

Vergadering van Vrijdag 27 Maart 1908, 's avonds ten 8 ure.

Voorzitter : Generaal DE WAAL.

Mijne Heeren ! Ik open deze vergadering en begin met U allen welkom te heeten, in het bijzonder de heeren officieren der Koninklijke Nederlandsche Marine, die in ons midden zijn en die wel gevolg hebben willen geven aan de uitnoodiging van het Bestuur om hier tegenwoordig te zijn, vooral omdat zij daardoor toonen, zoo veel belang te stellen in het onderwerp, dat heden avond zal worden behandeld. Eigenlijk had ik dit laatste niet behoeven te zeggen, daar het onderwerp op zichzelf reeds de bijzondere aandacht van ons allen trekt. Het Bestuur wenschte meer de gelegenheid open te stellen om ook van die genoodigden straks bij de discussie, welke wellicht op de voordracht zal volgen, hun gevoelen te mogen vernemen en hoopt dan ook, dat hunnerzijds zal worden medegedeeld, wat hun op het hart ligt.

Ik stel U voor, de ballótage der voorgestelde leden in de pauze te houden, ten einde den spreker van heden avond zoo spoedig mogelijk in de gelegenheid te stellen, zijne voordracht aan te vangen. Intusschen noodig ik nu reeds de Heeren LAATSMAN en VAN HOOGENHUIJZE uit, in de pauze de stembriefjes te willen verzamelen en met den Secretaris-Penningmeester het stembureau uit te maken.

Een enkel woord wil ik hier nog bijvoegen. De vergadering heeft de eer, in haar midden te zien den vader van den spreker van dezen avond, voor velen onzer een goede bekende. Het Bestuur, dit groote blijk van belangstelling ten zeerste waardeerende, heeft gemeend, ook in uwen geest te handelen door hem uit te noodigen, plaats te nemen aan de bestuurstafel en wel naast den Voorzitter.

Ik geef thans het woord aan den Heer ARONSTEIN tot het houden zijner voordracht over:

ONZE KUSTVERDEDIGING.

De Heer ARONSTEIN : Mijnheer de Voorzitter, Mijne Heeren. Toen ik van het Bestuur uwer Vereeniging de voor mij zoo vereerende uitnoodiging ontving om eene spreekbeurt te vervullen over het onderwerp, waaraan ik den titel gegeven heb, die U op het convocatiebillet is medegedeeld: „Onze kustverdediging”, heb ik eenigen tijd gearzeld, daaraan gevolg te geven. Dat ik dit deed moge zijne verklaring gedeeltelijk vinden in de omstandigheid, dat ik mij bewust was, dat het boven mijne krachten ging, in deze vergadering dit voor onze landsverdediging zoo belangrijke en bij uitstek actueele vraagstuk op eene zoodanige wijze te behandelen, dat het doel dat het Bestuur zich daarvan voorstelde, bereikt zou worden. Dit doel, mij medegedeeld in een schrijven van den Voorzitter der Vereeniging, bestaat in korte woorden samengevat daarin, dat den leden der Vereeniging en nog meer het Nederlandsche volk een begrip moet gegeven worden van de noodzakelijkheid eener uitstekende zorg voor de verdediging van Nederland aan de zeezijde niet alleen, maar ook van de wijze, waarop deze verdediging zal moeten plaats hebben, en zoo eenheid van gedachte te doen ontstaan omtrent hetgeen ten opzichte van de kustverdediging in beginsel behoort te worden gedaan.

Deze taak nu leek mij buitengewoon zwaar, niet omdat ik niet overtuigd zonde zijn van die noodzakelijkheid, niet omdat ik geen gevestigd begrip had omtrent de oplossing van het gestelde vraagstuk, maar omdat de uitgebreidheid van het onderwerp en de vele belangen, die daarmede samenhangen, mij deed vreczen, dat ik niet in staat zoude zijn, in beknopte vorm datgene te geven, waar het op aankomt.

Ook aarzelde ik voor U op te treden, omdat het onderwerp op vele punten begrensd wordt doordat mededeelingen in het openbaar omtrent sommige belangrijke defensie-aangelegenheden, van grooten invloed op door mij te trekken con-

clusiën, niet alleen niet geoorloofd zijn, maar somwijlen ook niet in het belang der zaak kunnen wezen.

Intusschen juist het belang der zaak gaf bij mij den doorslag; overtuigd, dat er nog zeer veel moet gedaan worden om de verdediging der Nederlandsche kust zoo te doen zijn als het Nederlandsche volk het recht heeft te verlangen met het oog op de bescherming zijner dierbaarste belangen, wetende dat die overtuiging niet zoo algemeen gedeeld wordt als voor de zaak beslist noodzakelijk is, ben ik over de bij mij gerezen bezwaren heengestapt en sta ik nu voor U, uwe welwillendheid inroepende voor de tekortkomingen, waaraan ik mij bij mijne voordracht mocht schuldig maken.

Toen ik nu zooals voor de hand lag eerst eens naging, wat in deze Vereeniging over het onderwerp reeds gesproken was, sloeg mij bij het zien van den berg van lijvige en zaakrijke verhandelingen werkelijk de schrik om het hart en moest ik smartelijk ontwaren, dat, waar reeds sinds bijna 40 jaren onophoudelijk met talent en volharding door bij uitstek kundige menschen in deze Vereeniging was aangedrongen op afdoende verbetering onzer kustverdediging, al dat spreken, al die studie nog zoo weinig had uitgericht, dat nog steeds het vraagstuk een vraagstuk is gebleven, dat op oplossing wacht.

Kan het U verbazen, dat moedeloosheid mij eerst beving, dat de gedachte zich aan mij opdrong, moet ik die lange reeks van door den ernst van het onderwerp bezielde sprekers vermeerderen met mijn zwakken nagalm. Doch troostte mij de gedachte, dat zoo velen en reeds sinds langen tijd het in den grondslag mijner denkbeelden eens met mij waren, dat ik niet alleen zou staan, waar ik er met al mijne kracht op wil wijzen, dat eene uitstekende voorbereiding van de verdediging der Nederlandsche kust een waarborg zal verschaffen voor het onafhankelijk voortbestaan van het vaderland.

Als motto wenschte ik nu boven mijne voordracht te plaatsen de volgende regelen, eens door Generaal Brialmont geschreven :

„Les chefs des grands empires n'ignorent point que les Etats de second et de troisième ordre, ou l'esprit militaire est moins vivace et la prévoyance moins active, ont besoin de beaucoup de temps pour réunir leurs troupes, compléter leur matériel et mettre leurs places en état de défense. Ils ont par conséquent, le plus grand intérêt à surprendre ces Etats, au milieu de leurs préparatifs, par une invasion soudaine. Cette tactique appliquée au Hanovre et à la Saxe, a produit les résultats les plus décisifs.

Son succès ne sera pas moins grand dans l'avenir, car toujours l'égoïsme des petits Etats et la confiance exagérée qui naît de ce sentiment, hostile à tout sacrifice, leur feront rejeter comme de vaines terreurs les avis des hommes éclairés qui verront poindre l'orage dans le lointain. C'est l'éternelle histoire des lapins s'enfuyant au coup de fusil et oubliant, l'heure après, le danger qu'ils ont couru.”

Beschouwingen over de positie van Nederland in Europa uit een politiek oogpunt.

Dat vooral in de laatste jaren de gedachte zich meer en meer baan breekt, dat de bestaande voorbereiding voor de verdediging van de Nederlandsche kust dringend verbetering eischt, vindt niet alleen en zelfs niet voornamelijk zijne oorzaak in den gedeeltelijk verouderden toestand der doode weermiddelen, maar ook in den politieken toestand in West-Europa, die in den nieuwsten tijd eene zoodanige wijziging heeft ondergaan, dat de noodzakelijkheid — die altijd bestond — voor eene krachtige kustverdediging meer in het oog springt. Was voor dien het oog van Europa steeds gevestigd op de verhouding van Duitschland en Frankrijk, vreesde men van die zijde het gevaar voor verbreking van den vrede-toestand, die tijd is voorbij, nu Duitschland en Engeland de natuurlijke tegenstanders zijn geworden in den strijd om de opperheerschappij op economisch en industrieel gebied, en alles er op wijst, dat wellicht eenmaal tusschen deze landen ook een strijd om de opperheerschappij ter zee zal worden gestreden. Waar

het nu buitendien door de bestaande entente cordiale tusschen Engeland en Frankrijk den aanschijn heeft, alsof bij een eventueelen oorlog tusschen Duitschland en Frankrijk, Engeland aan de zijde van Frankrijk zal staan, kan men in algemeenen zin zeggen, dat het politieke zwaartepunt zich in Noordelijke richting heeft verplaatst. Nederland, voorheen zijwaarts, Noordelijk van dit politieke zwaartepunt gelegen, is nu juist daarboven geplaatst. Kon het tot nu toe gerekend worden slechts zijdelings betrokken te kunnen worden in een West-Europeeschen strijd, was daarvoor door de mindere waarschijnlijkheid, dat voor een der strijdende partijen eene feitelijke noodzaak tot het schenden onzer neutraliteit zou bestaan, weinig kans, nu zijn wij gekomen in het centrum der eventueele actie en is onze ligging in politieken zin eene zeer blootgestelde geworden. Hoezeer zulks ook in strategischen zin het geval is, hoop ik in het vervolg mijner voordracht aan te toonen.

In zijne voordracht: *Nederland en België, beschouwingen over de al of niet wenschelijkheid van een militair verbond tusschen beide staten*, gehouden den 22en Februari 1907 in deze Vereeniging, heeft de Heer TONNET op de politieke ligging van Nederland, reeds een helder licht doen vallen. In zijne beschouwingen over deze zaak, samengevat in een viertal punten, 1) wordt echter m. i. wel wat al te veel de nadruk gelegd op de geringere machtsontwikkeling der Duitsche vloot en hierdoor wel wat te weinig de aandacht gevestigd

1) a. Duitschland heeft door zijne geringere machtsontwikkeling ter zee alle belang bij het zoo lang mogelijk voorkomen van den krijg.

b. Duitschland zal, als het niet geprovoceerd wordt, zich wachten, Nederland en België aan te grijpen of tegen zich te stemmen, als een oorlog mocht uitbreken. In het bijzonder geldt deze houding tegenover Nederland.

c. De kleine Staten hebben er belang bij, ter eerstkomende Staten-conferentie, in het bijzonder bij de graan exporteerende Staten, aan te dringen op eene regeling van het contrabande-vraagstuk.

d. De Nederlandsche en Belgische diplomatie zullen tegenover eventueel willekeurig optreden met beslistheid moeten handelen.

op een agressief optreden van Duitsche zijde. Wel spreekt hij even van eene „magische vrees aan Engelsche zijde voor het gevaar, dat van onze zeegaten zou kunnen dreigen, als wij oorlogspartij zouden worden en aldus eene breedere basis zouden leveren voor de krachtige Duitsche torpedovloot”, doch hierbij blijft het. Nu moge men over deze zijde van het politieke vraagstuk van meening verschillen, belangrijk blijft zij en ik acht het van groot gewicht met het oog op het onderwerp, dat ons bezig houdt, dat hieromtrent klaarheid besta en eenheid van gedachte heersche.

Van groot belang zijn in dit opzicht twee artikelen in *The Naval Annual* van 1907, het eerste getiteld „The strategical features of the North Sea” door P. A. HISLAM, het tweede „The Blue water school — Principles of defence” door JOHN LEYLAND, welke beide artikelen, in soberen vorm geschreven, den nadruk leggen op de toenemende macht ter zee van Duitschland, de verplaatsing in verband daarmede van het centrum der toekomstige actie naar de Noordzee en de noodzakelijkheid, rekening te houden met een agressief optreden van Duitschland.

De schrijver van het eerste artikel gaat van de grondgedachte uit, dat wat daarvan ook in politieken zin de oorzaak moge wezen, er heden slechts ééne macht ter zee is, waarmede door het meerendeel der Engelschen wordt rekening gehouden — Duitschland — er slechts ééne vloot is, waarop zij het oog gevestigd hebben — de „aktive Schlachtflotte” en er voor hen slechts één mogelijk tooneel is voor een toekomstig conflict ter zee — de Noordzee 1). Hij toont voorts aan, dat de ver-

1) „Our maritime range of vision which, at the opening of the century, extended over the waters of the globe, appears now to be confined to the North sea and bounded by the German coast. Into the political causes which have brought about such a rapid and complete revolution it is not the purpose of this paper to inquire. Whatever may be the reasons, the rise of the United States into the second place amongst the naval Powers of the World, the relative decline of the Fleet of our friends the French, the overwhelming preponderance of Japanese strength in the Pacific — all these have passed unnoticed not only by the „man in the street”, but

houding zoowel in politiek-economischen als strategischen zin tusschen Engeland en Duitschland zeer veel overeenkomst vertoont met die, welke in 1650 bestond tusschen Engeland en Holland en welke tot gevolg had de 3 zeeoorlogen, tusschen deze beide naties gevoerd. Van deze oorlogen geeft hij een kort resumé en toont aan, dat deze ten gunste van Engeland moesten afloopen in verband met de geographische ligging van dat land ten opzichte van Holland.

Deze ligging, de Hollandsche kust omvattend en in verband met de veelal heerschende westelijke winden op Engeland's Oostkust veilige havens en reeden verschaffende, wees Engeland als van zelf aan als heerscheres op de Noordzee, welke toen haar meester de heerschappij ter zee verschafte over den geheelen aardbol. Hoewel de oorlogsvloot der Vereenigde Nederlanden in getalsterkte in de minderheid was, hare handelsvloot in de meerderheid, was agressief optreden der Hollandsche vloot niet alleen niet uitgesloten, doch was dat noodzakelijk ter bescherming harer handelsvloot. Dat dit optreden in den eersten oorlog tot de nederlaag leidde en de Hollandsche handel gefnuikt werd vond zijne oorzaak geheel in de gunstige ligging van Engeland. In den tweeden en derden oorlog werd de Hollandsche handel stop gezet, de Hollandsche vloot was nu vrijer in hare bewegingen en na den vierdaagschen zeeslag, waarbij men meende de Engelsche vloot geheel vernietigd te hebben, werd eene vloot met een landingskorps naar den mond der Theems gezonden, welke expeditie echter mislukte door de aanwezigheid der herstelde overmachtige vloot der Engelschen. Finantieele achteruitgang ten gevolge van den stilstand van den overzeeschen handel, dwong Holland tot den vrede.

Terugkeerende tot de overeenkomst in toestand in de 20ste eeuw met betrekking tot Engeland en Duitschland, wijst hij er op, dat het voordeel nu nog meer aan de zijde van Groot

also, it is to be feared, by many public men. To the majority of the inhabitants of these islands there is to-day but one naval power besides ourselves — Germany; but one fleet to be dealt with — the Aktive Schlachtflotte; and but one possible scene of naval conflict — the North Sea.”

Brittanië is, en wijst hij op den toenemenden Duitschen handel en op de macht van Engeland om de verdere uitbreiding van dien handel zoo noodig te verhinderen 1). Concludeerende, komt de schrijver tot de uitspraak, dat de beheerschende factor in een Engelsch-Duitschen oorlog zal zijn, evenals zulks het geval was in de oorlogen met Holland in de 17e eeuw, de absolute contrôle, die Groot Brittanië, dank zij zijne geographische ligging, uitoefent over elken handelsweg, die voert over de Noordzee 2).

In het tweede artikel „The Blue water school” stelt de schrijver zich ten doel, verkeerde meeningen omtrent de grondslagen der zoogenaamde „blue water school” weg te nemen. Hij legt er den nadruk op, dat de grondgedachte der „blue water school” deze is, dat eene uitstekende vloot levensvoorwaarde is voor Engeland, dat deze vloot de opperheerschappij ter zee moet hebben, dat zij daardoor eene invasie moet beletten en dat een leger daartoe niet in staat zal zijn. Acht hij ook de waarschijnlijkheid eener landing gering, in verband met de groote moeilijkheden daaraan verbonden, toch wijst

1) „The similarity of the conditions existing in the 17th and 20th centuries has already been remarked upon; whatever difference there is — we are, of course, limiting our attention to the North Sea — is all in favour of Great Britain. The great nations of the world are more than ever dependent upon trade for their existence, and the maritime trade of Germany is assuming every year a more important place in the national economy. In a report entitled „Die Entwicklung der Deutschen Seeinteressen im letzten Jahrzehnte” (The Development of German Maritime interests in the last Decade) drawn up by the German admiralty and presented to the Reichstag in 1905, the value of the foreign trade of Germany which was borne by sea in 1904 is estimated at 425,300.000 pdst. or 69,8 o/o of the total foreign trade of the country. It is doubtful whether Germany could hold out for long in face of the suspension of this vast volume of trade; and it is in the hands of Great Britain to force that suspension as soon as events warrant it.”

2) „Reviewing the whole subject it is difficult to avoid the conclusion that the main factor in an Anglo German war as it was in the Dutch wars of the seventeenth century, is the absolute control which Great Britain thanks to her geographical situation holds over every trade route leading into the North Sea”.

hij er op, dat zoo Engeland zijne heerschappij ter zee verliest, eene invasie onvermijdelijk volgen zal. Anderzijds betoogt hij, dat in offensieven zin door de vloot alleen niets te bereiken is, dat daartoe een goed georganiseerd leger noodig is, een leger, dat volkomen harmonisch met de vloot kan samenwerken. Aangezien het veelal onmogelijk zal zijn, eene vijandelijke macht ter zee te vernietigen zonder zich meester te maken van hare maritieme basis, van hare werven, arsenalen en kolenstations, welke bijna nimmer te nemen zijn zonder aanval van de landzijde, wijst hij op de noodzakelijkheid, daartoe een goed leger te bezitten. 1)

Rekening houdende met het hiervoren medegedeelde en voor het overige verwijzende naar de voordracht van den Heer TONNET, wensch ik nu mijne beschouwingen omtrent de positie van Nederland uit een politiek oogpunt als volgt samen te vatten :

1e. De Noordzee en hare boorden zullen het vermoedelijke oorlogstooneel zijn van een toekomstigen West-Europeeschen oorlog.

2e. In politieken zin bestaat groote waarschijnlijkheid, dat bij een Engelsch-Duitschen oorlog het initiatief genomen zal worden door Engeland.

3e. Zoo wel Duitschland als Engeland hebben groot belang bij eene strikte neutraliteit van Nederland, wier handhaving op uitstekende wijze is gewaarborgd, wat Duitschland betreft aan de zeezijde, wat Engeland betreft vooral aan de landzijde.

4e. Van de wijze, waarop onze voorbereiding in vreedstijd door Engeland en Duitschland wordt beoordeeld, zal het afhangen of zij rekening zullen houden met onzen wensch om neutraal te blijven.

5e. Een coup de main is alleen te vreezen indien de hand-

1) „From the conditions thus sketched — and they might have been enforced from all the teachings of history — the conclusion may be drawn that the Blue water doctrine cannot exclude the necessity of providing an Army to unite with the Fleet in its operations, and to achieve and enforce its victories.”

having onzer neutraliteit niet ten allen tijde verzekerd is.

6e. Eene krachtige, zelfbewuste houding gedurende een eventueelen oorlog vermindert de kans om in den oorlog betrokken te worden.

Beschouwingen uit een strategisch oogpunt over de ligging van de Nederlandsche kust ten opzichte van Duitschland en Engeland.

Engeland en Duitschland. Noordzee oorlogshavens en concentratie der vloot.

In Mei 1908 wanneer volledige uitvoering zal zijn gegeven aan de plannen der Engelsche regeering, zal 86 % van de sterkte aan slagschepen der Engelsche vloot geconcentreerd zijn in of nabij de Engelsche wateren. Dan zullen de „Channel fleet”, de „Atlantic fleet” en de „Home fleet” eene onmiddellijk beschikbare sterkte hebben van 26 slagschepen en 14 gepantserde kruisers, terwijl de Duitse „aktive Schlachtflotte” op het zelfde tijdstip zal bestaan uit 18 slagschepen en mogelijk 5, waarschijnlijk 3 gepantserde kruisers.

De „Nore division” van de „Home fleet”, bestaande uit 6 slagschepen en 6 gepantserde kruisers, zal te zamen met de destroyer flottiljes te Sheerness en Dover gestationeerd, voldoende zijn om de Duitse vloot te beletten, het kanaal in te loopen. Mocht haar dit toch gelukken, zoo zou de alsdan toch verzwakte en gehavende vloot eene gemakkelijke prooi worden voor de divisien Devonport en Portsmouth der „Home fleet”.

Kruist nu de „Atlantic fleet” in de buurt der Orkney- en Shetland-eilanden, dan ligt het in de macht van Engeland, de operatiën van een zeeoorlog met Duitschland geheel te beperken tot de Noordzee. Dit is dan ook de oorzaak, in verband met het feit, dat uit een maritiem oogpunt de volle aandacht van Engeland in beslag genomen wordt door Duitschland, dat de beschermde kruiser eene steeds minder belangrijke plaats gaat innemen in de Engelsche vloot. De taak, aan deze schepen op te dragen, kan driedelig zijn, n.l. op te treden

1e als verkenners (scouts) der slagvloot, 2e ter bescherming van den eigen handel, 3e tegen de vijandelijke handelsvloot.

Nu acht men het aantal der in Engeland aanwezige 22 kleine beschermde kruisers en 8 scouts voor de onder 1e genoemde taak voldoende, daarbij in aanmerking nemende het beperkte operatietooneel. De onder 2e genoemde taak wordt het best vervuld door de vijandelijke vloot in de Noordzee te houden, terwijl het ter vervulling van de onder 3e genoemde taak voldoende zal zijn, in den mond van het Kanaal een klein eskader minder snelvarende beschermde kruisers te houden en een eskader van gepantserde kruisers ter hoogte van de Orkney-eilanden. Deze laatste schepen moeten gepantserd zijn, ten einde eventueel te kunnen samenwerken met de „Home fleet” tegen een vijandelijk eskader.

Men overweegt voor dit laatste kruisereskader den aanleg van een station op Caithness in de nabijheid van Wick, daar de oorlogshavens Rosyth (in de „Firth of Forth”) en Peterhead daartoe te ver verwijderd zijn. Is eene dergelijke vloot daar gestationeerd, zoo kan zij eene landingsoperatie van uit het Noorden in de flank vallen, in samenwerking met de „Home fleet”, die zulks van uit het Zuiden kan doen.

De basis van de voornaamste („Nore”) divisie der „Home fleet” is Sheerness, gelegen in het belangrijkste handelscentrum van Engeland, zonder zelf uit een handelsoogpunt van eenig gewicht te zijn. Het is van af de Duitsche kust de meest nabijgelegen haven (afstand tot Wilhelmshaven 340 mijl). Hare ligging is zoodanig, dat zij aan eene geslagen Engelsche vloot eene uitstekende wijkplaats aanbiedt. Daar Sheerness slechts ongeveer 3 uur stoomens van Dover gelegen is, beschermt eene daar gestationeerde vloot tegelijkertijd den ingang van het Kanaal.

Sheerness is uitstekend versterkt en vormt met de verdedigingswerken, gelegen te Shoeburyness en op „the Island of Grain”, eene zeer sterke stelling. Daar de gelegenheid tot dokken te Sheerness minder goed is en ook de toegang voor groote schepen door de aanwezigheid eener zandbank niet

altijd verzekerd is, is men bezig, de haven van Rosyth te verbeteren. Onlangs las ik in een courantenbericht, dat men met den bouw aldaar voortgang maakt en de haven zoo uitgebreid zal worden, dat 22 groote slagschepen aldaar eene ligplaats kunnen vinden.

Aan Duitsche zijde zijn de belangrijkste punten aan de Noordzee gelegen: Wilhelmshaven, Cuxhaven, Helgoland en de mond van het Kaiser Wilhelmkanaal. Van deze punten heeft Wilhelmshaven, Duitschland's belangrijkste oorlogshaven aan de Noordzeekust, eene groote sterkte, niet zoo zeer door de inrichting daarvan, als wel door den moeilijken toegang. Op sommige plaatsen is het vaarwater slechts 800 M. breed, terwijl het door kortelingen opgesteld zeer zwaar geschut bestreken wordt. Men is nu bezig, het Ems-Jadekanaal (Emden-Wilhelmshaven) te verwijden, waardoor het mogelijk zal zijn, de grootste torpedobooten daardoor te verplaatsen.

Na de voltooiing van dit werk zal Emden zoo niet in naam, dan toch inderdaad eene torpedobasis worden van het grootste gewicht, (afstand-Sheerness 290 mijlen).

Cuxhaven wordt enorm uitgebreid, zoodat het binnen eenige jaren niet alleen als reparatiewerf, doch ook als werf van aanbouw voor de grootste schepen zal kunnen dienen. Dan zal de verwijding van het Ems-Jade kanaal ook gereed zijn en zal Emden worden, wat Cuxhaven nu is, de voornaamste torpedoboothaven der Duitsche vloot.

De beteekenis van het eiland Helgoland als oorlogshaven schijnt in Duitschland zeer te worden overschat. Was het reeds buitengewoon versterkt, in Maart 1906 werd nog besloten 1.200.000 Mark te besteden ter verbetering der verdedigingswerken.

Omtrent de daarvoor bestaande redenen tast men in het duister, evenwel leiden beschouwingen in de Duitsche pers tot de conclusie, dat men daar te lande Helgoland beschouwt als eene bescherming van de Wezer- en Elbemondingen en dus van den handel van Bremen en Hamburg. Van Engelsche zijde acht men de gedachte, dat de Duitsche handelsvloot

op een afstand van minder dan 50 mijlen van de kust zou worden aangevallen, onwaarschijnlijk en in strijd met de bedoeling der tegenwoordige organisatie der Engelsche vloot, waarbij rekening gehouden is met de nadeelen in geographischen zin van Duitschland's ligging. Zoo de Duitsche handelsvloot wordt aangegrepen zal dit geschieden in den mond van het Kanaal of ten Noorden van Schotland, waar men buiten het bereik is der torpedoflottiljes van Wilhelmshaven, Cuxhaven en Kiel.

Ook wordt aangegeven als bestemming van de oorlogshaven Helgoland de bescherming van den mond van het Kaiser Wilhelmkanaal; daar echter de afstand tot Brünsbüttel 46 mijlen bedraagt en eene vloot met bestemming voor Brünsbüttel, het eiland Helgoland niet dichter dan 25 mijlen behoeft te naderen, is hare waarde in dit opzicht zeer problematiek. Als torpedobasis is het eiland bruikbaar, het kan echter door zijne blootgestelde ligging gemakkelijk worden genaturaliseerd.

Op het Kaiser Wilhelmkanaal wordt in den laatsten tijd in de pers ook zeer de aandacht gevestigd, de Duitsche regering schijnt plannen te hebben, het te verbreden, zoodat het ook door oorlogsschepen van het grootste type zal kunnen worden gepasseerd, terwijl ik ook vernam, dat er plannen bestaan, nog een kanaal daarnaast aan te leggen en om het door te trekken tot Wilhelmshaven. Ook ging het gerucht, dat Duitschland trachtte gedaan te krijgen, met of zonder medewerking van Denemarken, dat de wateren der Oostzee neutraal verklaard zouden worden, deze zee gemaakt zou worden tot eene „mare clausum”, waardoor de voornaamste Duitsche oorlogshaven Kiel niet aangevallen zou kunnen worden en dus beschadigde Duitsche oorlogsschepen, daarheen gebracht door het Kaiser Wilhelmkanaal, ongestoord zouden kunnen repareren. 1)

1) Zie het artikel in *De Nieuwe Courant* van 15 Januari 1908: „Het Oostzeevraagstuk”.

Afgescheiden van de weinige waarschijnlijkheid, dat Engeland zich bij deze neutraliteitsverklaring zou neerleggen, c. q. zich daaraan zou storen, komt mij het belang daarvan toch niet bijzonder groot voor, daar de toegang tot de Oostzee voor groote schepen zeer moeilijk is en door hare geringe breedte zoo wel van buiten als van binnen gemakkelijk af te sluiten is. 1) Hetgeen intusschen in de pers bekend geworden is omtrent de pogingen, die in het werk gesteld worden om tot eene Oostzee- en Noordzee-entente te geraken, werpt op deze zaak een geheel ander licht. Welke gevolgen het tot stand komen dier ententes zal hebben is nog niet te overzien, vooral daar omtrent aard en strekking nog alleen dit op te maken is, dat gestreefd wordt naar de handhaving van het status quo in de Oostzee en in de Noordzee, hetgeen naar mijne meening alleen wijst op het groote belang, zich op alle eventualiteiten en vooral op de verbreking van dit status quo voor te bereiden.

Aan het torpedowezen wordt in Duitschland groote aandacht geschonken, beschikt wordt in 1908 over 81 destroyers, 47 1e klasse torpedobooten en 2 (waarschijnlijk echter meer) onderzeebooten. Volgens de Novelle '07 van het „Flottengesetz” zullen van af 1910 jaarlijks 15 millioen Mark worden uitgegeven voor onderzeebooten. 2)

Ligging der Nederlandsche kust.

Ten einde ons nu een denkbeeld te kunnen vormen van de ligging van de Nederlandsche kust uit een strategisch oogpunt ten opzichte van Duitschland en Engeland diene het volgende.

1e. De Nederlandsche kust sluit bij de Eemsmonding aan de Deutsche Noordzeekust en loopt van daar in Z. W. richting naar den Scheldemond, (afstand Vlissingen—Sheerness 105 mijlen).

2e. De W. Eems, toegang gevende tot den Eemsmond, is

1) *De Militaire Spectator* December 1907: „Het vraagstuk der verdediging van Denemarken.”

2) *Taschenbuch der Kriegsflootten* IXe Jaargang 1908.

bevaarbaar voor schepen van 80 d.M. diepgang (bij laagwater). Het gat van Terschelling, toegang gevende tot de Zuiderzee, in Zuidelijke richting tot de reede van Texel, in Oostelijke tot de haven van Harlingen, is bevaarbaar — richting den Helder — voor schepen van hoogstens 49 d.M. diepgang, — richting Harlingen — voor schepen van hoogstens 35 d.M. diepgang.

Het gat van Texel, toegang gevende tot de reede van Texel, is bevaarbaar voor schepen van 80 d.M. diepgang.

De haven van IJmuiden is toegankelijk voor schepen van 80 d.M. diepgang.

Bij Hoek van Holland bedraagt de minste diepte in den mond van het zeegat 87 d.M., de waterweg kan tot Rotterdam bevaren worden door schepen van 74 d.M. diepgang.

Op den buitendrempel van het zeegat van de Maas staat slechts 12 d.M. water.

Het gat van Goeree kan door schepen van iets meer dan 50 d.M. diepgang worden ingevaren.

Het Brouwershavensche gat kan door schepen van 70 d.M. diepgang worden ingevaren, op de reede van Brouwershaven kan door deze schepen geankerd worden, verder binnenwaarts vermindert deze diepte, zoodat langs dezen weg Willemstad slechts te bereiken is door schepen van minder dan 50 d.M. diepgang (op het oogenblik 36 d.M., de diepte van het Hellegat is zeer veranderlijk). Het gat voor Zierikzee is toegankelijk voor schepen van hoogstens 60 d.M. diepgang.

Het gat van Vlissingen is toegankelijk voor schepen van meer dan 80 d.M. diepgang, de reede biedt aan deze schepen eene veilige ankerplaats.

De Nederlandsche kust, voorzien van vele toegangen, havens en reeden, vormt dus naar het Zuidwesten eene voortzetting der Duitsche Noordzeekust en vermindert den afstand van haar zuidwestelijk uiteinde, de reede van Vlissingen tot de dichtstbijzijnde Engelsche oorlogshaven met 185 mijlen (Emden—Sheerness 290 mijlen, Vlissingen—Sheerness 105 mijlen). Toegankelijk ook voor de grootste schepen zijn de reede van

Delfzijl, de reede van Texel, de haven van IJmuiden, de ingang van den Waterweg en de reede van Vlissingen.

Achtereenvolgens zullen wij nu nagaan welke voordeelen of de beschikking over de Nederlandsche kust uit een strategisch oogpunt aan Engeland, Frankrijk en Duitschland zou aanbieden, indien deze landen met elkander in oorlog zijn en hoe uit een strategisch oogpunt de ligging van de Nederlandsche kust is, indien het met Engeland of Duitschland in oorlog is.

De Nederlandsche kust, die ruime gelegenheid aanbiedt tot landen, havens bezit, waar de grootste schepen troepen en materieel kunnen ontschepen, biedt aan Engeland (Frankrijk) gelegenheid, een landingskorps te ontschepen, ten einde door Nederland heen een inval te doen in Duitschland, of wel ten einde de voor het nemen der Deutsche Noordzee oorlogshavens benoodigde troepen aan den wal te zetten. Voor de operatiën der Engelsche vloot zelve zal het geene voordeelen aanbieden, meester te zijn van een of meer havens op de Nederlandsche kust, daar deze in hare eigen kust op betrekkelijk weinig grooteren afstand van de Deutsche Noordzeekust eene breede basis bezit en buitendien door eene Deutsche legermacht van de landzijde uit, wel spoedig een einde zou worden gemaakt aan het rustige bezit der Engelschen van die haven of die havens.

Is Engeland met Frankrijk verbonden of voert Frankrijk alleen oorlog tegen Duitschland, dan wordt het strategische voordeel van het bezit der Nederlandsche kust voor de Westelijke macht grooter, daar de afstand van de dichtstbijgelegen Fransche groote oorlogshaven Brest tot Emden bedraagt 643 mijlen (Emden—Vlissingen 240 mijlen) en de capaciteit der Engelsche havens (in geval van bondgenootschap) niet toelaat, deze ook als basis voor de Fransche vloot te benutten. De kans voor eene landing is in dit geval grooter en biedt, wordt zij in grooten stijl uitgevoerd, werkelijke voordeelen aan.

Een bezit der Nederlandsche kust kan voor Duitschland ter uitbreiding van zijne maritieme basis voordeelen opleveren, doch slechts dan wanneer het daarbij zich niet de vijandschap

van Nederland op den hals haalt, dus in geval van een bondgenootschap. Schendt Duitschland de neutraliteit van Nederland, dan krijgt het Nederland als vijand, terwijl Engeland daardoor de gelegenheid krijgt, zonder met Nederland in oorlog te geraken, gebruik te maken van zijne maritieme hulpmiddelen.

Is Nederland in oorlog met Engeland, zoo zal het weinig waarschijnlijk zijn, dat het daarbij niet op steun van Duitsche zijde zal kunnen rekenen en zal Duitsche hulp van de landzijde den oorlog voor Nederland beperken tot eene blokkade der Nederlandsche havens, het gelukken eener landing zal toch in dit geval weinig waarschijnlijk zijn.

Is Nederland in oorlog met Duitschland, zoo is de ligging der kust uit een oogpunt van hulp van Engelsche zijde zeer gunstig; een aanval op die kust van Duitsche zijde is, afgescheiden van de hinderpalen, die Engelsche hulp daaraan in den weg zoude leggen, niet waarschijnlijk, daar door een aanval van de landzijde alleen voldoende resultaten te bereiken zouden zijn.

Vat ik deze beschouwingen omtrent de ligging der Nederlandsche kust samen, dan blijkt naar mijne meening, dat deze in strategischen zin vooral dan eene zeer blootgestelde is, wanneer Engeland en Duitschland samen in oorlog zijn. Evenwel blijkt ook, dat de voordeelen, verbonden aan het bezit dier kust (voor Duitschland eene uitbreiding zijner maritieme basis, voor Engeland de mogelijkheid openende van operatiën te land) slechts dan van beteekenis zijn, indien het bezit of wel de beschikking daarover niet gepaard gaat met vijandschap van Nederlandsche zijde. Is dit toch het geval, dan zal de inbezitneming dier kust, indien deze goed verdedigd wordt, zulke aanzienlijke offers kosten, c.q. voor een nevendoeel der operatiën zoo veel strijdkrachten binden, dat het de vraag zal zijn of men tot de dan zeer gewaagde onderneming zal besluiten.

In het weinig waarschijnlijke geval van een directen oorlog van Nederland met Engeland of Duitschland, zal de toestand

kunnen intreden van een Engelsch-Duitschen oorlog, waarin wij aan Duitsehe zijde staan, of waarin wij met Engeland samengaan.

In het eerste geval kan onze geheele aandacht gewijd zijn aan de verdediging der kust, in het tweede geval speelt de verdediging der landgrens de hoofdrol. Staan wij geheel alleen in den strijd, zoo is bij een oorlog tegen Engeland alleen gevaar van de zeezijde te vreezen; bij een oorlog met Duitschland zijn èn kustgrens èn landgrens blootgesteld.

Slechts in een enkel geval dus (een samengaan met Engeland) zal de verdediging der kust slechts geringe aandacht vergen, in alle andere gevallen speelt zij eene groote, zoo niet de hoofdrol.

In elk geval zal echter de wijze, waarop onze geheele verdediging is voorbereid, de meening, die daaromtrent in het buitenland zal bestaan, van grooten invloed zijn op den loop der gebeurtenissen.

Worden wij in staat geacht, onze neutraliteit te doen eerbiedigen en met kracht te handhaven en zijn wij daartoe in staat, zoo worden de kansen voor een oorlog zeer gering.

Algemeene beginselen omtrent neutraliteits- handhaving.

Nu in de zitting van den 7den September 1907 der Tweede Vredesconferentie is aangenomen eene „Conventie omtrent de rechten en plichten te land van onzijdige staten en personen” (zie Bijlage I) en in die van den 9den October 1907 eene „Conventie betreffende de rechten en plichten van onzijdige mogendheden tijdens een zeeoorlog” (zie Bijlage II) 1)

1) Zie „Oorlogs en Neutraliteitsrecht op den grondslag van de conferentie van Genève in 1906 en de twee Haagsche Vredes-conferentiën” door Jbr. J. C. C. DEN BEER POORTUGAEL, Gep. Luitenant-Generaal, Lid van den Raad van State, Lid van het Institut de Droit International. 's-Gravenhage de Gebroeders van Cleef 1907 bladz. 291—317. *Beiheft zur Marine Rundschau* Februar-Heft 1908, „Ergebnisse der Zweiten Haager Friedens-Konferenz”. *Revue de Droit International* 1907 N°. 6.

en trouwens omtrent de vraagstukken, de neutraliteitshandhaving betreffende, niet algemeen zuivere begrippen bestaan, achtte ik het niet ondienstig, u omtrent de nu ter zake geldende beginselen een en ander mede te deelen. Waar toch reeds bleek, dat de wijze, waarop wij onze neutraliteit zullen handhaven en de daarvoor in vreedestijd genomen maatregelen van grooten invloed zijn, niet alleen op de resultaten, die de offers, voor de landsverdediging in het algemeen gebracht, zullen afwerpen, maar meer in het bijzonder nog onze kustverdediging beheerschen, is het noodzakelijk, dat omtrent onze rechten en verplichtingen als onzijdige Staat juiste denkbeelden heerschen. 1)

De plichten der neutralen zijn volgens den Generaal DEN BEER POORTUGAEL :

1e. *Plichten van onthouding.* De Staat mag zelf geene enkele daad verrichten, waardoor hij rechtstreeks of zijdelings aan den oorlog zou deelnemen.

2e. *Plichten van niet toelaten.* Hij mag niet *gedoogen* of toelaten, dat of zijne onderdanen of eene der oorlogvoerende partijen zijn toestand van onthouding schenden.

3e. *Plichten van onpartijdigheid.* De Staat moet volkomen *onpartijdig* blijven tusschen de oorlogvoerenden.

Het standpunt nu, waarop zich naar mijne meening Nederland stellen moet, is die der *beschermende* neutraliteit, waarbij volgens aangenomen gebruik aan de belanghebbende mogendheden wordt medegedeeld, dat de Staat zich tot eene strikte neutraliteit wenscht te bepalen en zich wapent, ten einde deze te beschermen.

Deze wapening, waartoe ook gerekend moeten worden de maatregelen, reeds in vollen vreedestijd genomen, dus vóór het uitbreken van vijandelijkheden tusschen andere staten, met betrekking tot de bescherming der neutraliteit, moet op zoodanige wijze geschieden, dat daaruit duidelijk blijkt, dat het

1) Zie omtrent definities en algemeene beginselen: DEN BEER POORTUGAEL 1907—blad. 272—280.

doel daarvan die bescherming is. Evenwel mag de vrees, dat de genomen maatregelen wellicht tot andere gevolgtrekkingen zouden leiden, geene oorzaak zijn, dat iets verzuimd zoude worden, wat tot bescherming der onzijdigheid noodig zou kunnen zijn.

Voorts zal het slechts vertrouwen wekken, en dit vooral in verband met den tegenwoordigen politieken toestand, wanneer de Nederlandsche Staat behalve de maatregelen, noodig tot zuivere bescherming zijner neutraliteit, al die voorbereidingen treft, welke noodig zijn tot zelfverdediging, welke overigens vooral wat de kustgrens betreft daarmede samenvloeien. Het is noodig en nuttig, dat den oorlogvoerenden Staten het besef gegeven worde, dat Nederland elke aanranding zijner onafhankelijkheid met kracht van wapenen te keer gaat. Hoe hooger die kracht door hen geschat wordt, des te meer kans zal er bestaan, dat zij voor eene schending onzer neutraliteit zullen terugschrikken.

Welke nu de maatregelen in algemeenen zin zijn, welke ter bescherming der neutraliteit genomen moeten worden, vloeit voort uit de plichten, zooals die door den Generaal DEN BEER POORTUGAEL zijn samengevat en hiervoren vermeld zijn en welke nader gedefinieerd zijn in de „Conventie omtrent de rechten en plichten te land van onzijdige staten en personen,” Hoofdstuk I (Bijlage I) en de „Conventie betreffende de rechten en plichten van onzijdige mogendheden tijdens een zeeoorlog” (Bijlage II).

Voor het vervullen der onder 1e en 3e genoemde plichten zijn geene militaire maatregelen noodig, deze vloeien voort uit den onder 2e genoemden eisch. „Hij (de Staat) mag niet *gedoogen* of toelaten, dat of zijne onderdanen of één der oorlogvoerende partijen zijn toestand van onthouding schenden.” Voor het eerste deel dezer taak wordt gezorgd door het geven van voorschriften of het doen van verzoeken aan den handel, de pers en de ingezetenen. Zijn daartoe besluiten of wetten noodig, zoo kan ter uitvoering daarvan de medewerking van leger en marine noodig zijn. Voor het tweede deel der taak is bepaalde wapening noodig.

Waarin die schending bestaan kan wordt nader aangegeven in de vorengenoemde conventies.

Ons meer in het bijzonder bepalende tot de conventie, betreffende de rechten en plichten van onzijdige mogendheden tijdens een zeeoorlog, valt onze aandacht op de in art. 2 voorkomende uitdrukking „territoriale wateren van een onzijdigen Staat.” Van deze uitdrukking, ter zake van uitnemend belang, is door de Vredesconferentie nog geene nadere definitie gegeven 1). Vrij algemeen wordt voor de territoriale zee aangenomen de zee, welke de kusten van een Staat bespoelt tot op een afstand van drie zeemijlen, gerekend van de laagwaterlijn, terwijl bij baaien of inhammen, waarbij de afstand tusschen de ingangspunten minder bedraagt dan 10 zeemijlen, de grens van 3 zeemijlen berekend wordt aan de buitenzijde van de lijn, die de twee ingangspunten verbindt 2).

Als zeer belangrijk wensch ik aan te merken, vooral met het oog op het onderwerp, dat ons bezig houdt, de bepalingen, voorkomende in de artikelen 25 en 26.

„Art. 25. Eene onzijdige Regeering is gehouden de waakzaamheid uit te oefenen, welke de middelen, waarover zij beschikt, toelaten, om in hare havens en wateren elke schending van de voorgaande bepalingen te verhinderen.”

Ik vestig hierbij de aandacht op de uitdrukking „welke de middelen, waarover zij beschikt, toelaten;” deze beperking bedoeld als een middel om de kansen om tegen wil en dank in een oorlog te worden medegesleept, te verminderen, dient evenwel naar mijne meening en in het belang van Nederland zoodanig te worden opgevat, dat gelezen wordt „welke de middelen, waarover zij beschikken *kan*, toelaten” en zoo uitgevoerd te worden, dat alle krachten ook reeds in vreedstijd moeten worden ingespannen om de in het artikel bedoelde schending te voorkomen en tegen te gaan. Meer nut zal toch het voorkomen en de verhindering eener schending afwerpen,

1) DEN BEER POORTUGAEL, bladz. 301.

2) DEN BEER POORTUGAEL, bladz. 317—320.

dan de erkenning wellicht eerst na een oorlog, waarin wij toch tegen wil en dank betrokken waren, dat de schending door ons niet voorkomen kon worden, eene zaak die niet altijd gemakkelijk uit te maken zal zijn en ook voor verschillende opvattingen vatbaar is.

„Art. 26. De uitoefening door een onzijdigen Staat van de rechten, bij deze conventie omschreven, kan nimmer door den eenen of anderen oorlogvoerende, die de artikelen, welke er op betrekking hebben, heeft aangenomen, aangemerkt worden als eene weinig vriendelijke handeling.”

Deze bepaling zal, naar ik hoop, oorzaak zijn, dat geene vreesachtigheid (ik wees hierop reeds) aanleiding zal geven tot het nalaten van eenigen maatregel, in het belang der neutraliteits-handhaving noodig 1).

Algemeene beschouwingen omtrent de strijdmiddelen en aanvalswijzen, welke ter aanwending komen bij den kustoorlog.

Het uitgebreide gebied van den kustoorlog is in twee grootendeels van elkander onafhankelijke deelen te splitsen:

- 1°. den strijd om kustversterkingen,
- 2°. den strijd om de open kust.

De strijd om kustversterkingen.

Elke Staat, die eene oorlogsvloot bezit, hetzij deze dient tot bescherming van een overzeeschen handel en in verband daarmee een bepaald offensief karakter heeft, hetzij dat zij alleen maar een klein kustgebied moet beschermen en dan slechts met defensieve doeleinden wordt samengesteld, heeft aan de eigen kust steunpunten noodig, welke de basis zoo wel voor offensieve operaties als voor de verdediging moeten vormen.

1) DEN BEER POORTUGAEL zegt hieromtrent: „De onzijdige Staat, wien er veel aan gelegen is, buiten moeilijkheden te blijven, zal goed en verstandig handelen, om, ten einde conflicten te vermijden, aan oorlogvoerende oorlogsschepen in zijne havens, reeden en wateren zoo weinig mogelijk toe te staan en zijne verbodsbepalingen, van den aanvang af, zoo scherp mogelijk te stellen.”

: Deze steunpunten bevatten al de materialen, noodig voor den bouw en de uitrusting der schepen; zij zorgen voor de aanvulling van alle noodige behoeften der oorlogsvloot en moeten eene geslagen vloot of eene vloot, die bij het uitbreken van den oorlog nog niet volledig uitgerust was, de gelegenheid aanbieden, zich te herstellen of hare uitrusting te voltooien. Nu is het materieel eener oorlogsvloot duur en in tijd van oorlog moeilijk of in het geheel niet te verkrijgen, vandaar dat het in tijd van vrede grootendeels reeds moet zijn opgelegd, waarom het noodig is de steunpunten van depôts en etablissementen te voorzien.

Wil men nu niet, dat deze inrichtingen in tijd van oorlog aan vernieling blootstaan, acht men het noodig, dat de vloot, die in de steunpunten hare uitrusting voltooit of hersteld wordt, niet overvallen kan worden, dan moeten deze steunpunten door bijzondere maatregelen beschermd worden en voorziet men dit ten dien einde van kustversterkingen.

Op de zelfde gronden nu als bij de verdediging der landgrenzen versterkingen worden aangelegd, meer in het bijzonder ter afsluiting van toegangen (sperforten), zal, behalve voor de versterking van steunpunten, de aanleg van kustversterkingen, ter afsluiting van toegangen, havens en reeden, noodig kunnen zijn.

Voor het voeren van den strijd om deze kustversterkingen hebben zoo wel aanvaller als verdediger eene groote verscheidenheid van strijdmiddelen noodig, welke zijn in te deelen in :

- 1°. Gemeenschappelijke, dat zijn die, welke zoo wel door aanvaller als verdediger aangewend worden.
- 2°. Bijzondere strijdmiddelen des verdedigers.

Gemeenschappelijke strijdmiddelen.

Deze bestaan in het drijvend materieel en zijne wapens, de oorlogsschepen dus.

Van deze oorlogsschepen wensch ik omtrent de verschillende typen u datgene mede te deelen, wat in verband met

het onderwerp van belang is te achten. Men onderscheidt:

Slagschepen,
Kruisers,
Kustverdedigers,
Torpedovaartuigen,
Auxiliaire schepen.

Slagschepen.

Hoofdzakelijk bestemd voor den strijd in open zee, kunnen deze schepen ook gebruikt worden voor den aanval op kustversterkingen.

Zij dienen weerstand te kunnen bieden aan projectielen, geschoten uit het zwaarste kustgeschut, en moeten zelf in staat zijn, den artilleriestrijd met kustversterkingen te kunnen voeren. In verband daarmee worden de vitale deelen (machines, munitiebergplaatsen en geschut) door zware pantseringen beschermd, wordt het schip voorzien van zwaar en middelbaar geschut tot het voeren van den artilleriestrijd, van een groot getal lichte snelvuurkanonnen voor den afweer van torpedo-aanvallen en zijn zij voorts, evenwel niet altijd, uitgerust met torpedo's en ram. Voorts dienen deze schepen groote snelheid te kunnen ontwikkelen (men verlangt zelfs eene snelheid van 18 à 19 mijl) terwijl zij een „actionsradius” (werkingsfeer, afstand die in zeemijlen kan worden afgelegd zonder kolen in te nemen) behooren te hebben van 6000 à 7000 zeemijlen. In verband hiermede moeten, door de benoodigde kolenberg-ruimte, de afmetingen dezer schepen bijzonder groot worden en vereischt het groot gewicht van pantsering en geschut, het gewicht der enorme machines, welke noodig zijn tot verkrijging der groote snelheid, eene groote waterverplaatsing en dus een grooten diepgang. Door dezen grooten diepgang zijn de slagschepen in het algemeen voor de kustverdediging minder geschikt, voor den aanval op kustversterkingen kunnen zij vooral daar, waar hun diepgang geen bezwaar oplevert en hun geschut superieur mocht wezen aan dat der versterkingen, goede diensten bewijzen.

Als zwaar geschut (2 tot 10 stukken) vindt men een kaliber van 24—30,5 c.M. In den laatsten tijd is het streven merkbaar, dit kaliber niet hooger op te voeren en wel daar de ervaringen uit den Russisch-Japanschen oorlog, nu daaromtrent meer met zekerheid bekend wordt, oorzaak zijn, dat men minder gewicht gaat hechten aan het doorboren der pantseringen. Het schijnt toch, dat de invloed van die doorboringen op de gevechtswaarde en de zeewaardigheid van het schip, bij de tegenwoordige inrichting daarvan (indeeling in waterdichte compartimenten) gering is en dat de grootste uitwerking te verwachten is van het middelbaar snelvuurgeschut, dat door een overstelpend vuur, gericht op de dekken en alles, wat zich daarop bevindt, het verblijf daarop, ook in de gepantserde opstellingen, onhoudbaar maakt. Kort geleden vernam ik, dat men in de Engelsche marine er toe is overgegaan, de pantsergranaten af te schaffen en alleen gebruik te maken van halfpantsergranaten en gewone granaten, wat ook wijst op het streven, den nadruk niet meer te leggen op het doorboren der pantseringen. Overal is men er op uit, het aantal gewone granaten in den munitievoorraad, dat tot nu toe betrekkelijk gering was, hooger op te voeren.

Kruisers.

Zelfstandig opereerende, hebben deze schepen ten doel, op te treden tegen de handelsvloot des vijands; in verband met de vloot werkende, dienen zij hoofdzakelijk voor ophelderings- en veiligheidsdienst. Te dien einde dienen zij in staat te zijn, den strijd met vijandelijke kruisers te kunnen voeren, handelschepen te kunnen jagen en havens te beschieten, terwijl zij den strijd met slagschepen moeten vermijden.

Moderne kruisers vereischen derhalve groote snelheid, ruime kolenbergiging dus een groote actionsradius en eene voldoende sterke artilleriebewapening. Men verlangt tegenwoordig snelheden van 21—23 mijl en een actionsradius van ongeveer 10000 tot 12000, ja zelfs 15000 zeemijlen.

Kruisers zijn derhalve zelden en dan slechts zwak gepantserd,

zoodat de waterverplaatsing hoofdzakelijk alleen voor de machines, den kolenvoorraad en de artillerie verbruikt wordt.

Naar de waterverplaatsing onderscheidt men groote en kleine kruisers, naar de pantsering: gepantserde, beschermde en onbeschermde kruisers. Groote kruisers verschillen in deplacement weinig met groote slagschepen, hunne zware artillerie is ook gepantserd opgesteld, zij hebben echter minder stukken dan de slagschepen, daarentegen veel meer middelbaar en licht snelvuurgeschut. Verder zijn zij uitgerust met torpedo's en ram.

Kleine kruisers hebben geene zware, doch slechts middelbare en lichte artillerie, voorts torpedo's en ram. Gepantserde kruisers hebben een gordelpantser, beschermde kruisers een dek-pantser en onbeschermde kruisers hebben geen pantser of zijn slechts op enkele belangrijke plaatsen gepantserd.

Kustverdedigers.

Zoals de naam aangeeft, is de hoofdbestemming dezer schepen, mede te werken bij de verdediging der kust.

Naar mate nu medewerking beoogd wordt voor de verdediging der geheele kust en hiervoor dus een meer langdurig verblijf in open zee vereischt wordt of wel slechts versterking van de artilleristische verdediging van eene oorlogshaven behoeft verstrekt te worden, onderscheidt men kustverdedigings-schepen en kustverdedigingsvaartuigen.

Kustverdedigingsschepen moeten in verband met hunne bestemming dus voorzien zijn van eene sterke artillerie, eene sterke pantsering ter bescherming der vitale deelen, van voldoende kolenbergruimte voor een verblijf in open zee van eenige dagen, terwijl hunne snelheid zoo hoog mogelijk moet worden opgevoerd. Zij komen dus overeen met de slagschepen, met dien verstande, dat hunne bewapening en pantsering zoo mogelijk nog sterker moet zijn, het deplacement echter veel geringer behoeft te wezen en in verband hiermede hun diepgang geringer kan zijn. Van den maximum diepgang, die in verband met de vaarwaters kan toegestaan worden, hangt in

hoofdzaak af sterkte aan bewapening en pantseringen, ook snelheid, die men geven kan, waarbij naar hunne belangrijkheid eerst bewapening, dan pantseringen, eerst daarna snelheid in aanmerking komen.

Kustverdedigingsvaartuigen (monitors, kanonneerbooten), dienende ter locale verdediging, moeten geringen diepgang bezitten, zij behoeven slechts weinig kolenberguimte, en kan derhalve, daar de snelheid van minder belang is, het grootste deel van het geringe displacement benut worden voor de artillerie in de eerste plaats en de pantsering in de tweede plaats. Geringe boordhoogte is voordeelig ten einde een zoo klein mogelijk doel voor het vijandelijk vuur te vormen.

Torpedovaartuigen.

In den nieuwsten tijd neemt het torpedowezen eene zoo belangrijke plaats in onder het drijvend materieel, dat ook met het oog op het onderwerp, dat ons bezig houdt, bijzondere aandacht daaraan geschonken moet worden. Is de torpedo wel is waar een offensief wapen par excellence, toch is het gebruik daarvan voor de kustverdediging van uitnemend belang. Dit wapen toch kan gevoerd worden door vaartuigen, die slechts een zeer geringen diepgang behoeven te hebben, die in staat zijn daardoor vaarwaters te bevaren, welke een verrassend optreden mogelijk maken, hetgeen hun ook mogelijk is door hunne geringe zichtbaarheid bij nacht (onderzeebooten ook bij dag). Hunne aanwezigheid is oorzaak, dat eene vijandelijke vloot des nachts zee zal moeten kiezen en zich noch in de onmiddellijke nabijheid der kust, noch in de vaarwaters zal kunnen ophouden, daar de uitwerking der torpedo's noodlottig kan zijn indien zij met juistheid worden aangewend. 1)

1) *Marineblad* 21e Jaargang, 7e aflevering, 23 Maart 1907: „Beschouwingen van algemeenen aard betreffende den modernen zeeoorlog”. Lezing, gehouden door den Kapitein-Luitenaat ter zee C. C. ZEGERS RIJSEN, Adjutant in buitengewonen dienst van H. M. de Koningin, bladz. 669.

Men onderscheidt nu :

Torpedobooten (waartoe ook de onderzeebooten gerekend worden);

Torpedojagers (destroyers);

Torpedokruisers (torpedogunboats);

Torpedo-depôtschepen;

Mijnenschepen.

Torpedobooten.

Deze kunnen worden verdeeld in :

a. Hoogzeetorpedobooten;

b. Torpedobooten;

c. Vedettes;

d. Onderzeebooten.

Hoogzeetorpedobooten zijn die booten, welke in staat zijn, bij niet al te ongunstig weder, zee te bouwen. Haar displacement bedraagt 105—150 ton en hare bewapening bestaat uit 2 tot 4 lanceerinrichtingen en 2 lichte snelvuurkanonnen.

Torpedobooten zijn hoofdzakelijk voor kustverdediging bestemd. Daar van haar verlangd wordt eene zoo groot mogelijke onzichtbaarheid, zijn ze van kleineren omvang dan de hoogzeetorpedobooten en naar hare grootte zijn zij in te deelen in torpedobooten 1e klasse van 80—105 ton, 2e klasse van 50—80 ton en 3e klasse beneden 50 ton. Ze zijn voorzien van 1—3 lanceerinrichtingen en 2 lichte snelvuurkanonnen.

Vedettes zijn torpedobooten van zeer geringe afmetingen, die aan boord van groote oorlogsschepen of torpedo-depôtschepen worden medegenomen. Zoo hebben de Engelsche slagschepen van de klasse Royal-Sovereign 2 vedettes aan boord.

Onderzeebooten zijn van groot belang voor de kustverdediging. In zijn artikel „Over den invloed der onderzeebooten op de marine-politiek der verschillende staten” 1) neemt de Oud-hoofdingenieur der Fransche marine LAUBEUF als duidelijk bewezen aan, dat het gebruik van de onderzeeboot veroorlooft:

1) *Marineblad* 1 Augustus 1907.

1e. de kusten te verdedigen en een bombardement der havens te verhinderen,

2e. iedere afdoende blokkade onmogelijk te maken,

3e. een vijandelijk eskader te verhinderen, bij de kust voor anker te gaan en daar tot een debarkement over te gaan,

4e. in weinig uitgestrekte zeeën den aanval naar de vijandelijke kust over te brengen en de vijandelijke eskaders, bij het verlaten en binnenkomen hunner eigen havens, ernstig te bedreigen met een zeer moeilijk te vermijden torpedo-aanval,

5e. in de Europeesche zeeën bij bepaalde weersgesteldheid een groot deel der voornaamste routes af te snijden.

Oordeelende naar hetgeen in ons land over de onderzeesche navigatie zoo al geschreven en gesproken is, schijnt het den schrijver S. (doorzichtige onderteekening van zeer kundige hand) in het *Marineblad* van 25 September 1907 1), dat men hier van hetgeen de Heer LAUBEUF als bewezen aanneemt, allermint overtuigd is. Hij toont nu aan, dat de tegenwoordige onderzeebooten (in het bijzonder het type-Holland, dat wij bezitten) uitstekend voldoen en geschikt zijn, met succes op te treden voor de onder 1e en 3e door LAUBEUF genoemde doeleinden. Het verhinderen eener blokkade acht hij een ander geval, althans wanneer de blokkeerende schepen zich op grooten afstand van de kust bevinden.

Hij schrijft voorts: „zoeken wij de voornaamste kracht onzer kustverdediging in torpedobooten en onderzeebooten, dan zal de blokkeerende vloot zeker niet uit groote schepen bestaan en is er dus ook weinig kans voor onze vaartuigen, veel van belang uit te richten. Of eene dergelijke blokkade evenwel, als onze scheepvaart toch stil staat, voor ons land erg nadeelig zou zijn, valt te betwijfelen.

En wat handhaving van neutraliteit aangaat, geen vreemde deling zal zich aan onze vertoogen storen, wanneer wij niet de middelen bezitten, onze meeste kracht bij te zetten. Die kracht heeft de onderzeeboot!”

1) „Onderzeebooten en Kustverdediging van Nederland” door S. bladz. 487.

Torpedojagers (destroyers).

Deze vaartuigen dienen hoofdzakelijk, gelijk hun naam aanduidt, om jacht te maken op torpedobooten. In alle opzichten dus moeten zij van dezen de meerderen zijn. Voorts dienen zij als commandoschepen voor torpedo-flottiljes. Zij moeten groote snelheid (30—32 mijl) bezitten, en krachtiger snelvuur artillerie dan de torpedobooten (7,5 c.M.) en vereischen eene waterverplaatsing van 325—400 ton.

De diensten, die van hen gevorderd worden, zijn :

- 1e Jachtmaken op, of buitmaken van vijandelijke torpedobooten ;
- 2e Evenals gewone torpedobooten met hunne lanceerinrichtingen een vijandelijk schip torpedeeren ;
- 3e Waken vooral bij nacht tegen vijandelijke aanvallen van torpedobooten op eigen pantserschepen ;
- 4e Verrichten van verkenningsdiensten ;
- 5e Overbrengen van orders.

Torpedokruisers (torpedogunboats).

Torpedokruisers zijn vaartuigen van 850—1100 ton met 2 tot 3 snelvuurkanonnen van 10—12 c.M., 6 kanons van 5,7—7,5 c.M., eenige kanonnen van 3,7—4,7 c.M. en 3—4 lanceerinrichtingen met eene snelheid van 21—23 mijl. Zij vormen een overgang van torpedojagers tot kleine kruisers, feitelijk zijn zij groote torpedojagers, beter bewapend, maar met minder snelheid.

Torpedo depôtschepen.

Deze schepen dienen als reservoir van kolen en torpedo's voor torpedobooten en jagers. Hunne snelheid moet hen veroorloven, de vloot te volgen, groote actionsradius is uit den aard der zaak een vereischte, terwijl de bewapening uit licht snelvuurgeschut bestaat. Met het oog op de kustverdediging zijn zij van weinig belang, daar de daarbij optredende booten en jagers zich niet zoo ver van hunne stations behoeven te verwijderen, dat zij aanvulling in zee zullen behoeven.

Mijnenschepen.

Het gebruik van de zoogenaamde stroomijnen tot het leggen waarvan deze schepen dienen, treedt in den laatsten tijd hoe langer hoe meer op den voorgrond. Voor het eerst zijn zij met succes gebruikt in den Russisch-Japanschen oorlog, om slechts even te vermelden de vernieling van de „Petropolowsk”. Zij kunnen zoo wel door aanvaller als verdediger worden aangewend, door den verdediger ter afsluiting van vaarwaters, door den aanvaller tot het opsluiten eener mobiele vloot in hare schuilplaats. Omtrent de ondervinding in den laatsten oorlog omtrent dit strijdmiddel opgedaan, kan men zeggen, dat hunne verschrikkelijke uitwerking — de grootste slagschepen zinken in enkele minuten — staat tegenover het gevaar, dat zij opleveren voor neutralen en voor degenen, die deze zelf gelegd hebben en behandelen.

Kapitein-Luitenant ter zee C. C. ZEGERS RIJSER zegt omtrent deze mijnen in zijne lezing „Beschouwingen van algemeenen aard betreffende den modernen zee-oorlog” 1): „Men kan zich voorbereiden op een toenemend gebruik van dit machtig oorlogswerktuig. Meende men te mogen verwachten, dat de goed in compartimenten verdeelde slagschepen van grooten tonneninhoud beter dan de zwakkere gevechtseenheden weerstand zouden bieden aan de ontploffing van mijnen evenals aan de explosie van automobiele torpedo's — de gebeurtenissen hebben die verwachting bevestigd voor de laatste, niet voor de eerste.

„Er gaan stemmen op om bij conventie het gebruik van dit vreeselijk oorlogswapen te beperken 2). Nu moge er misschien uit een oogpunt van menselijkheid iets voor te zeggen zijn, toch zou ik het onverantwoordelijk achten, vrijwillig af te zien van het gebruik van zulk een werkdadig wapen, waaraan niets weerstand biedt. Geen enkel internationaal congres heeft

1) *Marineblad*, 23 Maart 1907.

2) Zie DEN BEER POORTUGAEL 1907, bladz. 359, „Conventie betreffende het plaatsen van automatische onderzeesche contactmijnen”. (Bijlage III).

het gebruik bij overeenkomst verboden en ware zulks zoo, dan nog zou men niet zeker zijn, dat het gebruik uitgesloten was.

„Wanneer een oorlogsmiddel in enkele oogenblikken de zege kan verzekeren, dan zal de drang der omstandigheden sterker blijken dan eenige conventie. Het is daarom noodig, dat het wapen geperfectioneerd wordt en minder gevaar oplevert voor neutralen tijdens en na den oorlog op plaatsen, waar men recht heeft op veilige navigatie.”

Auxiliaire schepen.

Deze schepen, in tijd van vrede handelsstoomers, worden in oorlogstijd volgens contract voor transportdiensten of avisodiensten gebruikt, zij worden dan bewapend met licht en middelbaar geschut, wat daarvoor is opgelegd, terwijl ook dikwerf bij den bouw dier schepen reeds met hunne oorlogsbestemming wordt rekening gehouden.

Bijzondere strijdmiddelen des verdedigers.

De bijzondere strijdmiddelen des verdedigers zijn :

De kustartillerie en hare dekkingen.

De naderingshindernissen.

De torpedobatterijen.

De verlichtingsmiddelen.

De communicatie- en seinmiddelen.

De naderingshindernissen

Naderingshindernissen, versperringen hebben bij de verdediging der kust groote waarde, daar het voor de Kustartillerie moeilijk is in verband met de groote snelheid, waarmede de sterk gepantserde moderne schepen zich bewegen, eene met volle kracht voorbijstoomende vloot een gebiedend halt toe te roepen.

Wil men de vernielende werking der moderne kustkanonnen geheel tot haar recht doen komen, zoo moet de aanvallende vloot in het vaarwater een niet te omgaan en een niet, of niet

zonder gevaar op te ruimen hindernis aantreffen, dat haar op voor de artillerie gunstigen afstand ophoudt. Van dergelijke hindernissen bestaan verschillende soorten, naar mate van soort en werking van meerdere of mindere beteekenis.

Ik meen voor het overige ook wat het gebruik dezer hindernissen betreft, te kunnen verwijzen naar de belangrijke voordracht, door den Heer KOLLEWIJN in deze Vereeniging gehouden over „Het gebruik van watermijnen en torpedo's in zeegaten en rivieren" 1). Zie ook 2).

De Kustartillerie en hare dekkingen.

Reeds NAPOLEON zeide: „L'artillerie est peu de chose par mer, sa supériorité est immense par terre; la différence est de 1 à 7, c'est à dire que 10 mortiers par terre font autant d'effet que 70 par mer" 3) en zoo is ook nog heden de Kustartillerie het voornaamste strijdmiddel voor de kustverdediging.

Welk geschut de Kustartillerie ter beschikking moet hebben is natuurlijk afhankelijk van de doelen, die ze zal te beschieten hebben. Daar nu eene aanvallende vloot beschikt over schepen van verschillende grootte en soort, moet de verdediger ook ter afweer verschillende soorten van kanonnen hebben.

Zoo zal men geschut moeten hebben om op te treden tegen de zwaar gepantserde slagschepen, tegen de overige groote, doch slechts licht of niet gepantserde schepen, ten slotte kanonnen, bestemd om te vuren op kleine, zich snel bewegende vaartuigen.

Hoofdvoorwaarde voor de Kustartillerie in algemeenen zin is, dat zij geschut bezit, dat minstens gelijkwaardig is aan dat der schepen, zoo dat deze niet in staat zijn, de kustversterkingen te beschieten op afstanden, waarop zij door de kustkanonnen niet te bereiken zijn.

Welke soorten van geschut dient men nu te hebben?

1) *Orgaan der Vereeniging* 1903—1904, Ie Aflevering.

2) „Die Mängel der russischen Seeminenverteidigung im Kriege 1904/05", *Kriegstechnische Zeitschrift* 1908 bladz. 86.

3) „Correspondance de Napoléon", No. 15967.

Hechtte men tot voor korten tijd, hoewel niet algemeen, groote waarde aan het doorboren der pantsergordels der gepantserde schepen, was het daarvoor noodig, dat de Kust-artillerie, overal waar zij optrad, de beschikking had, hoofdzakelijk over lang geschut van het zwaarste kaliber, dat ook op de oorlogsschepen toepassing vindt, in den laatsten tijd, (ik wees hierop reeds bij de bespreking der bewapening der oorlogsschepen) schijnt men meer en meer tot de meening over te hellen, dat het zwaartepunt der bewapening moet gezocht worden in het middelbare snelvuurgeschut. Reeds vroeger werd deze meening ook met klem verkondigd, o. m. door den Russischen Generaal PESTITCH in eene voordracht, door hem den 30en Maart 1892 aan de staf-academie te St. Petersburg gehouden 1). Generaal PESTITCH hield eene pleitrede tot invoering van eenheid van bewapening met een kanon van 15 c.M. I./40 en wees op de voordeelen van dit kanon boven een kanon van 30 c.M. Hij zegt, hetgeen nu door de feiten gestaafd is, dat men ten onrechte beweert, dat 2 of 3 granaten van groot kaliber voldoende zijn om over het lot van een vijandelijk schip te beslissen. De tegenwoordige schepen bezitten eene groote levensvatbaarheid. De dubbele bodem, de pompen met reusachtig vermogen, de weinige waarschijnlijkheid van eene bres onder de waterlijn, maken het doen zinken van een schip zelfs door de grootste projectielen bijna onmogelijk. Let men nu nog op het kleine getal kanonnen en het langzame vuren, dan wordt het duidelijk, dat een vijandelijk schip in den grond te boren een der minst waarschijnlijke zaken is. Met eene enorme massa granaten echter van 15 c.M. acht de Generaal het mogelijk, het artillerievuur van een vijandelijk schip tot zwijgen te brengen, zonder zelfs een pantser te hebben doorboord.

Werkelijk is in den Russisch-Japanschen oorlog gebleken, dat zeer veel van deze voorspelling van den Russischen

1) J. C. C. DEN BEER POORTUGAEL, „Onze Defensie”, *Verlagen der Vereeniging* 1892—'93 VII, bladz. 431 en vgl.

Generaal waarheid bleek te bevatten. De uitwerking toch van het middelbare snelvuurgeschut bleek enorm te zijn, onhoudbaar was de toestand in den slag bij Tsoesjima aan boord der Russische schepen, die door de Japanners overstelpt werden met granaatvuur uit middelbaar snelvuurgeschut, terwijl daarentegen de „Cesarewitsch” niettegenstaande 10 doorboringen, die met zwaar geschut in zijn pantsergordel waren aangebracht, drijvende en zeewaardig bleef.

Moeten wij nu echter in algemeenen zin zoo ver gaan als reeds de Generaal PESTITCH voorstelde en neerlegde in de navolgende conclusiën: 1)

„1e. De kracht van de zee-artillerie moet niet gemeten worden door de grootte der kalibers, maar door het aantal projectielen, dat zij in het schip van den vijand brengt.

„2e. De projectielen van de groote kalibers hebben geenerlei invloed op het doen zinken of vernielen van een schip van de tegenwoordige constructie.

„3e. Het voordeeligste kaliber voor de Marine en de Kust-artillerie is dat van ongeveer 15 c.M. met lange, ver-reikende en snelvurende kanonnen.

„4e. Verscheidenheid van bewapening der oorlogsschepen is een der bronnen van verzwakking.

„5e. Het bijeenbrengen van het grootst mogelijke aantal kanons aan boord van een oorlogsschip, onverschillig van welken rang, moet de hoofdgedachte zijn bij de bewapening der tegenwoordige oorlogsschepen, zooals zij dat geweest is in de oude tijden.

„6e. Met uitzondering van de bescherming der levensdeelen van een schip (tegenwoordig niets anders als de machine) moet het overige van de belasting dienen om het gewicht der artillerie te vermeerderen.”

Sinds de Generaal PESTITCH deze conclusiën neerschreef is de techniek weder enorm vooruitgegaan, doch is, en dit doet

1) J. C. C. DEN BEER POORTUGAEL, „Onze defensie”, *Verslagen der Vereeniging* 1892—'93 VII, bladz. 437.

deze hunne waarde behouden, de verhouding tusschen pantser en artillerie eigenlijk de zelfde gebleven. Evenwel is door de meerdere volmaking van het korte kustgeschut en door de verbeterde wijze van vuren met dit geschut een factor in het geding gekomen, waaraan de Generaal DEN BEER PORTUGAEL in zijne voordracht reeds groote aandacht wijdt en ook mijn inziens met recht en op goede gronden wijst op de noodzakelijkheid, daarover te beschikken. Met dit korte kustgeschut heeft men op zeer groote afstanden nog veel trefkans op stil liggende schepen, 1) beschikt men dus daarover, dan zullen de schepen genoodzaakt zijn, in beweging te blijven, waardoor hunne trefkans bij eene beschieting zeer vermindert, terwijl het ook niet meer doenlijk zal zijn, in gedeelten van het vaarwater, gelegen in den dooden hoek der kustbatterijen, (met lang geschut bewapend) voor anker te gaan. Voordeelig is nog, dat het korte kustgeschut laag en onzichtbaar kan worden opgesteld en derhalve geene kostbare dekkingen vereischt.

Hoe staat het nu met de uitwerking van dit korte kustgeschut?

Veel werd ten allen tijde van de uitwerking verwacht, zoo zegt hieromtrent MIELICHHOFER in zijn werk „Der Küstenkrieg“: „Es kann daher gesagt werden dasz jedes das Schiff betreffende Geschosz eines durchschlagfähigen Steilfeuergeschützes eine eminente Gefahr für jenes bedeutet.“

De Generaal DEN BEER PORTUGAEL zegt: „De artillerie zal op de pantsers der schepen eerst dan overmachtig blijken, wanneer zij in staat is de vijandelijke strijdkrachten niet alleen te beschadigen, maar liefst voor goed buiten gevecht te stellen of te vernielen.

„Dat doen de *horizontaal* invallende, o. a. de granaten uit KRUPP'S 28 c.M. houwtser. De horizontale oppervlakte, die aan treffers bloot staat van een schip, dat 90 à 100 M. lengte

1) De houwtser van 28 c.M. L/12 slaat volgens STAVENHAGEN (*Mitteilungen A und G*, Heft 10) op 9800 M. met de 345 K.G. zware pantsergranaat nog 17,1 c.M. pantser door en vordert op 11463 M. voor 50% treffers slechts eene doellengte van 17,7 M. en eene doelbreedte van 5,9 M.

en 15 à 20 M. breedte heeft, is veel grooter dan het verticale oppervlak, het dek is minder zwaar gebouwd en gepantserd dan de boorden van 't schip en slaat een bom of een granaat van 215 à 345 Kilogram in, dan slaat hij door den bodem een gat in 't schip, waardoor het zinkt.

„De schepen hebben dus van worpvuur het meeste te vreezen.”

Na nog mededeeling gedaan te hebben van de uitwerking, verkregen met 28 c.M. houwitsers van KRUPP te Meppen, waar niet alleen het pantserdek, waarmede een deel der schijf was voorzien, werd doorboord, maar de granaten nog meer dan 1 M. in den grond drongen, besluit de Generaal DEN BEER POORTUGAEL met de volgende uitspraak :

„Met zoodanige houwitsers belet men dus een schip binnen 2000—9000 M. ten anker te komen of stil te liggen, en dat moet hij, om met eenig succes een klein doel, als een koepelfort of een batterij te kunnen beschieten.”

Tegenover de resultaten der schietproeven in Meppen en de meening van den Generaal DEN BEER POORTUGAEL staan mededeelingen omtrent de uitwerking van de Japansche houwitsers van 28 c.M. bij de belegering van Port-Arthur in de *Artilleristische Monatshefte* bladz. 53, Jan. 1907, welke zijn overgenomen in de lezing van den Heer ZEGERS RIJSER : „Beschouwingen van algemeenen aard betreffende den modernen zee-oorlog” 1) en welke als volgt luiden :

„Op het opperdek van de Russische schepen binnen Port-Arthur vond men de volgende treffers van 28 c.M. houwitsersgranaten : Peresvjjet 12, Pobieda 4, Poltava 3, Pallade 7, Bayan 3. In de meeste gevallen bleek de energie der granaten onvoldoende om na het dunne boven- en kuildek te hebben doorboord, nog door het pantserdek te dringen. De granaten, die boven het pantserdek sprongen, veroorzaakten eene nauwelijks merkbare indeuking, de granaten die door het pantserdek heen sloegen, richtten eene zeer geringe schade aan ; de structuur van de Peresvjjet schijnt zelf in het minst niet door het krom-

1) *Marineblad* 23 Maart 1907, bladz. 664.

baanvuur geleden te hebben. Deze ondervinding is te meer opvallend, omdat de invalshoek 30° met de verticaal en 6440 M. afstand betrekkelijk gunstig was. De Russen hadden de dekken met eene laag kolen in zakken beschermd."

Zijn de hier vermelde resultaten ongunstig, niet mag daarbij uit het oog verloren worden, dat de bescherming der dekken door eene laag kolen in zakken, welke mogelijk was daar de schepen niet meer in actie waren en konden komen, grooten invloed zal gehad hebben op de uitwerking der granaten. Eene dergelijke bescherming is op een actief schip, dat tegen kustversterkingen optreedt, uit den aard der zaak niet mogelijk.

De noodzakelijkheid, om tegenover licht geschut in de gevechtsmarsen, tegen torpedobooten, licht of niet gepantserde schepen, voor het bestrijken der hindernissen en het tegengaan van landingen over licht snelvuurgeschut te beschikken, wordt algemeen erkend en vereischt geene nadere toelichting.

Besluitende, gaan nu naar mijne meening de conclusiën van den Generaal PESTICH te ver, ofschoon zij omtrent de groote waarde van het middelbaar snelvuurgeschut juiste uitspraken bevatten, en moet de grondslag der bewapening der kustbatterijen zijn :

1e. De beschikking over middelbaar snelvuurgeschut met de gewone granaat als voornaamste projectiel is hoofdzaak.

2e. De beschikking over kort kustgeschut (houwitsers) van zwaar kaliber (28 c.M.) is in alle kustversterkingen zeer gewenscht.

3e. Lang snelvuurgeschut van zwaar kaliber is in sommige omstandigheden met voordeel te gebruiken. (Deze omstandigheden bestaan voor de eigenlijke verdediging daar, waar de vijandelijke schepen op korten afstand van de kustbatterijen voorbij *moeten* varen, en een gering schootsveld het afgeven van slechts eenige schoten ook met het middelbare snelvuurgeschut mogelijk maakt en in de gevallen, waarin men ter beveiliging tegen bombardement over groote drachten uit zware kalibers wil beschikken; voorts daar, waar men het ter handhaving der neutraliteit noodig acht, de schepen te beletten, de

territoriale wateren binnen te stoomen zonder kans voor zware beschadiging).

4e. Het gebruik van licht snelvuurgeschut moet in ruime mate toepassing vinden.

Als hoofdeisch voor het kustgeschut treedt voorts op den voorgrond, dat de daarmede te bereiken afstand niet overtroffen mag worden door het scheepsgeschut.

Voorts is groote vuursnelheid geboden, daar de groote snelheid, waarmede de schepen zich bewegen, anders oorzaak zal zijn, dat bij het forceeren slechts weinig schoten kunnen worden afgegeven.

Ten slotte is het gebruik van rookzwak buskruit dringend noodig, daar de rook voor het eigen vuur zeer hinderlijk is, daar hij het richten der nevengelegen stukken bemoeilijkt en tevens den vijand de plaats der stukken verraaft.

Het kustgeschut moet nu op de gunstigste wijze worden opgesteld, beschermd en de bedieningsmanschappen worden gedekt, terwijl voorts alle organen, noodig om eene goede werking van het geschut te verzekeren, tegen vijandelijk vuur gedekt moeten zijn.

Treft men in den tegenwoordigen tijd in alle landen, die hunne kusten verdedigen, versterkingen aan uit de verscheidenste tijdperken en van geheel uiteenlopende militaire waarde, zoo moet men dit toeschrijven aan de snelle vorderingen, welke de techniek in de laatste 50 jaren heeft gemaakt. Ten einde de werken bestand te doen zijn tegen de steeds verhoogde werking van het scheepsgeschut en hare artillerie gelijkwaardig te doen zijn met die der schepen, moest de verbetering in technischen zin van het drijvende materieel door den kustverdediger op den voet worden gevolgd.

Niet overal kon dit geschieden, dan om der kosten wille en dan weder in verband met den aard der kust; soms werd geleidelijk gewijzigd, soms geheel nieuw gebouwd en zoo ontstond de verscheidenheid in kustversterkingen van zoo uiteenlopende waarde, die wij heden zien.

Steeds wordt nog daar, waar hun aanleg mogelijk is, groote

waarde gehecht aan aarden werken met eene borstweringdikte van 10 M., daar zij met het lange scheepsgeschut door de gestrektheid der banen moeilijk te vernielen zijn en hun aanleg goedkoop is; men moet daarbij echter zorg dragen, dat achter de geschutopstellingen geene voorwerpen of gebouwen zijn, die het terugvliegen der scherven of afgeslagen steenbrokken zouden kunnen veroorzaken.

Aanleg van aarden werken is echter slechts dan aan te bevelen en dit geldt voor alle open batterijen, als zij op zoodanige hoogte boven den waterspiegel te plaatsen zijn, dat de bedieningsmanschappen niet meer bloot gesteld zijn aan de werking van het scheepsgeschut. MIELICHOFER eischt voor open batterijen eene hoogte van minstens 40 M. boven den waterspiegel. Laag gelegen open batterijen loopen gevaar, snel tot zwijgen gebracht te worden, wanneer het lichte snelvuurgeschut der schepen aan den strijd begint deel te nemen, doordat de bediening der stukken dan onmogelijk wordt. Daar bij het grooter worden van den afstand de trefkans van het scheepsgeschut sneller vermindert dan die van het kustgeschut, doordat dit eene vaste opstelling heeft en over betere afstandmeting kan beschikken, zoo is bij de eerste phase van den strijd om kustversterkingen, dat is het vuur op grooten afstand, het voordeel aan de zijde van den verdediger.

Hierdoor ook zijn hoog gelegen werken *offensief* (d. i. met het oog op de vuurkracht) sterker dan laag gelegen werken, daar de steiler invallende projectielen meer kans hebben, de pantserdekken door te slaan; meer echter nog wordt de *defensieve* kracht der werken vermeerderd door eene hooge ligging boven den zeespiegel. Op korten afstand zijn zij dikwerf door het scheepsgeschut niet te treffen, maar ook wanneer dit wel mogelijk is, wordt eene fout in hoogterichting van het scheepsgeschut veel ernstiger indien het werk hoog gelegen is, daar eene slechts weinig te hoog gaande granaat over een hoog gelegen werk heengaat, terwijl zij bij een laag gelegen werk het inwendige van het werk nog kan treffen.

Daar, waar hooge opstelling niet mogelijk is, moeten de

stukken in pantserkoepels of gepantserde batterijen met minimaal schietgaten worden opgesteld.

Dit alles geldt voor den aanleg van nieuwe werken, niet altijd is het echter mogelijk, daar waar bestaande werken moeten worden verbeterd, aan de gestelde eischen te voldoen. Moeten niettegenstaande lage ligging om der kosten wille of om andere redenen open batterijen als zoodanig behouden blijven, dan moeten de bezwaren, daaraan verbonden, door het aanbrengen van betonborstweringen, stalen schilden of duikaffuiten zoo veel mogelijk worden weggenomen.

Kort geschut kan achterwaarts en in de laagte worden opgesteld en behoeft geene bijzondere dekkingen.

In het algemeen stel ik nu de volgende eischen aan de dekkingen der Kustartillerie :

- 1e. Zoo hoog mogelijke ligging.
- 2e. Verspreide opstelling der stukken, die evenwel concentratie van het vuur op het belangrijkste punt toelaat.
- 3e. Bij nieuwen aanleg, bij geene voldoende hoogte, gepantserde opstelling.
- 4e. Bij wijziging van bestaande werken of zoo om andere redenen pantsering achterwege moet blijven, volledige dekking der bedieningsmanschappen door schilden of duikaffuiten.
- 5e. Overal geheel gedekte munitie-aanvoer.

Torpedobatterijen.

Een ander strijdmiddel van den verdediger vormen de torpedobatterijen. De torpedo, van uit het land geschoten, heeft de zelfde bedoeling als die, welke een schip lanceert, namelijk de vernieling der vijandelijke schepen door mijnwerking. Het vaste karakter der positie maakt echter groote juistheid mogelijk, terwijl gebruik kan worden gemaakt van uit het land bestuurbare torpedo's.

In verband met den geringen afstand, die te bereiken is, zijn deze torpedobatterijen hoofdzakelijk slechts geschikt op plaatsen, waar de schepen op korten afstand voorbij moeten varen, terwijl lage ligging een vereischte is.

Verlichtingsmiddelen.

Om ook bij duisternis het doel, waarop door het geschut gericht moet worden, te kunnen onderscheiden, de torpedo's op het juiste oogenblik te kunnen lanceeren, de waarnemingsmijnen op het juiste oogenblik te doen springen, aanvallen op de versterking te verhinderen en in het algemeen den vijand te kunnen waarnemen, is het noodig, dat het voorgelegen vaarwater kan worden verlicht.

Men bezigt hiervoor electriche projectoren, die op twee wijzen werken, zij verlichten het vaarwater en verblinden den vijand. Het is gebleken, dat het niet mogelijk is, te richten, als de projectoren gericht worden op de kanonnen.

Hoe meer verlichtingsmiddelen men nu ter beschikking heeft, des te noodiger is het, die volgens een bepaald systeem te gebruiken. Elke projector krijgt eene bepaalde bestemming en wordt daarvoor in eene afzonderlijke categorie ingedeeld. Zoo heeft men verkenningsprojectoren, welke met hunne lichtbundels den horizon afzoeken om vijandelijke schepen te ontdekken. Heeft men een schip gevonden, dan wordt dit door een hulpprojector voortdurend verlicht, zoolang het zich in den sector, die aan deze lamp is toegewezen, bevindt. De verkenningsprojectoren zetten hun arbeid tot het zoeken van schepen nu weer voort. Aan andere lampen wordt de verlichting van het vaarwater ter hoogte van de versperring opgedragen om opruiming daarvan door schepen te kunnen verhinderen en bij waarnemingsmijnen ook bij duisternis eene tijdige ontsteking daarvan te waarborgen.

Daar het mogelijk is, den lichtbundel van de moderne projectoren uit de verte op electriche weg te dirigeeren, kan men de lampen op de voordeeligste plaats opstellen, terwijl de besturing ervan in de handen van den aanvoerder kan blijven.

Eene lage opstelling der lampen is ter vermindering van doode hoeken gewenscht; ook is dit aanbevelenswaardig, daar men niet door den lichtbundel kan heenzien. Gewenscht is ook, dat zij niet te dicht bij de batterijen staan om het vijandelijk vuur niet tot die batterijen te trekken en door scherpe ver-

lichting van dicht bij de stukken gelegen voorwerpen het personeel, dat de stukken bedient, niet te verblinden.

Tegen vijandelijk vuur moeten zij door pantseringen worden beschermd, nog beter is het, dat zij met behulp van rails snel verplaatsbaar zijn als vijandelijk vuur hiertoe noopt.

Communicatie en seinmiddelen.

Op eene zeer goede en snelle wijze van bericht- of bevel-overbrenging komt het in den kustoorlog zeer aan. Zoo wel de versterkingen onderling, als deze met de schepen en de schepen onderling moeten in voortdurende verbinding zijn. Uitgebreide telegraphische en telefonische verbindingen, optische signaalstations en stations voor draadlooze telegraphie komen hierbij in toepassing.

Aanvalswijzen tegen kustversterkingen.

Ten einde U een denkbeeld te kunnen geven van de waarde der kustversterkingen in algemeenen zin, is het gewenscht, eenigszins nader in te gaan op de verschillende aanvalswijzen, die tegen kustversterkingen kunnen worden aangewend en de resultaten, die daarvan, in verband met de ervaring, opgedaan in de laatste oorlogen, verwacht kunnen worden.

Tegen kustversterkingen kan worden opgetreden door een bombardement, opstopping van het zeegat, blokkade, aanval van de zeezijde of aanval van de landzijde, al of niet met elkander gecombineerd.

Bombardement.

NAPOLEON zeide reeds: „Les machines infernales, les bombardements même ne sont comptés pour rien en temps de guerre” 1). En zoo is het nog ten huidigen dage.

Met een bombardement uit zee beoogt men door de beschieting dusdanige schade aan te brengen aan de werken zoo wel als aan de stad, de etablissementen of eene teruggetrokken vloot, die door die werken worden beschermd, dat daardoor

1) „Correspondance de Napoléon”, No. 15777.

de weerstand wordt gebroken of een dergelijke moreele indruk wordt teweeggebracht, dat de oorlogshaven na de beschieting of gedurende deze, zich overgeeft of wel na de beschieting zonder groote offers kan worden genomen.

Van grooten invloed is het hierbij of de vijandelijke vloot deze beschieting kan uitvoeren zonder zichzelf bloot te stellen aan vuur van de kustversterkingen. Ligt het niet in de bedoeling, de kustversterkingen, de stad of de etablissementen te sparen, omdat men zelf daarvan nog gebruik wil maken, zoo zullen minderwaardige kustversterkingen den vijand tot een bombardement uitlokken.

In den Russisch-Japanschen oorlog hadden meerdere bombardementen plaats. Wladiwostok werd 6 Maart 1904 gebombardeerd, echter zonder effect. Ongeveer 200 granaten werden op 10000 M. op de stad afgevuurd. Van deze granaten, gevuld met krachtige explosiefstoffen van Engelschen oorsprong, sprongen de meeste niet.

Port-Arthur werd gebombardeerd :

9 Februari 1904, den dag na de eerste verrassing der torpedobooten, door 6 slagschepen, 5 gepantserde kruisers en 5 beschermende kruisers gedurende 45 minuten op afstanden tusschen 6800 en 8000 M. met zeer geringe resultaten; de kustbatterijen leden in het geheel niet van dit vuur, de Russen hadden 1 doode en 3 gewonden.

25 Februari 1904, door 6 Japansche slagschepen gedurende ruim 1 uur op een afstand van 13 à 14 K.M. met hunne kanonnen van 30,5 c.M. Het resultaat was nul, geen enkel projectiel trof de Russische versterkingen.

26 Februari 1904, weder zonder resultaat gedurende een uur.

10 Maart 1904, door 8 kruisers en 6 slagschepen, de laatste indirect vurende over Kaap Liao-te-sjan met hunne kanonnen van 30,5 c.M. Het bombardement duurde bijna 6 uren, 150 à 200 projectielen werden verschoten met de navolgende resultaten: drie projectielen vielen in de nabijheid van batterij No. 15 zonder schade te doen, een projectiel trof die batterij, waardoor 1 kanonnier werd gedood, doch de batterij niet beschadigd werd.

Een ander projectiel trof het munitiemagazijn van de batterij op den Gouden berg, sloeg daarbij aan de buitenzijde eene betonmassa weg van 1,782 M³ en deed aan de binnenzijde een stuk beton van 1,35 M³ afschuiven, veroorzaakte echter, hoewel het projectiel onder zeer gunstigen invalshoek trof, niet de vernieling van het magazijn. Een projectiel trof de kazerne, een ander een huis, beide zonder te springen. Vele projectielen sprongen in de nabijheid van huizen, hunne scherven drongen echter niet door de dunne muren heen. In het geheel werden slechts 3 Russen gedood en 27 gewond.

22 Maart 1904, werden door de Japanners 200 projectielen van 30,5 c.M. verschoten. De Russen hadden 5 dooden en 9 gewonden zonder eenige beschadiging aan versterkingen of gebouwen.

15 April 1904, beschoten 2 Japansche kruisers op 7000 à 8000 M. eene batterij, hoewel zij 180 projectielen verbruikten, doodden zij slechts 6 man en veroorzaakten geene beschadiging.

15 en 24 Mei 1904, werd Port-Arthur nogmaals gebombardeerd, echter zonder ernstig resultaat.

Evenals in vroegere oorlogen dus hadden de bombardementen zeer weinig succes. Het belang van een bombardement zetelt meer in het moreele effect en is dan ook tegen eene gedemoraliseerde bezetting of bevolking het meest vruchtdragend. Men mag aannemen, dat de Japanners zich geene groote illusies maakten over het nuttig effect van hun direct of indirect vuur tegen Port-Arthur. Dat zij toch doorgingen is wellicht te verklaren, doordat het wenschelijk was, de publieke opinie in Japan en den schepelingen de overtuiging te geven van een voortgezet offensief optreden, verder het opgesloten eskader te verontrusten en den commandant van dat eskader te versterken in zijne neiging om gedekt op de binnenreede te blijven.

Opstopping van het zeegat.

Deze operatie, onder den naam van „to bottle up” door de Amerikanen te Santiago in de mode gebracht, werd drie

malen door de Japanners te Port-Arthur ondernomen om de reede te verstoppen.

In den nacht van 24 Februari beproefde men het met 5 oude koopvaarders, waarvan twee tot zinken gebracht werden, echter zonder den ingang te versperren; 4 andere waren den 27en Maart niet gelukkiger. Daarom gebruikte men den 12en Mei 12 schepen, 8 slaagden er in, het binnenste gedeelte van de binnenrede te bereiken, 2 kwamen werkelijk voorbij de Russische versperring en werden daar tot zinken gebracht, naar verblind door de zoeklichten, onzeker van de plaats, verontrust door het vuren, gelukte het niet, den toegang bepaald af te sluiten en werd de ingang slechts een weinig nauwer gemaakt. Deze operatiën hadden dus weinig resultaten, hoewel zij met bijzondere stoutmoedigheid en energie werden uitgevoerd.

Blokkade.

De blokkade, overeenkomende met de insluiting in den landoorlog, beoogt de volledige afsluiting van eene haven aan de zeezijde van de buitenwereld, ten einde het verkeer naar die zijde geheel te doen stilstaan.

In het algemeen werd voorheen als hoofddoel der blokkade beschouwd het fnuiken van den handel van den vijandelijken Staat, waartoe eene sterke vloot tot afsluiting der handelshavens vereischt werd, buitendien echter de verkregen heerschappij ter zee geboden was.

Nu tegenwoordig eensdeels de oorlogen niet meer van zoo langen duur zijn, dat de blokkade van alle handelshavens van den vijandelijken Staat werkelijke voordeelen belooft, anderdeels het gebruik der geheele oorlogsvloot voor werkelijke oorlogsdoeleinden noodig zal zijn, zal de werkelijke blokkade alleen nog maar voorkomen bij oorlogshavens. Wel zal men eene kust voor geblokkeerd verklaren en dus eventueel handelsschepen, welke die kust verlaten of naderen, zoo mogelijk prijs verklaren, voor eene zoogenaamde effectieve blokkade der geheele kust zullen evenwel veelal de middelen ontbreken.

Met de afsluiting van eene oorlogshaven naar de zeezijde

kan men tweeërlei beoogen : 1e de reeds geslagen of misschien verraste en dus nog niet uitgelopen vloot op te sluiten en dus onschadelijk te maken en dan is het eene zuivere blokkade ; 2e het verkeer naar de zeezijde van eene van de landzijde aangevallen kuststelling te beletten en dan is de blokkade eigenlijk eene voltooiing van de insluiting aan de landzijde.

Slechts zeer zelden gelukte het aan eene vloot, eene oorlogshaven volkomen te blokkeeren.

Bij de blokkade van Port-Arthur, zoo wel als die te Santiago bleven de geblokkeerden in hunne schuilplaatsen tot den dag, dat zij door de vitale noodzakelijkheid gedwongen werden, zich ontmoedigd en van te voren overwonnen te werpen onder de kanonnen van hunne vijanden.

Te Santiago was de taak der blokkeerende macht al zeer licht door den toestand der Spaansche schepen en den geest der bemanning. Te Port-Arthur, waar overeenkomstige omstandigheden de Russische verdediging zwak maakten, bleef ze toch sterk genoeg om de Japanners te dwingen, alle hulpmiddelen te gebruiken voor de blokkade.

Het blijkt, dat sterke kustbatterijen, eene actieve verdedigende vloot en goede versperringen de blokkade slechts mogelijk maken, opgevat in den ruimsten zin van het woord. Toegegeven moet worden, dat de Russen zich niet konden verwijderen, doch de dwang was meer moreel dan stoffelijk. Drie keer (MAKAROFF 13 en 26 Maart, WITHEFT 28 Juni) werd voor een of twee dagen zee gekozen.

Aanval van de zeezijde.

Kan men noch door bombardement, noch door blokkade of opstopping van het zeegat zijn doel bereiken, den vijand tot overgave der kustversterking dwingen, zoo zal een doorgevoerde aanval van de zeezijde, al of niet gecombineerd met een aanval van de landzijde, beproefd kunnen worden. Bij dezen aanval kan men de volgende fasen onderscheiden :

- 1e. de verkenning,
- 2e. de opruiming der versperringen,

3e. de beschieting,

4e. het forceeren.

Bleek mij, dat zoo wel bombardement als blokkade weinig doeltreffende middelen zijn om eene kustversterking te nemen, ook van een regelmatig doorgevoerden aanval van de zeezijde zonder dat deze gepaard gaat met een aanval van de landzijde stel ik mij weinig resultaten voor, althans indien de kustversterkingen goed ingericht, bewapend en bezet zijn.

Opruimen der versperringen is moeilijk en gevaarlijk, vooral als deze, zooals het behoort, onder het werkzame vuur van den verdediger gelegen zijn; eene beschieting heeft, zooals wij zagen, weinig resultaten. Rest het forceeren, waartoe feitelijk alleen kan worden overgegaan wanneer de hindernissen zijn opgeruimd en door de beschieting de kustbatterijen dusdanig geleden hebben, dat daarvan niet veel meer te vreezen is. Is dit laatste niet het geval, en wij moeten aannemen na de ervaringen, opgedaan bij het beleg van Port-Arthur, dat dit in den regel niet 't geval zal zijn, dan stelt eene vloot, die, door de afwezigheid of opruiming van hindernissen daartoe in staat, forceert, zich bloot aan verliezen, die niet gerechtvaardigd zijn door het te bereiken doel en wel vooral indien de kustversterking door dit forceeren ook niet onmiddellijk in hare handen valt en actie van de landzijde hiertoe noodig is. In dit geval is het beter, zich tot eene beschieting te bepalen, samen te werken met de op het land ageerende troepen en eerst na den val der landversterkingen den ingang van het vaarwater of de haven te forceeren.

Aanval van de landzijde.

De meest afdoende en eigenlijk steeds vereischte aanvalswijze, wil men zich in het bezit stellen eener met goed personeel bezette, goed bewapende en ingerichte kustversterking, is de aanval van de landzijde. Nimmer werd eene dergelijke oorlogshaven, en zelfs eene kuststelling, die niet in elk opzicht voldeed aan de hiervoren gestelde eischen, door actie alleen van de zeezijde genomen. Men moet aan den wal komen, beschieting

alleen van uit zee, (wij zagen hoe weinig zij uitwerkt) en dit is ten slotte toch de eenige actie, die de vloot tegen het land kan uitoefenen, kan eene moreel hoog staande bezetting niet tot de overgave dwingen.

Voor dien aanval van de landzijde is eene landing noodig, welke uit den aard der zaak op zoodanigen afstand van de versterking moet worden uitgevoerd, dat deze niet tegen die operatie kan optreden. Afgescheiden van de omstandigheid of de inrichting der kustversterking landing met eene groote troepenmacht (een bepaald belegeringskorps) noodig maakt of daarvoor slechts weinig troepen, eventueel zelfs alleen de landingsdivisiën van eenige oorlogschepen noodig zijn, valt deze operatie onder hetgeen ik wensch te behandelen bij den strijd om de open kust en zal ik nu niet nader daarop ingaan. Van buitengewoon gewicht acht ik het echter, er op te wijzen, dat ernstige aandacht moet worden geschonken aan de inrichting, bewapening en verdediging der kustversterkingen aan de landzijde.

Waarde der kustversterkingen.

Bij het beleg van Port-Arthur trad de groote waarde der kustversterkingen tegenover eene vijandelijke vloot duidelijk aan den dag. Al hebben de kustbatterijen aan de Japansche schepen geene zware beschadigingen toegebracht, zoo hebben zij deze toch tot groote voorzichtigheid genoopt en hen op zoodanigen afstand gehouden, dat van een bombardement niets te vreezen was; overigens hebben zij met vrucht medegewerkt om de pogingen der Japanners, om den ingang van de haven te verstoppen, te doen mislukken.

Dat de Russen meermalen gebruik moesten maken van het geschut van 30,5 c.M., waarmede de schepen van het Russisch eskader bewapend waren, om een einde te maken aan de beschieting door de Japansche vloot, wijst op het belang, onder de bewapening der kustbatterijen, althans indien men niet over onderzeebooten beschikt, ook op te nemen eenig geschut, dat op groote afstanden in staat is, ernstig nadeel toe te brengen aan de vijandelijke vloot.

Op die plaatsen aan de kust, waar nu aan vijandelijke vloeten de toegang tot havens of reeden moet worden ontzegd, hebben kustversterkingen hare groote waarde op nieuw bewezen, hetgeen niet zeggen wil, dat haar aanleg overal, waar toegangen zijn, geëischt moet worden. Dit is afhankelĳk van den aard van den toegang, van het belang daarvan zoo wel voor aanvaller als verdediger.

Minderwaardige versterkingen zijn in zooverre erger dan geene, daar zij een vijand, die het verwijt niet op zich zou willen laden, eene open stad te beschieten, het gewenschte voorwendsel aan de hand doen om toch tot die beschieting over te gaan. Ook lokken zij den vijand tot een aanval uit, waar goede versterkingen, in verband met het verdere gebruik, dat hij van zijne vloot wenscht te maken, en de offers, welke die aanval hem zou kosten, hem daarvan terug zouden houden.

Hoofdzaak voor de kustversterkingen is weder, zooals bij elk strijdmiddel, het *personeel*.

In alle geschriften van den tegenwoordigen tijd wordt er nog meer dan vroeger en dit wel vooral na de overvalling der Russen door de Japanners bij Port-Arthur, de aandacht op gevestigd, dat vooral bij zeemogendheden de plotselinge overgang van den vredes- tot den oorlogstoestand een zeer waarschijnlijk geval is. Kustversterkingen moeten dus steeds in staat zijn, een dergelĳken aanval, eene neutraliteitsschending met kracht af te wijzen. Hieruit volgt feitelijk, dat de bezetting in vreedstĳd voltallig aanwezig moet zijn, dat eene kustversterking moet zijn als een oorlogsschip, dat steeds geheel op oorlogsvoet is uitgerust. Is dit niet mogelijk, dan moet toch in elk geval de vredessterkte van dien aard zijn, dat een coup de main niet te vreezen is, dat dus met eenige oorlogsschepen, die daartoe hunne landingsdivisiën kunnen debarkeeren, eene kustversterking niet genomen kan worden. Wat het materieel betreft, *kan* en *moet* eene kustversterking steeds op oorlogsvoet zijn, de vuurmonden dienen gereed in batterij te staan, de munitie moet gereed aanwezig zijn en alle overige hulpmiddelen moeten onmiddellĳk in actie

kunnen komen. Is aan deze eischen niet voldaan, zoo kan men gerust zeggen, dat op roekelooze wijze de gelden worden gewaagd, die voor den bouw der versterkingen, hare bewapening en uitrusting en de oefening der troepen besteed zijn, en wordt de waarde, die zij zouden kunnen hebben voor de verdediging des Rijks, in hooge mate verminderd, ja dikwerf tot nul gereduceerd. Is het toch een Staat er om te doen, zijne neutraliteit te doen eerbiedigen, heeft hij daartoe, waar noodig, kustversterkingen aangelegd, zoo zal de kennis, die de mogelijkheden, welke in oorlog zijn of welke tot een oorlog besluiten, dragen van de onvoldoende wijze, waarop de kustversterkingen zijn bezet en uitgerust, oorzaak kunnen zijn, dat zij er niet tegen op zien, de neutraliteit te schenden en wordt zoo doende het doel, waarmede die versterkingen zijn aangelegd, geheel gemist.

De strijd om de open kust.

De strijd om de open kust, om dat gedeelte der kust, dat niet van versterkingen voorzien is, doet zich voor: 1e daar, waar men ten einde in het bezit te komen eener door kustversterkingen beschermde haven, troepen aan land wil zetten; 2e als zuivere landingsoperatie, waar dus het vijandelijke leger op een daartoe geschikt punt op de kust geworpen wordt, ten einde het land binnenrukkende het oorlogsdoel te bereiken; 3e daar, waar toegangen (riviermondingen of inhammen), niet door kustversterkingen verdedigd, door de vijandelijke vloot voor het een of andere oorlogsdoel worden binnen gevaren.

De beide eerste operatiën, geheel behoorende tot het gebied der landingen, waarvan de tweede meer in het bijzonder als landing in grooten stijl bedoeld wordt, werden in deze Vereeniging reeds dikwerf op uitvoerige en zaakkundige wijze besproken 1) en kan ik omtrent de beginselen, die deze

1) C. J. MARINKELLE: „Denkbeelden over het vrijdelen eener landing op de Hollandsche kust. VIe verslag 1874—1875.

B. R. F. VAN VLIJMEN: „De verdediging van Noord-Holland tegen een aanval van de zijde der Noordzee. Ve verslag 1878—1879.

P. W. WEBER: „Maatregelen tegen eene eventueele landing op de

operatiën beheerschen, vol vertrouwen naar de verslagen der Vereeniging verwijzen. 1).

Toch wensch ik op enkele punten in het bijzonder de aandacht te vestigen :

1e. Eene landing is alleen mogelijk, indien de aanvaller ter plaatse beschikt over het meesterschap ter zee.

2e. In verband met de eerste stelling kan de vloot bij het afslaan van landingen geene of slechts eene ondergeschikte rol spelen.

3e. Landingen in grooten stijl behoeven zoo veel voorbereiding, dat het weinig waarschijnlijk is, dat van het voornemen daartoe niets nitlekt en de verdediger dus in het algemeen tijdig in staat is, zijne maatregelen te nemen.

4e. Landingen, waarbij slechts eene betrekkelijk geringe troepenmacht aan den wal gebracht behoeft te worden tot het nemen eener gebrekkig verdedigde kustversterking, of wel bedoeld als coup de main tegen eene kustversterking, die nog niet in staat van verdediging is, kunnen geheel onverwachts plaats hebben.

5e. Bij de maatregelen, door den verdediger te nemen tegen eene landing, moet scherp onderscheid gemaakt worden tusschen den eigenlijken bewakingsdienst en den verdedigingsdienst. Deze beide diensten dienen door afzonderlijke korpsen te geschieden.

6e. Het korps, bestemd voor den bewakingsdienst, dient zoo spoedig mogelijk, van den aanvang af, dat men het noodig acht, maatregelen te nemen, ter plaatse te zijn en opgesteld te worden langs de geheele kuststrook of op die gedeelten daarvan, waar het mogelijk is, aan den wal te komen. De voorste afdeelingen, waarin dit korps daartoe wordt gesplitst, moeten

Noordzeekust tusschen den Helder en den Hoek van Holland, VIIe verslag 1899—1900.

P. J. SPRUIJT: „Landingen en troepenvervoer over zee”, Ie aflevering *Orgaan* 1905—1906.

1) Zie omtrent landingen ook :

„Der Küstenkrieg” door SIGMUND MIELICHHOFER. Wien 1903.

„Der Seekrieg” door MAX FOSS, Kapitän zur See a. D. Berlin 1904.

in den buitensten duinrand of de strandlijn zijn opgesteld en op zoo korten afstand van elkander staan, dat het in de tusschenruimte niet mogelijk is, onbemerkt, al is het met een enkel klein vaartuig, te landen. De slechts weinig achterwaarts geplaatste afdeelingen dienen ter afflossing. De sterkte der afdeelingen moet ter plaatse eene zoodanige zijn, dat kleine ondernemingen tot het vernielen van kunstwerken, seinstations of telegraaflijnen met beslistheid kunnen worden afgewezen. Van locale bekendheid moet voor dezen dienst partij getrokken worden, het verdient daarom aanbeveling, daarvoor in de eerste plaats de landweerafdelingen te gebruiken, welke aan de kust hare woonplaats hebben en voorts ook met het oog op den tactischen eisch, zoo weinig mogelijk verbanden te verbreken van het veldleger, hiervoor slechts landweerbataljons te bezigen. De afdeelingen van den bewakingsdienst dienen tevens ter bescherming van de kustwachtposten (seinstations), welke door de Marine worden bezet en welke onderling en achterwaarts telefonisch verbonden moeten zijn.

7e. Het korps, bestemd voor den verdedigingsdienst, wordt zeer geconcentreerd opgesteld, op welken afstand van de kust en hoe verdeeld ten opzichte van de lengte der kustlijn, is geheel afhankelijk van den aard der kust, den aard van het achterwaarts gelegen terrein, de aanwezige spoorwegen en het doel, dat men met de verdediging beoogt: beletten der landing, of afsluiting van den vijand na eene gelukte landing.

8e. Bijzonder gewichtig voor den verdediger is de verkenningdienst, die zoo lang mogelijk door de vloot, door draadloze telegraphie in gemeenschap met den wal, verricht moet worden. Op eene bijzonder goede seingemeenschap tusschen de afdeelingen van den bewakingsdienst onderling en met het verdedigingskorps moet gerekend kunnen worden (optische seinstations, draadloze telegraphie, telegraaf en telefoon).

9e. Voor of gedurende de landing *moet* de vloot, indien zij daartoe nog in staat is of niet door blokkade zoodanig is opgesloten, dat geen enkel vaartuig de havens verlaten kan, al is het met groote waarschijnlijkheid van zich op te offeren,

niet schromen, de landingsvloot aan te grijpen, waarbij zij zich in de eerste plaats richt tegen de transportschepen. Onderzeebooten zijn hiertoe altijd in staat, hare waarde is voor het afslaan van landingen zeer groot.

Nu overgaande tot de derde operatie, die bij den strijd om de open kust voorkomt, den aanval op en de verdediging van riviermondingen en inhammen, niet door kustversterkingen beschermd, moet ik er op wijzen, dat, indien deze toegangen door diepte en ligging van groot belang zijn voor de landverdediging en niet door kustversterkingen zijn beschermd, zoodat dus de verdediging daarvan geheel door de vloot c. q. in medewerking met het veldleger moet geschieden, door den Staat niet alleen niet op voldoende wijze, maar ook op weinig economische wijze voor de verdediging is gezorgd. Voor eene energieke verdediging toch van een vaarwater zijn oorlogschepen niet voldoende, tenzij de moeilijkheid om dit te beaven de taak van den verdediger vergemakkelijkt.

Zijne hoofdkracht dient de verdediger te zoeken in zijn torpedomaterieel, wat door plaatselijke bekendheid in zeer voordelige conditie is, kustverdedigingsschepen vinden hier voorts hun eigenlijken werkkring, terwijl het veldleger daar, waar daartoe mogelijkheid bestaat, een aan land komen der aanvallers moet tegengaan.

Door diepte of ligging minder belangrijke toegangen behoeven of niet verdedigd te worden, of hunne verdediging kan geheel aan kustverdedigingsvaartuigen en torpedobooten worden toevertrouwd.

De VOORZITTER: Mijne Heeren! Gedurende de pauze heeft de ballotage plaats gehad met den uitslag, dat geen enkele stem tegen de voorgestelde kandidaten is uitgebracht, zoodat met algemeene stemmen zijn aangenomen de Heeren H. R. Boeree, 1e Luitenant der Artillerie en E. G. J. Bueninck, Kapitein der Infanterie, te 's-Gravenhage; G. M. de Jonge, 2e Luitenant-kwartiermeester bij het Korps der Ned. Weerbaarheids-Vereeniging en H. G. Polvliet, Kapitein der In-

fanterie, te Amsterdam; A. E. Dudok van Heel te Huizen. Ik dank de Heeren LAATSMAN en VAN HOOGENHUIJZE voor de verleende hulp bij de stemopneming en geef thans weder het woord aan den Heer ARONSTEIN tot het voortzetten zijner voordracht.

Verdediging der Nederlandsche kust.

De Heer ARONSTEIN: Was het in het voorafgaande mijn doel, U meer in algemeenen zin het een en ander mede te deelen omtrent de kustverdediging, nu wensch ik de Nederlandsche kust met U te volgen en na te gaan, hoe deze naar mijne meening dient verdedigd te worden. Ik stel op den voorgrond, dat hierbij groot onderscheid moet gemaakt worden tusschen de maatregelen, die noodig zijn tot handhaving der neutraliteit, en die, welke vereischt worden, indien een aanval wordt gedaan op ons land en dus de vermeerstering van het land hoofddoel is.

Wij zullen toch zien, dat er kustgedeelten zijn, die, zeer belangrijk bij een bepaalden aanval op ons land (oorlog met ons land), slechts van ondergeschikt belang zijn, indien ons land zijdelings in den strijd tusschen naburige groote zeemogendheden betrokken wordt. Wij raken hierbij dadelijk het hart dezer geheele zaak: de finantieele zijde van het vraagstuk. Er prijs op stellende, vooraf daaromtrent U mijne opvatting mede te deelen, wil ik er op wijzen, dat, wat 's lands verdediging betreft, op de meest volledige wijze moet voldaan worden aan den minimum eisch, die uit een oogpunt dier verdediging moet gesteld worden. Elke cent, die *te weinig* uitgegeven wordt, die iets doet ontbreken aan den *minimum eisch*, stelt ons aan het gevaar bloot, de millioenen, die wel uitgegeven zijn, weggeworpen te hebben. Is aan dien minimum eisch voldaan, dan behoort ons de toestand onzer geldmiddelen den weg te wijzen, hoe verder ter volmaking van ons verdedigingsvermogen kan gewerkt worden, steeds zal daarbij echter voor moeten zitten, dat wat gebeurt, goed gebeurt.

Liever geene versterkingen aangelegd, schepen gebouwd, troepenkorpsen gevormd, dan minderwaardige fort en geschapen, te zwak bewapende of beschermde schepen aan de vloot toegevoegd, of troepenkorpsen te weinig geoefend. De bezuiniging strekke zich nimmer uit tot de qualiteit, doch is zij noodig, dan tot de quantiteit.

Welken minimum eisch moeten wij nu stellen?

Naar mijne meening dien, dat de gewapende handhaving onzer neutraliteit geheel verzekerd zij, dat is zoodanig, dat ten alle tijde, ook bij eene plotseling intredende noodzakelijkheid, schending dier neutraliteit op afdoende wijze met de wapenen kan worden te keer gegaan. Is dit toch het geval, dan bestaat er groote kans, dat die schending niet plaats zal hebben en dat wij voor een oorlog worden bewaard. Is aan dien eisch nu reeds voldaan? Ik aarzel, daarop een bevestigend antwoord te geven; uit hetgeen ik U nog verder hoop mede te deelen moge blijken, dat veel nog in deze richting te doen blijft. Is door ter zake kundigen vastgesteld, wat er nog gedaan moet worden, dan moet, welke ook de kosten mogen zijn, daaraan worden voldaan.

Ik zal nu bij de reis, die ik langs onze kust afleg, scherp onderscheiden, wat naar mijne meening gedaan dient te worden ter handhaving onzer neutraliteit en wat zou kunnen worden gedaan om de verdediging tegen een aanval, met het oorspronkelijke doel, ons onze onafhankelijkheid te doen verliezen, zoo afdoende mogelijk te doen zijn.

Vooraf wensch ik in algemeenen zin na te gaan, hoe ik mij de taak voorstel van veldleger, vloot en versterkingen bij de verdediging der kust. Leger, vloot en vestingstelsel vormen eene trilogie, zij hebben als onderdeelen der nationale weerkracht niet alleen naast elkander recht van bestaan, maar moeten in harmonisch verband met elkander ontwikkeld worden. 1) Toch heeft ieder dezer onderdeelen naar mijne

1) W. F. POP: „Herziening van de Vestingwet urgent of niet”? *Orgaan der Vereeniging ter beoefening van de krijgswetenschap 1902—1903*, 1e Aflevering.

meening eene scherp begrensde taak, waarvan de kennis echter het geestelijk eigendom behoort te zijn van hoogere, zoo wel als lagere aanvoerders der andere onderdeelen, ten einde ook in harmonisch verband te kunnen samenwerken.

In samenhang nu met hetgeen ik reeds in het eerste deel mijner voordracht U mededeelde omtrent die taak, wensch ik nu nog nader te bepalen, dat bij de kustverdediging de actieve rol toekomt aan de vloot, dat zij door haren aard, door haar karakter, dat in de beweging hare kenschetsing vindt, niet voorbestemd is, gebonden te worden aan stellingen, zij moet het zeegat uit of daar optreden, waar versterkingen ontbreken; is zij geslagen, is zij niet uitgelopen en opgesloten of daartoe onmachtig, dan dient zij beschermd te worden door het stabiele element, dat aan de kust door de versterkingen wordt gevormd. Kan zij daarbij nog door haar vuur steun verleenen, zoo mag zij zich aan dezen plicht niet onttrekken, ja, mag zij niet schromen, zoo een verder gebruik van haar buitengaats uitgesloten is, door aanvallend op te treden, in haar element werkende, te gronde te gaan, ten einde de verdediging der aangevallen versterking te rekken. Een voorbeeld van het tegendeel geeft ons het optreden der Russische vloot bij Port-Arthur, zij had moeten te gronde gaan buiten den beschermenden kring der versterkingen, daarbij de Japansche vloot verzwakkende en niet na den val van Port-Arthur in handen vallende der Japanners, de strijdkracht der vijanden moeten versterken. In het geheel niet kan ik dan ook medegaan met hetgeen de Heer EVERS, in zijne in deze Vereeniging gehouden lezing, als taak der vloot bij de verdediging van het vaderland vast stelt 1). Hij komt, hoewel aan de vloot eene defensieve rol toekennende en als hare hoofdtaak den steun der kustversterkingen beschouwende, toch tot de slotsom, dat zij niet gesplitst mag worden en grondt zich daarbij terecht op uitspraken van DAVELUY en KERMAREC. Hij wil dan, dat zich de vloot concen-

1) F. J. H. EVERS: „Marine aangelegenheden”, *Orgaan der Vereeniging ter beoefening van de krijgswetenschap* 1905—1906 VIIe Aflevering, bladz. 513 e. v.

treert te den Helder. De geheele vloot zou dan dus alleen dienen tot verdediging der stelling van den Helder; de Heer EVERS zegt, zij kan het daar het langst uithouden, maar daarvoor behoeven wij toch geene vloot. Eene vloot moet iets uitrichten zoo zij er is, zij moet gebruik maken van hare hoofdeigenschap, de beweging. Geene verdeling der vloot dus over den Helder, IJmuiden, Hellevoetsluis en Vlissingen, doch voor zooverre haar gedeeltelijk door bijzondere omstandigheden geene andere bestemming moet worden gegeven en wij ons de weelde eener vloot van eenige beteekenis kunnen veroorloven, moet zij buitengaats optreden en ga zij daar, zoo zij de nederlaag lijdt, te gronde of vluchte zij binnen den beschermenden kring der kustversterkingen, waar zij dan op eervolle wijze met hare laatste krachten, deze ten steun, kan sneven. Welke de bijzondere omstandigheden zijn, zoo even door mij genoemd, zal in het verder verloop van mijn betoog blijken. Is deze kenschetsing in algemeenen zin voor de vloot geldend, niet alzoo voor een deel — de torpedobooten — zij vormen, hoewel een offensief wapen zijnde, het strijdmiddel te water bij de verdediging van kuststellingen, terwijl haar ook buitengaats en bij het afslaan van landingen, eene groote rol moet worden toegedacht.

Aan het veldleger valt de taak ten deel, landingen te beletten in samenwerking met de actieve vloot en bij gelukte landing, hetzij deze geschiedt ter vermeestering eener kuststelling, hetzij zij met een ander doel wordt uitgevoerd, den vijand aan te vallen, in te sluiten of op de zee terug te werpen. Ten slotte de versterkingen; hare hoofdtak is, den vijand het gebruik van toegangen te ontzeggen, zijn zij goed aangelegd, bewapend, uitgerust en bezet, zoo zal hare aanwezigheid den vijand, die den toegang noodig heeft voor zijne operatiën, nopen troepen aan wal te zetten, ten einde zich in het bezit daarvan te stellen. Zijn de landfronten dier versterkingen sterk, op voldoende wijze bewapend en bezet, zoo wordt de kans op succes uiterst gering.

In het Noorden beginnende, komen wij in de eerste plaats

aan de Eemsmonding en zullen wij nagaan welke toestand hier gevonden wordt. De rivier de Eems scheidt de provincie Groningen van Oost-Friesland. De drie vaarwaters, welke uit zee toegang geven tot de Eems, komen te zamen aan de Westzijde van het eiland Borkum, waarvan een schip niet veel verder verwijderd kan blijven dan 2000 M. Schepen met 80 d.M. diepgang kunnen de Eems binnen varen.

Hoe staat het nu met het watergebied der Eems? In de neutraliteitsbepalingen van 1870 en in het werk van den Generaal DEN BEER POORTUGAEL vindt men, dat het watergebied van de Eems door Pruisen beschouwd wordt als te behooren tot zijn territorium 1), terwijl het Deutsche Stafwerk over den oorlog 1870 en '71 2) dit vaarwater noemt: het „halb neutrales Fahrwasser in der Emsmündung“. Evenzoo de Admiraal MAC LEOD in zijne voordracht in deze Vereeniging over „Samenwerking tusschen Zee- en Landmacht, zoowel in vredes- als in oorlogstijd“ 3), die de Eems strategisch eene Duitsche rivier noemt, al behoort ook het aan de linkerzijde van hare grootste dieptelijn gelegen gedeelte aan Nederland. Door de visscherijpolitie wordt de zelfde opvatting gehuldigd.

Volledigheidshalve kwam het mij gewenscht voor, deze verschillende opvattingen omtrent de grens van ons territorium op de Eems te vermelden, van gewicht acht ik deze quaestie hoegenaamd niet.

Is Emden oorlogshaven geworden, want in dit geval verdient deze zaak eerst onze aandacht, dan zullen Duitsche oorlogsschepen uit kunnen loopen zonder onze neutraliteit te schenden, zoo wel in het geval, dat de geheele Eems als Duitsch territorium wordt beschouwd, als ook wanneer men de territoriale grens trekt over het midden van het vaarwater, en behoeven ten deze geene maatregelen ter handhaving der neutraliteit genomen te worden. Is Duitschland in oorlog met eene andere

1) „Het Oorlogsrecht“ § 273.

2) 1e deel bladz. 1308.

3) *Orgaan der Vereeniging ter beoefening van de krijgswetenschap* 1902—1903, VIIIe Aflevering, bladz. 707.

mogendheid, die Emden wenscht te blokkeeren, zoo kan het dit doen, zonder onze neutraliteit te schenden, daar zij den toegang tot Emden kan afsluiten door post te vatten buiten onze territoriale grens.

Blijft over het geval, dat eene derde mogendheid zich in het bezit van Emden wil stellen en het hiertoe noodig acht, troepen in Groningen aan den wal te zetten. Dit dienen wij ter handhaving onzer neutraliteit te beletten, hiertoe acht ik noch den aanleg van versterkingen, noch de aanwezigheid eener Nederlandsche vloot noodig en meen, dat hiertoe eene afdeeling van het veldleger voldoende zal zijn. Bezet zal Delfzijl dan moeten worden, aanleg van versterkingen acht ik echter onnoodig. Zijn zij beschikbaar, dan zal het aanbeveling verdienen eenige torpedobooten te Delfzijl te stationeeren, ten einde tot het beletten eener landing mede te werken en politietoezicht uit te oefenen.

Zijn wij in oorlog met Duitschland, dan verliest de Eems als toegang tot ons land natuurlijk hare waarde geheel, daar Duitsche troepen, zoo dit noodig geacht wordt, eenvoudiger over de landgrens in ons land kunnen binnendringen. Zijn wij in oorlog met eene andere mogendheid, zoo heeft eene inbezitneming van Delfzijl, naar mijne meening, hoegenaamd geene beteekenis, terwijl daarbij de groote kans, de neutraliteit van Duitschland te schenden, die mogendheid wel van elke oorlogshandeling op deze plaats zal terughouden.

De mond van de Eems verlatende en benoorden de Friesche eilanden om, westwaarts opgaande, zijn de eerste voor grootere oorlogsschepen bevaarbare zeegaten die van het Vlie, welke toegang geven naar de Zuiderzee en naar den rug der Stelling van den Helder. Evenwel zijn deze vaarwaters van dien aard, door diepgang en moeilijke bevaarbaarheid, dat hunne verdediging hoogst eenvoudig is. De Admiraal MAC LEOD zegt in zijne voordracht, „dat de haven van en het vaarwater bij Terschelling in sommige omstandigheden aan oorlogvoerende schepen tot schuilplaats kunnen strek-

ken" 1), gebeurt dit werkelijk en zoeken zij daar eene schuilplaats, komen zij dus daar door den nood gedrongen, iets anders kan ik mij van grootere schepen, die niet in de Zuiderzee kunnen doordringen en in verband met het uiterst moeilijke vaarwater, dat naar den Helder voert, niet voorstellen, dan zal het voor onze vloot niet moeilijk zijn, hier met de noodige kracht ter handhaving onzer neutraliteit op te treden. Aanleg eener kustversterking daar acht ik zelfs, al beschikten wij over de ruimst denkbare beurs, onnoodig en zelfs schadelijk. De Zuiderzee verdediging is naar mijne meening eene zaak van betrekkelijk gering belang, daar ik niet geloof aan een doordringen eens vijands in de Zuiderzee, en ik een overtocht van de Oostelijke kust naar Holland door eene vijandelijke macht, die meester is in onze Oostelijke provinciën, door de aanwezigheid van slechts enkele torpedobooten in de Zuiderzee, eenvoudig onmogelijk acht. Ik kan dan ook niet het belang inzien van eene verdediging van Harlingen, Stavoren en Enkhuizen, zooals de Admiraal MAC LEOD aanprijst 2), en acht den aanleg van een sperfort bij Harlingen, zooals de Generaal VAN HELDEN noodig vindt in de kortelings van zijne hand geschreven brochure „Onze doode weermiddelen", 3) geheel onnoodig.

De aanwezigheid van torpedobooten in de Zuiderzee zal het optreden van oorlogsschepen aldaar geheel beletten waarbij ik nog wijs op de omstandigheid, dat slechts weinig oorlogsschepen door hun diepgang in staat zijn, de haven van Harlingen te bereiken.

In Bijlage IV is eene opgave opgenomen der Duitsche, Engelsche en Fransche schepen, wier diepgang eene nadering tot Harlingen toelaat. Weinig of niet gepantserd en zwak bewa-

1) *Orgaan der Vereeniging ter beoefening van de krijgswetenschap* 1902—1903, VIIIe Aflevering bladz. 710.

2) *Orgaan der Vereeniging ter beoefening van de krijgswetenschap* 1902—1903, VIIIe Aflevering bladz. 710—712.

3) „Onze doode weermiddelen" door Luitenant-Generaal W. K. L. VAN HELDEN, Adjudant in b/d van H. M. de Koningin, bladz. 17.

pend, zullen deze schepen niet veel kunnen uitrichten en eene gemakkelijke prooi zijn voor onze Zuiderzeevloot, mocht het hun al gelukken zonder op de banken te loopen, het moeilijke en in oorlogstijd onbetonde vaarwater binnen te loopen. Aan vijandelijke torpedobooten en destroyers zal het wel kunnen gelukken, in de Zuiderzee door te dringen, het zal echter wel geen betoog behoeven, dat daarvoor geen aanleg van kustversterkingen noodig zal zijn en onze vloot hen den toegang tot de Zuiderzee zal kunnen en moeten ontzeggen en mocht dit haar niet gelukken, zoo dient zij in staat te zijn, op haar eigen terrein met succes tegen de indringers te kunnen optreden.

Voor de Zuiderzeeverdediging acht ik dus noodig eene krachtige torpedoflottilje, gesteund door eenige weinig diepgaande, goed bewapende kanonneerbooten. Van het noemen van getallen zal ik mij onthouden, terwijl ik er op wijs, dat waar ik schending onzer neutraliteit door vreemde torpedoflottiljes van deze zijde mogelijk acht, het in het leven roepen eener voldoende sterke (en wel op vredesvoet voldoende sterke) Zuiderzeeflottilje, behoort tot den door mij te stellen minimum eisch. Even wil ik er nog op wijzen, dat bij de verdediging der smalle en grillig loopende Zuiderzeevaarwaters een ruim gebruik gemaakt kan worden van versperringen van verschillenden aard, (zinkschepen en mijnen) waarbij echter steeds op den voorgrond moet staan, dat de beweging onzer eigen schepen zoo weinig mogelijk belemmerd wordt en dus met oordeel de keuze van de plaats dezer versperringen in vredestijd moet hebben plaats gehad.

Van het gat van Terschelling voert nu een vaarwater van minstens 49 d.M. diepgang naar den Helder en vormt zoo doende een toegang tot de uitstekende Reede van Texel; de waarde van dezen toegang, met het oog op het onderwerp, dat ons bezig houdt, wensch ik te beschouwen in verband met de geheele positie van den Helder, waarvoor ik nu enkele oogenblikken Uwe aandacht vraag.

De uitstekende haven van het Nieuwediep, gelegen aan

de reede van Texel, verschaft eene geheel beschermde ligplaats aan de grootste schepen, die hier, aan de kade liggende, op gemakkelijke wijze het zwaarste materieel kunnen lossen. Voorts bevinden zich daar onze groote marine-etablissemmenten en is den Helder onze belangrijkste oorlogshaven. Tot de uitgestrekte en goed beschutte reede van Texel, die aan de meest diepgaande oorlogsschepen eene veilige ligplaats aanbiedt, voeren twee toegangen, die geschikt zijn voor groote oorlogsschepen: het Westgat en het Schulpengat. Is het Westgat een moeilijk, zeer veranderlijk en niet bijzonder diep vaarwater, het Schulpengat verschaft, hoewel het dikwerf aan veranderingen onderhevig is, voor het tegenwoordige aan schepen van 80 d.M. diepgang (bij laagwater) toegang tot de reede van Texel. Deze toegang is niet gemakkelijk, de loop van het vaarwater in verband met de richting van den stroom, de veranderlijkheid daarvan maken het bevaren van dit gat, vooral als de tonnen mochten zijn weggenomen, hoogst moeilijk, en kan wel gezegd worden, dat het binnenvaren daarvan zonder betoning en zonder plaatselijke bekendheid, zoo niet onmogelijk dan toch uiterst moeilijk is.

Toch is den Helder een uiterst belangrijk punt, is de reede van Texel van uitnemend strategisch belang. Dit is ten allen tijde gevoeld en uitgesproken, niet altijd echter op overtuigende wijze. Ik wijt het ook hieraan, dat mijns inziens zoo langen tijd verzuimd is, het gevaar weg te nemen, dat verbonden is aan het in onvoldoenden toestand laten der Stelling van den Helder, die dit punt onzer kust, dezen toegang moet verdedigen.

In deze Vereeniging werd herhaaldelijk aandacht geschonken aan het belang der Stelling van den Helder en werden op meer of minder uitvoerige wijze de middelen aangegeven om die stelling met hoop op goeden uitslag te verdedigen 1).

1) JEEKEL, 30 Maart 1871, bladz. 276 e. v.

DE CASEMBROOT, in de discussie over de lezing van MARINKELLE van 12 Maart 1875, bladz. 192.

B. R. F. VAN VLIJMEN „De verdediging van Noord-Holland tegen een

Neemt men in aanmerking, wat ik in den aanvang mijner voordracht U omtrent de strategische ligging der Nederlandsche kust mededeelde, in verband met den huidigen politieken toestand, dan kan er dunkt mij geen twijfel zijn, dat de ligging van eene reede als die van Texel aan de kust der Noordzee, die zeer waarschijnlijk oorlogstooneel kan worden, van eene reede, die toegang geeft aan de grootste oorlogsschepen, zeer veel kans aanbiedt, dat bij een oorlog tusschen West-Europeesche zeemogendheden het bezit dier reede zeer begeerd zal worden. Dat die reede voor eene ons vijandelijke macht moeilijk toegankelijk is, echter voor eene ons bevriende macht en met onze hulp op veilige wijze is te bereiken, maakt het punt strategisch nog gewichtiger. Ik kan dan ook in het geheel niet medegaan met den Heer TONNET, die zijne zoo juiste stelling, uitgesproken in zijne voordracht van 22 Februari 1907 (*Orgaan* der Vereeniging 1906—1907 VIIe Aflivering bladz. 800). „Met het schenken van zekerheid aan het buitenland in aangelegenheden, de handhaving der neutraliteit betreffende, kan de kleine Staat niet voorzichtig genoeg zijn” toelicht in eene noot van den volgenden inhoud :

„Door eene verbeterde kustversterking en kustbezetting zullen tevens de stemmen tot zwijgen worden gebracht van hen, die steeds door het schrikbeeld van coups-de-main worden vervolgd. Engeland zou onze havens bezetten om Duitschland er van af te houden; Duitschland zou de hand er op leggen om Engeland voor te zijn, zoo hoort men wel eens beweren.

„Gaarne wil ik toegeven, dat den Helder en Vlissingen, na het sluiten van den vrede in handen van Duitschland geraakt, tot een geweldigen opbloei zouden geraken, respec-

aanval van de zijde der Noordzee”, *Ve verslag 1878—1879*, bladz. 321.

DEN BEER POORTUGAEL: „Onze defensie”, 1892—1893, bladz. 443 e. v.

MAC LEOD: „Samenwerking tusschen zee- en landmacht, zoowel in vredes- als in oorlogstijd”, VIIIe aflivering *Orgaan*, 1902—1903, bladz. 714.

F. J. H. EVERS: „Marine aangelegenheden”, VIIe aflivering *Orgaan*, 1905—1906, bladz. 515 e. v.

tievelijk tot grootste oorlogshavens en grootste post- en reis-verbinding van het geheele vaste land zouden worden. Doch deze voorzegging bepaalt de oogenblikkelijke strategische waarde nog niet. „Wir haben mit gegebenen Gröszen zu rechnen” zei VON MOLTKE in 1864 en ik zeg het den veldheer voor dit geval na. Vlissingen, noch den Helder hebben voor Duitschland, zoo lang de krachts-groeping ter zee de oogenblikkelijke getrouw blijft, bij uitbrekenden oorlog waarde. Noch de haven van Vlissingen, noch die van den Helder zijn voor groote slagschepen toegankelijk. Wat beteekent de open, bij Zuidwester storm onveilige reede van Vlissingen voor eene oorlogsvloot, zonder dat men met de schepen den wal vermag te naderen terwijl het uitloopen door overmacht wordt belet. Houdt men daarbij de ongewone beteekenis van een neutraal Nederland voor onzen Oostenlijken nabuur voor oogen, dan vraag ik mij met reden af: past hier wel bezorgdheid? Is het niet goed, juist met vertrouwen dezen toestand openlijk onder de oogen te zien, opdat bij uitbrekenden krijg de oorlogvoerenden worden weerhouden, door vrees en angst gedreven ons oorlogspartij te maken?

Wanneer echter de bouw van enkele forten de gedachte aan een dergelijk gevaar zou kunnen bouwen, dan mag deze niet achterwege blijven”.

Ik achtte het noodig, U deze uitspraak van den Heer TONNET geheel te citeeren, daar ik een groot gevaar zie in eene dergelijke uiting, indien zij van zoo bekwame zijde komt. Eigenlijk komt de meening van den Heer TONNET er op neer, dat hij zegt: geef aan die angstigen, geef aan die lieden, die door hun luid geschreeuw ons gevaar op den hals halen, een stuk of wat forten, dan zijn ze zoet en hoort men in het buitenland hunne angstkreten niet meer. Ja, door eene verbeterde kustversterking en kustbezetting zal niet alleen de angst voor een coup de main verdwijnen, maar zal deze onmogelijk zijn. Niet overdreven is echter deze angst, den Helder en Vlissingen zijn voor groote slagschepen toegankelijk, dit is aan een ieder bekend, de in den handel verkrijgbare zeekaarten, de berichten

aan zeevarenden wijzen zulks uit. Angst behoeft in Nederland niet te bestaan voor schending onzer neutraliteit, indien de maatregelen tot hare handhaving genomen, ook alleszins voldoende voorbereid zijn; is dit niet het geval, dan past groote bezorgdheid.

Zoo ergens, dan acht ik op het gebied van 'slands defensie eene struisvogelpolitiek allerbedenklijkst. Meer zal het als de nood aan den man komt schaden, dat aan de defensie veel ontbreekt, dan de indruk in het buitenland gemaakt door het gebleken streven op verbetering van ons defensiewezen steeds bedacht te zijn, nadeelig voor ons zal zijn.

Op welke wijze moet nu onze neutraliteit te den Helder gehandhaafd worden, wat is daarvoor noodig en *moet* dus geschieden (minimum eisch)? Als eersten en noodigsten eisch stel ik, dat den Helder, wat land- en zeemacht betreft, steeds op zoodanige wijze bezet, van troepen voorzien zij, dat men in staat is, een coup de main af te wijzen. Schending der neutraliteit toch zal, naar mijne meening, hier alleen voorkomen en alleen eenigen zin kunnen hebben, indien zij plotseling en onverwachts geschiedt is men op die schending voorbereid, heeft men dus de stelling geheel op voet van oorlog kunnen brengen, dan moet de toestand der stelling wel zeer deplorabel wezen, indien zij daartegen niet opgewassen zoude zijn. Eene beschrijving der Stelling van den Helder wensch ik u niet te geven, waar ik noch in details zou mogen treden, noch de tijd daarvoor beschikbaar zoude zijn, zou ik toch te oppervlakkig moeten blijven. Ik zal mij er toe bepalen, in het kort aan te geven, hoe ik de verdediging van die stelling in groote trekken zou wenschen (handhaving neutraliteit).

Vloot.

Voor Schulpengat, Westgat, Molengat en Vliestroom elk 2 groepen van 3 torpedobooten, elke groep gesteund door een klein beschermd schip, met voldoende bewapening om den strijd tegen vijandelijke destroyers eenigen tijd vol te kunnen houden. Voor elk dezer gaten buitendien 1 onderzee-

boot. Deze marine is dus geheel gebonden aan de stelling; in vredetijd moet de helft in dienst zijn.

Versterkingen.

Ter handhaving der neutraliteit acht ik den bouw van nieuwe forten onnoodig, de bestaande, mits verbeterd en met modern geschut bewapend, zijn hiertoe geheel voldoende. De zoo dikwijls genite meening, dat de bouw van een fort op de Laan noodzakelijk zou zijn 1), wordt door mij niet gedeeld, zeker niet wanneer handhaving der neutraliteit de gestelde eisch is en men dus niet rekent op een met inzet van alle krachten beproefden aanval. Zijn toch de kustbatterijen, aan eene zijde van het vaarwater gelegen, goed bewapend, is men in staat, de vijandelijke vloot op grooten afstand te beschieten, is het geschut, wat de te bereiken afstand betreft, minstens gelijkwaardig aan het scheepsgeschut, dan blijft de vijandelijke vloot buiten het bereik der kustbatterijen en zal de vijand van de landzijde trachten, de stelling te nemen. Ik vraag dus voor den Helder, zoo ver mogelijk naar buiten opgesteld, 4 in koepels geplaatste lange zware kanonnen (2 van 28 c.M. L/40 op Kijkduin en 2 van 28 c.M. L/40 op Erfprins); voorts de aan het Schulpengat en de Helsdeur evenwijdige batterijen, bewapend met middelbaar lang snelvuurgeschut (Kijkduin 2 kanonnen van 15 c.M. L/45, Erfprins 6 kanonnen van 15 c.M. L/45, Oostbatterij 3 kanonnen van 15 c.M. L/45, Wierhoofd 3 kanonnen van 15 c.M. L/45); voorts licht snelvuurgeschut (7,5 c.M.) opgesteld op Kaaphoofd, Vischmarkt en Wierhoofd; de Harssens moderniseeren, (electricch verlichten en inrichtingen tot snellere lading) doch de bewapening de zelfde laten en voorts eene houwitserbatterij van 28 c.M. (vier), op te stellen op eene daarvoor gunstige plaats. Op uitgebreide wijze vinde voorts toepassing het gebruik van versperringen met mijnen, doch op zoodanige in vredetijd voorbereide wijze, dat zij voor de eigen vloot niet hinderlijk zijn. Vooral bij neutraliteitsbandhaving zal

1) MAC LEOD, 1902—1903, VIIIe Afevering, bladz. 715.

men er op moeten rekenen, dat de eigen vloot van grootere schepen, terugtrekkende of nog niet uitgelodpen zijnde, een steunpunt moet kunnen vinden binnen de stelling en de gelegenheid moet hebben uit te breken, ten einde offensief op te treden. Uitstekende en systematische verlichting van het vaarwater dient voorts ingericht te worden, waarbij het gebruik van verplaatsbare lichtbronnen, mijns inziens, de meeste aanbeveling verdient.

Verplaatsing van de Marinewerf van den Helder naar Amsterdam of naar eene andere plaats, eene zaak uit vrees voor bombardement en ter vermijding der daarvoor noodige bescherming dikwijls aangeprezen 1), komt mij, afgescheiden van het feit, dat de vijand, die zich in het bezit der stelling wil stellen, ten einde daarvan als basis gebruik te maken (en een ander doel kan hij moeilijk daarmede hebben), de werf en verdere marine-etablissemten noodig zal hebben en dus niet vernielen wil, onnoodig voor. Ook is dit het geval, omdat een bombardement, zooals bleek bij Port-Arthur, zoo weinig uitwerking heeft. De daaraan verbonden groote kosten kunnen worden bespaard. Is dan het landfront bewapend met eene groote hoeveelheid licht snelvuurgeschut en machinegeschut, (het daarin nu opgestelde, niet op zijne plaats zijnde vestinggeschut kan elders betere diensten bewijzen), dan acht ik bij eene voldoende sterke vredesbezetting het welslagen, ja zelfs het plaats hebben van een coup de main uitgesloten.

Tot nu toe beschouwde ik de stelling van den Helder alleen uit het oogpunt van neutraliteits-handhaving, dus met het oog op hare bestemming, om het gebruik der reede van Texel door eene andere mogendheid te beletten. De stelling heeft echter nog eene andere bestemming, namelijk om bij een oorlog tegen ons land den vijand het gebruik van de haven van het Nieuwediep te ontzeggen, ten einde daar materieel te ontschepen, tot het belegeren van het Noordelijk front der Stelling van Amsterdam. Is het kustfront der stelling goed

1) DEN BEER POORTUGAEL, „Onze defensie”, 1892—1893, bladz. 447.

bewapend, en ook daartoe acht ik de hiervoren geschetste bewapening voldoende, dan zal de vijand hiertoe *met aanzienlijke krachten in Noord-Holland moeten landen* en zal van eene overvalling dan geene sprake kunnen zijn. In dit geval zal dus het veldleger, in samenwerking met de vloot, deze landing op de Noord-Hollandsche kust moeten beletten.

Wij verlaten nu de stelling van den Helder, om onze blik te wenden tot de Noord-Hollandsche kust tusschen den Helder en IJmuiden. Bij het nagaan van de omstandigheden, waaronder eene landing op de Noord-Hollandsche kust te verwachten is, onderscheid ik drie gevallen. In de eerste plaats eene landing met zwakke krachten, de landingsdivisiën der aanvallende vloot, die zich met een coup de main van den Helder willen meester maken; in de tweede plaats eene landing in grooten stijl, met het doel, de stelling van den Helder te vermeesteren, ten einde die stelling te gebruiken als operatiebasis, en in de derde plaats eene landing in grooten stijl, hoofdzakelijk gericht tegen het Noordfront der Stelling van Amsterdam, met al of niet als nevendoeel, ter ontschepping van materieel, de inbezitneming der Stelling van den Helder. De beide eerste gevallen zijn denkbaar, indien ons land zijdelings in een oorlog van twee groote mogendheden betrokken wordt, het laatste geval heeft betrekking op een bepaalden oorlog tegen ons land. Het is noodig, deze onderscheiding te maken, ten einde na te kunnen gaan, over welke troepenmacht door ons beschikt zal kunnen worden, tot het afslaan der landing.

Wordt de bewaking der kust, zooals ik hiervoren reeds aangaf, toevertrouwd aan de landweer, dan zal in het eerste geval, dat ik veronderstel in te treden vóór de mobilisatie, op zijn gunstigst genomen, beschikt kunnen worden over enkele landweerafdeelingen, die in aller ijf de haar aangewezen opstellingsplaatsen voor den bewakingsdienst hebben ingenomen, en zal de landing ongetwijfeld gelukken; is de dienst der kustbewaking echter goed geregeld, dan worden wij van de landing tijdig onderricht. De eenige kans om deze landing te verijdelen,

moet in dit geval aan de vloot gelaten worden, indien hare vredesformatie de zoo noodzakelijke sterkte bezit. Bezitten wij een eskader van 6 kustverdedigers met 4 groepen hoogzee torpedobooten, elk gesteund door 1 destroyer, benevens 4 onderzeebooten, en is van deze vloot, die los van alle stellingen moet optreden, in vredestijd steeds de helft in dienst, dan kan het door een stoutmoedigen aanval op de aanvallende vloot, wellicht gelukken, de landing te verijdelen. In elk geval echter, moet de Stelling van den Helder steeds dusdanig bezet zijn, dat zij een dergelijken aanval van de landzijde, niet behoeft te vreezen. Is dit zoo, dan zal men niet licht tot zulk eene gewaagde onderneming overgaan. In het tweede geval, eene landing in grooten stijl op de Noord-Hollandsche kust om de Stelling van den Helder te vermeesteren, moet men aannemen, dat deze landing niet onverwachts kan geschieden. Men moet met voorzichtigheid conclusiën trekken, uit de mededeelingen omtrent de snelheid, waarmede de groote zeemogendheden in staat zijn, landingsvloten uit te rusten 1), en ik vereenig mij dan ook geheel met het oordeel, door den Heer SPRUIJT, in zijn artikel in het *Orgaan der Vereeniging* 2) uitgesproken: „Een noodzakelijk gevolg van den eisch, dat de vijandelijke vloot vooraf onschadelijk moet zijn gemaakt, is dat eene landing bijna nimmer bij verrassing kan geschieden, indien de tegenstander over eene marine van eenige beteekenis beschikt, aangenomen dat het overigens mogelijk zoude zijn, eene onderneming van zulk een omvang geheim te houden. Alleen reeds op grond hiervan kan ik de meening niet deelen van hen, die gelooven dat een eventueele tegenstander in staat geacht moet worden, zóó onverwacht eene belangrijke troepenmacht op onze Nederlandsche kusten te werpen, dat de tijd tot organisatie der kustverdediging

1) P. W. WEBER, „Maatregelen tegen eene eventueele landing op de Noordzeekust tusschen den Helder en den Hoek van Holland”. *Verstagen der Vereeniging*, VI, 1899-1900, bladz. 324-325.

2) „Landing en troepenvervoer over zee”, 1905—1906, Ie Aflevering, bladz. 16.

te kort zal schieten." Ja en hieruit volgt de besliste eisch, dat wij eene vloot van eenige beteekenis *moeten* hebben, wij mogen de hulp dier vloot, zooals de Heer WEBER aannam, in zijne in deze Vereeniging gehonden voordracht, niet als een onzekeren factor beschouwen, 1) al heeft zij misschien nu nog geene voldoende beteekenis, want is die vloot er niet, dan komt wellicht ook het leger te laat aan de kust en wordt de taak, de landing af te slaan te zwaar. De verdediging onzer kust tegen landingen vereischt een uitstekend veldleger, maar niet minder eene actieve vloot, die, al kan zij niet groot zijn, beziel is met den offensieven geest van DE RUIJTER. In het geval, dat wij nu op het oog hebben, rekenen wij zeker in Noord-Holland, tot het afslaan eener landing, te kunnen beschikken over 1 divisie, die daarheen gedirigeerd wordt, wanneer de eerste berichten omtrent eene mogelijke landing ons bereiken, zij worde met het oog op de waarschijnlijke landingspunten, (Callantsoog, bezuiden Petten tot Kamp, Egmond, Wijk aan Zee) geconcentreerd te Alkmaar. Als bewakings-troepen staan aan de kust $\frac{XXVII}{L}$, $\frac{XXVI}{L}$ en $\frac{XXI}{L}$.

Gelukt de landing, zoo zal de positie, waarin de aanvaller verkeert tusschen eene sterke Stelling van den Helder en onze Nederlandsche divisie, steunende op de Stelling van Amsterdam, niet benijdenswaardig zijn. Op uitnemende wijze werd dit indertijd geschetst door den Generaal VAN VLIJMEN, in zijne lezing van 26 Februari 1879 2) en ik waag dan ook de veronderstelling uit te spreken, dat een goed veldleger, eene goede vloot en eene sterke Stelling van den Helder elke mogendheid van dit roekelooze voornemen zullen terughouden.

Het derde geval, eene landing in grooten stijl op de Noord-Hollandsche kust in een bepaalden oorlog met ons land, levert voor ons, alleen dan, wanneer wij in oorlog zijn met Duitschland en dit land onze strijdkrachten aan de landzijde gebonden

1) P. W. WEBER, 1899—1900, VIe Verslag, bladz. 320.

2) 1878—1879, Ve Verslag.

houdt, groote bezwaren op. Ook nu zal 1 divisie in Noord-Holland voldoende zijn, zeer moeilijk zal het echter zijn, deze tijdig vrij te maken en naar Noord-Holland te dirigeren.

Wat de mogelijkheid van het doen eener landing op de Noord-Hollandsche kust betreft, zoo wordt die algemeen erkend, vooral bij afluigen wind. Wel kunnen wind en weer de landing zeer bemoeilijken en soms beletten, op dien steun der elementen mag echter niet gerekend worden.

Op deze plaats wensch ik nog een enkel woord te zeggen omtrent eene hoogst belangrijke zaak, betrekking hebbende op het afslaan van landingen op onze kust en dat is de oefening der troepen. Wat men ook voor maatregelen neme, de mannen moeten het doen, zij moeten zich daarom t'huis gevoelen aan de kust, in het duinterrein; zij moeten ook den eigenaardigen dienst der bewakingstroepen (en dit geldt dus de Landweer) kennen, zij moeten geleerd hebben, hunne waakzaamheid te bewaren, al gebeurt er uren en dagen niets bijzonders. Reeds wees Generaal VAN VLIJMEN daarop in zijne zoo even aangehaalde lezing 1) en nu dertig jaar later moeten wij eigenlijk zeggen, de in den afgelopen zomer gehouden oefeningen bewezen dit, (het waren de eerste sinds dien tijd weder gehouden kust-oefeningen op groote schaal) dat aan die oefening veel ontbreekt. Waar wij beschikken over voor de verdediging zoo sterke terreinen, daar moet de hoofdkracht gezocht worden in de oefening der troepen in die terreinen, opdat zij hunne sterkte kunnen benutten.

Wij zijn nu gekomen bij IJmuiden, de uitmonding van het Noordzeekanaal, waarvan de verdediging is toevertrouwd aan het aldaar gelegen fort. Hoogst gewichtig is dit punt, niet alleen als haven voor groote schepen, maar ook omdat van daar een vijand rechtstreeks toegang uit zee verkrijgt tot de Stelling van Amsterdam. Veel is over de wijze, waarop dit punt ver-

1) 1878—1879, Ve Verslag, bladz. 316.

dedigd moet worden, gesproken en geschreven 1), als boventoon in al deze betoogen constateer ik het groote belang van dit punt. Naar mate van hunne belangrijkheid, wensch ik de eischen, waaraan de verdediging hier moet voldoen, als volgt te formuleeren :

- 1e. beletten eener blokkade ;
- 2e. bescherming der sluizen ;
- 3e. verdediging van den toegang tot Amsterdam.

Het verband met eene eventueele vleugeluitleiding van de Stelling van Amsterdam ter zijde latende, daar mij dit te ver zou voeren en ten deze verwijzende naar het uitnemende werk van den Heer VAN DAM VAN ISSELT over de Stelling van Amsterdam, wil ik de vooropstelling van het beletten eener blokkade vooral daardoor verklaren, dat dit beletten reeds noodig kan zijn, ter handhaving der neutraliteit, terwijl de blokkade tevens ons het Noord-Hollandsch kanaal als gemeenschapsmiddel met de buitenwereld ontnemt. Deze blokkade nu moet de Marine tegengaan, zoo mogelijk beletten en daartoe wensch ik te IJmuiden te stationeeren 1 groep van 3 torpedobooten, 1 klein beschermd schip (als voor de Stelling van den Helder) en 1 onderzeeboot, wat niet uitsluit, dat zoo mogelijk door ons kust-eskader tegen deze blokkade kan worden opgetreden.

Hoogst belangrijk is ook het behoud en het bezit der sluizen, met het oog op de inundatiën en den waterstaatkundigen toestand ; hiervoor is het noodig, eene vijandelijke vloot te beletten, deze te beschieten, terwijl haar tevens het landen, ten einde zich in het bezit der sluizen te stellen, moet worden onmogelijk gemaakt. Daartoe dient eene kustbatterij, die door haar vuur de vijandelijke vloot op aanzienlijken afstand

1) J. C. C. DEN BEER POORTUGAEL, „Onze defensie”, 1892—1893, bladz. 448.

N. MAC*LEOD, 1902—1903, VIIIe Afslevering, bladz. 716.

F. J. H. EVERS, 1905—1906, VIIe Afslevering, bladz. 530—535.

W. E. VAN DAM VAN ISSELT, „De Stelling van Amsterdam”, bladz. 120 e. v.

houdt en het veldleger, dat in verband met de vloot eene landing belet, al of niet gepaard met eene vleugeluitbreiding der Stelling van Amsterdam, die de nadering der eventueel toch gelande of ten Zuiden van het kanaal van de landzijde doorgedrongen troepen moet beletten.

Als bewapening van het gepantserde kustfort wensch ik daartoe eene bewapening met twee 28 c.M. L/40 in een koepel opgesteld, 4 snelvuurkanonnen van 15 c.M. L/45, terwijl in de duinen eene batterij ware op te stellen van 4 houwtisers van 28 c.M., evenals de Generaal DEN BEER POORTUGAEL wensch, verstoopt op een 400 M. van het strand, doch de stukken ter wille van de vuurleiding niet zoo ver (150 M.) van elkaar. Deze houwtisers moeten den vijand beletten, ten anker te komen. Voorts is noodig behoorlijke electriche verlichting van het vaarwater en licht snelvuurgeschut voor de havenverdediging. Mijnverdediging acht ik hier, met het oog op de bewegingsvrijheid der eigen torpedobooten, niet gewenscht en ook onnoodig. Evenwel zal het aanbeveling verdienen, mijnen in gereedheid te hebben, ten einde, indien de val van het fort onverhoopt aanstaande mocht wezen, de haven voor de vijandelijke vloot onveilig te maken.

De verdediging van den toegang tot Amsterdam, intredende na het aan wal komen van den aanvaller en den val van het fort, moet geschieden door den vijand het gebruik van de haven te beletten, wat bereikbaar is door meer achterwaarts opgesteld z.g. onuitdoofbaar artillerievuur. Ten slotte moet ik nog als eisch stellen, dat de vredesbezetting van IJmuiden eene zoodanige zij, dat eene overvalling van het fort geene kans van slagen mag hebben, waartoe zeer streng doorgevoerde localisatie der militie mede moet werken.

IJmuiden nu verlatende, wenden wij den blik tot de kuststrook tusschen deze haven en den Hoek van Holland. In welke gevallen kan op deze kuststrook eene landing verwacht worden?

1e. Door eene mogendheid in oorlog met Duitschland, die,

onze neutraliteit schendende, door ons land een inval wenscht te doen in Duitschland.

2e. Door eene mogendheid in oorlog met ons land, die, hier landende, hare operatiën wil inleiden (Engeland of Frankrijk), of de Nieuwe Hollandsche waterlinie in den rug vallende, zich wil wenden tot de Stelling van Amsterdam en tegen Rotterdam (Duitschland).

In het eerste geval beschikken wij over het geheele veldleger tot het verdedigen der kust en zal de verdediging van de kuststrook IJmuiden—Hoek van Holland opgedragen kunnen worden aan 2 divisiën, geconcentreerd om Leiden en 's-Gravenhage, zijnde de bewaking der kust opgedragen aan $\frac{XXVIII}{L}$, $\frac{XXXI}{L}$, $\frac{XXXII}{L}$ en $\frac{XXXIII}{L}$.

In het tweede geval beschikken wij in een oorlog tegen Engeland of Frankrijk over de zelfde strijdkrachten en kan de verdediging op de zelfde wijze geschieden; in een oorlog tegen Duitschland, waarbij wij eene dergelijke landing als een niet zeer waarschijnlijk geval beschouwen, zal het ons, zoo wij ook van de landzijde aangegrepen worden, wellicht moeilijk vallen, voldoende strijdkrachten daar uit den strijd te nemen, ten einde deze naar de Zuid-Hollandsche kust te dirigeren. In elk geval zal het dan wel niet mogelijk zijn, 2 divisiën voor de verdediging van het kustvak IJmuiden—Hoek van Holland af te zonderen en zal hoogstens 1 divisie deze taak op zich kunnen nemen.

Een enkel woord over de haven van Scheveningen; geheel vereenig ik mij, wat die haven betreft, met hetgeen daarover door den Vice-Admiraal MAC LEOD gezegd werd in zijne lezing op 6 Maart 1903 in deze Vereeniging 1). Ook ik acht aan het gebruik van die haven voor onze torpedobooten, wegens den korten afstand, waarop zij van den Hoek van Holland en de Zuidelijke vaarwaters gelegen is, geene voordeelen verbonden, terwijl zij, indien eene landing in de nabijheid mocht plaats gehad hebben, voor den aanvaller, ter ont-

1) 1902—1903, VIIIe Aflevering, blad. 717.

scheping van materieel, groote voordeelen oplevert. Ik acht het dus noodig, het onbruikbaar maken van deze haven in vreedstijd voor te bereiden en tot die onbruikbaarmaking onmiddellijk over te gaan, wanneer het blijkt, dat eene landing op onze kust verwacht kan worden; haar onbruikbaar te maken onder alle omstandigheden, zooals Overste POP noodig achtte, komt mij uit een economisch oogpunt niet wenschelijk voor.

Wij komen nu aan het zeegat van den Hoek van Holland.

Deze hoogst belangrijke toegang tot het hart des lands, tot onze groote handelstad Rotterdam, verschaft in den mond van het zeegat aan schepen van 87 d.M. diepgang eene ligplaats, terwijl schepen van 74 d.M. diepgang daarlangs tot Rotterdam kunnen opvaren. De waarde van dien toegang, uit een oogpunt der kustverdediging, wordt verschillend beoordeeld. De Vice-Admiraal MAC LEOD vindt het een toegangsweg, nog gevaarlijker dan IJmuiden 1). Overste POP vindt, dat de Admiraal den toestand te donker inziet en gelooft niet, dat een vijand zijn kostbaar materieel aan de groote gevaren, die het bedreigen bij een tocht door den waterweg, zou durven blootstellen 2). Generaal DEN BEER POORTUGAEL, het fort aan den Hoek van Holland besprekende 3), acht dit als sperfort onvoldoende.

Naar mijne meening moet men dezen toegang beschouwen in het verband der geheele kustverdediging. Betrachten wij den toegang, in de eerste plaats, uit een oogpunt der neutraliteitsbandhaving, dan moet hij als hoogst belangrijk worden aangemerkt. Moeten wij zorg dragen, dat deze gevaarlijke invalspoort voor Engeland of Frankrijk tegen Duitschland gesloten blijft, ook zal Duitschland van ons verlangen, dat deze Rijnmond open blijve voor den aanvoer van graan, terwijl ook de vrije in- en uitvaart voor de industrie moet

1) 1902—1903, VIIIe Aflevering, bladz. 718.

2) 1903—1904, VIe Aflevering, bladz. 534.

3) 1892—1893, VIIe Verslag, bladz. 451.

verzekerd zijn. Van onze oprechtheid om onze neutraliteit in dit opzicht met kracht te handhaven, moet Duitschland verzekerd zijn, die zekerheid worde haar gegeven, door eene met zorg voorbereide verdediging van het zeegat van den Hoek van Holland. Behoeft men ook geen opvaren van eene vijandelijke vloot naar Rotterdam te vreezen, het meesterschap over dezen toegang zal aan een vijand, bij eene actie tegen onze kust, groote voordeelen verschaffen.

Uitstekende verdediging acht ik hier dus geboden, ik meen echter daartoe met één fort te kunnen volstaan, mits bewapend met 2 kanonnen van 28 c.M. L/40, 2 kanonnen van 15 c.M. L/45 en 2 houwitsers van 28 c.M., daarbuiten opgesteld als bij IJmuiden, alsmede het noodige licht snelvuurgeschut. De Marine trede hier op met 1 groep van 3 torpedobooten, 1 klein beschermd schip (als voor IJmuiden) en 1 onderzeeboot, wier taak is, door uitvallen op te treden tegen eene blokkade.

Eene vaste torpedoversperring acht ik hier ongewenscht, zij past, als hinderlijk voor de scheepvaart, niet in mijn gedachtengang omtrent de taak, ons hier als bewaker van den Rijnmond opgelegd. Eene versperring met strooimijnen (verankerde contactmijnen) dient voor die eventualiteiten, waarbij onze zoo even bedoelde taak ophoudt, gereed te worden gehouden en moet daartoe een mijnschip te Hoek van Holland gestationeerd worden.

Ten slotte moet, evenals bij IJmuiden, de eisch gesteld worden, dat de vredesbezetting zoodanig zij, dat eene overvalling van het fort geene kans van slagen moge hebben.

Den ouden Maasmond passerende, die door de geringe diepte op den drempel (12 d.M.) voor de verdediging van geene beteekenis is, komen wij voor het Goereesche zeegat, dat door schepen van iets meer dan 50 d.M. kan worden ingevaren en op welks noordelijken oever gelegen is de vesting Hellevoetsluis, die, met de vesting Brielle, de tusschen deze vestingen gelegen inundatielinie en het fort

aan den Hoek van Holland, vormt de Stelling van de monden van de Maas en het Haringvliet. Deze stelling, in haar geheel beschouwd, dient ter afsluiting van de toegangen naar Rotterdam en vormt daarbij eene afsluitstelling tegen eene landing op het eiland Voorne. Moest men bij den Noordelijken toegang, den waterweg, op handhaving der neutraliteit bedacht zijn, niet aldus, naar mijne meening, bij het Goereesche zeevat. De geringe diepgang, hoogstens 50 d.M., die aan binnenvarende schepen toegestaan is, het geenszins gemakkelijke vaarwater, zijn hiervan de oorzaak. Verdediging van het Goereesche zeevat zal dan ook alleen noodig zijn, indien ons land, in een directen oorlog, van de zeezijde wordt aangevallen. Hetgeen dus door mij voor de verdediging van Hellevoetsluis wordt noodig geacht, behoort niet tot den te stellen minimum eisch.

Dit wil echter niet zeggen, dat ik eene krachtige verdediging hier niet noodig acht, bleef deze achterwege, een belangrijke toegang tot onze groote handelsteden, Rotterdam en Dordrecht, zou dan worden vrijgelegd en hoe moeilijker de andere toegangen te forceeren zouden zijn, hoe zekerder de vijand hier heen zou komen. Rotterdam en Dordrecht zijn uit een strategisch oogpunt niet van groot belang, het behoud van het land hangt van deze steden niet af, maar het zijn rijke steden. Is de vijand langs deze zijde tot Dordrecht doorgedrongen, dan staat hij in den rug van de Nieuwe Hollandsche waterlinie en hij kan beschikken over de vele voorraden, die hij te Rotterdam, Schiedam en Dordrecht vindt en die hij ons voor de verdere oorlogvoering, voor de approviandeering van het leger en van de andere stellingen ontnemt.

De stelling moet dus behouden blijven en hare verbetering moet als No. 1 op het programma staan, als alles, wat tot eene verzekerde handhaving der neutraliteit gevorderd wordt, gereed is en dus aan den minimum eisch is voldaan. Over deze verbetering een enkel woord. De linie Hellevoetsluis—Brielle is, mits behoorlijk bezet en met licht snelvuurgeschut en machinegeschut bewapend, mijns inziens zeer voldoende. Eene landing

op Voorne, die bij eene goede verdediging van het Goereesche zeegat niet zeer gemakkelijk zal gaan, kan toch alleen geschieden met eene betrekkelijk geringe troepenmacht, hoogstens van veldgeschut voorzien. De vijand zit hier toch in eene dorre duinstreek, de zee achter en eene inundatielinie vóór zich, die van weinig uitgestrektheid en krachtig te verdedigen is door zoo veel troepen als wij er zelf heen willen brengen, terwijl de vijand, om naar Rotterdam te komen, nog twee rivieren over moet. Dat eene landing niet zeer gemakkelijk zal zijn, mits het Goereesche zeegat goed verdedigd wordt, vindt zijne oorzaak daarin, dat eene landingsvloot, door het Slijkgat binnenvarende, door het Noorder Pampus zal moeten komen voor de Voornsche kust, welken weg de schepen ook moeten volgen om het Rak van Scheelhoek verder naar binnen te varen. Het Noorder Pampus nu, is een zeer smal en kort vaarwater op 6000 M. van de vesting Hellevoetsluis gelegen. Hoofdzaak is het dus, het gebruik van dit vaarwater aan den vijand te ontfangen, de afstand tot Hellevoetsluis is te groot, het vaarwater wordt geëfileerd, om hier veel van geschutvuur te verwachten. Wil men de Kustartillerie hier eene rol toedenken, dan moet dit geschieden van eene batterij op Flakkee, die ik zoude wenschen te bewapenen mer 4 kanonnen van 15 c.M. L/45 en 4 kanonnen van 7,5 c.M. snelvuur; meer waarde hecht ik echter nog aan eene versperring met een groot aantal strooimijnen, die, onder het vuur der kustbatterij van Flakkee gelegen, niet zoo eenvoudig op te ruimen zouden zijn. Hellevoetsluis worde bewapend, wat het kustfront betreft, met 2 kanonnen van 24 c.M. L/40, 4 kanonnen van 15 c.M. L/45, 2 houwitsers van 28 c.M. en eenig licht snelvuurgeschut, het landfront met licht snelvuurgeschut en machinegeschut.

Hoogst noodig is het echter, de marinewerf uit Hellevoetsluis weg te nemen, zij belemmert de communicatie en kan, in brand geschoten, een noodlottigen invloed uitoefenen op de verdediging. Neemt men in aanmerking, dat ik voor de verdediging van het Goereesche zeegat noodig acht 2 groepen

van 3 torpedobooten, eene voor het Slijkgat en eene voor het Bokkegat, elk gesteund door 1 klein beschermd schip, alsook 1 onderzeeboot, dan zal men gereedelijk moeten toegeven, dat daarvoor in oorlogstijd geene werf gevorderd wordt en met eene reparatie-inrichting kan worden volstaan. In vreedestijd bestaat voor het behoud dier werf geene noodzaak, de reparatie-inrichting kan zeer eenvoudig zijn en zoo aangelegd worden, dat zij noch de communicatie belemmert, noch brandgevaar oplevert. De kustbewakingsdienst op de eilanden Voorne en Flakkee wordt toevertrouwd aan ^{XXXVII}_L. Wij komen in dezen gedachtengang tot de vraag, of eene landing op Flakkee mogelijk is en verwacht kan worden. Mogelijk is zij, vooral op de Westkust, op de Zuidkust maken de uitgestrekte slijkbanken, die zich langs bijna den geheelen zuidwal van Flakkee uitstrekken, eene landing zeer moeilijk. Is op Flakkee eene kustbatterij aanwezig, zoo kan eene landing tot het nemen dier kustbatterij verwacht worden. Uitgebreide maatregelen te nemen, om die landing te beletten, komt mij onnoodig voor, daar de eigenaardige terreinsgesteldheid van het eiland, diepe polders en hooge dijken, eene verdediging tegen verder doordringen van den vijand met zwakke krachten mogelijk maakt.

Het gat van Brouwershaven, dat ik nu in den kring mijner beschouwingen trek, biedt aan schepen van 70 d.M. diepgang een toegang aan tot de daar aanwezige reede, waar deze schepen kunnen ankeren. Neutraliteitsschending is hier dus mogelijk door eene vloot, die om de eene of andere reden eene veilige ankerplaats zoekt, verdere bedoelingen kunnen haar niet worden toegeschreven, daar een verder doordringen haar, door de steeds geringer wordende diepte, belet wordt. Ter handhaving van de neutraliteit acht ik hier 1 groep torpedobooten voldoende, gesteund door 1 kustverdedigingsvaartuig, bijv. Hr. Ms. „Reinier Claeszen”. De groep torpedobooten zij tevens bestemd om op te treden tegen eene eventueele landing op Flakkee.

Het Brouwershavensche gat verder invarende, komen wij door het Volkerak tot de Stelling van het Hollandsch Diep en het Volkerak. Over deze, eigenlijk in tweede linie gelegen, stelling wensch ik niet veel te zeggen. Op het oogenblik kan zij slechts bereikt worden door schepen van hoogstens 36 d.M. diepgang, misschien iets meer, daar het verval hier 21 d.M. is, maar dan moeten de schepen in een tij voor het Hellegat komen, wat hun, bij eenigen tegenstand van de Marine, niet gemakkelijk zal vallen. In elk geval echter zijn, zoo lang het vaarwater, de toekomstige Dordtsche waterweg, niet verbeterd is, geene schepen van eenig aanbelang hier te verwachten. Tot zoo lang late men deze stelling in den wel niet moderneren, maar toch, met het oog op haar belang, voldoende toestand.

Nu reeds een oordeel te vellen, wat dan zal moeten geschieden, lijkt mij voorbarig. Of hiervoor de bouw van een pantserfort noodig zal zijn, eene vraag, die reeds vele pennen in beweging bracht, acht ik geheel afhankelijk van het resultaat, dat met de verbetering van het vaarwater bereikt zal worden. Waar de verbetering van de Stelling Willemstad, door mij ook dan niet gerekend wordt te behooren tot den minimum eisch, acht ik het niet noodig, vooraf omtrent deze quaestie te beslissen en zoude ik het betreuren, indien de bouw van het fort werd vastgekoppeld aan het ontwerp tot verbetering van het vaarwater.

Door het gat van Zierikzee, dat met schepen van hoogstens 60 d.M. diepgang kan worden binnengevaren, komt men bij St. Philipsland in het Volkerak, het vaarwater is echter uiterst smal en moeilijk, zoodat het als toegang tot de Stelling van Willemstad geene groote waarde bezit. Het moeilijke vaarwater en het ontbreken van eene goede reede bij Zierikzee maakt neutraliteitsschending hier weinig waarschijnlijk, zoodat ik het niet noodig acht, voor de verdediging van dezen toegang bijzondere maatregelen te nemen.

Wij komen nu tot den laatsten, maar zeer belangrijken,
1907/08. VII.

toegang tot ons land, de Westerschelde. Veel is er getwist over de vraag of het gebruik van de Westerschelde, tot oorlogsdoeleinden, al dan niet, als schending onzer neutraliteit moet worden opgevat en over de maatregelen, die door ons genomen moeten worden om deze schending te beletten 1). Ik zal U er niet mede vermoeien, de wel is waar zeer interessante, doch mijns inziens, met het oog op de zaak, weinig belangrijke twistvragen op nieuw voor den geest te roepen. Weinig belangrijk zijn die twistvragen geworden, in verband met den nu bestaanden politieken toestand, waarop ik reeds in den aanvang mijner voordracht wees. Door dien toestand en in verband met het feit, dat de reede van Vlissingen toegankelijk is voor de grootste oorlogsschepen, die daar wel is waar eene bij ongunstige winden niet aangename, maar toch veilige reede vinden en tevens in Vlissingen zelf aantreffen eene goede haven en eene uitstekende werf, zijn wij, mijns inziens, verplicht, onze neutraliteit te handhaven aan den mond der Westerschelde. Wij zijn verplicht, eene oorlogvoerende vloot te beletten, van Vlissingen te maken eene maritieme operatiebasis (Zie artikel 5 van de conventie, betreffende de rechten en plichten van onzijdige mogendheden tijdens een zee-oorlog. Bijlage II); wij zijn verplicht, te beletten aan oorlogsschepen van oorlogvoerenden in de havens of reeden of in de territoriale wateren van ons land langer dan 24 uren te verblijven, tenzij in de gevallen bij de hiervoren genoemde conventie voorzien (Zie artikel 12 van Bijlage II); 2) wij zijn gehouden, en dit ingevolge artikel 25 der zoo even genoemde conventie, *de waakzaamheid uit te oefenen, welke de middelen, waarover wij beschikken, toelaten om in onze*

1) W. ROOSEBOOM. „De handhaving onzer neutraliteit in verband met de Westerschelde”. *Vereeniging ter beoefening van de Krijgsvetenschap*, 1878—1879, VIIe Verslag.

W. F. POP. „Herziening van de Vestingwet urgent of niet?” *Orgaan der Vereeniging ter beoefening van de Krijgsvetenschap*, 1902—1903, 1e Aflevering, bladz. 63.

Generaal P. G. BOOMS. „Beschouwingen over het verdedigingsstelsel van België en neutraliteits-quaestiën.” *De Militaire Gids*, 1884, bladz. 321-337.

2) Zie ook nog de artikelen 2, 8, 9, 15, 17, 18, 19 en 24 van Bijlage II.

havens en wateren elke schending van de bepalingen der conventie te verhinderen en dus moeten wij zorg dragen, dat aan den mond der Westerschelde met kracht van wapenen belet worde, dat eenige verboden handeling door eene oorlogvoerende vloot plaats hebbe. Is hiervoor gezorgd, dan is het verder onverschillig voor de door ons te nemen maatregelen, welke opvatting men hebbe over onze verplichting, eene doorvaart van de vloot eener met België in oorlog zijnde mogendheid, of de schepen eener met België verbonden zijnde mogendheid al of niet te beletten; wij zijn dan in staat, dit te beletten of daartegen bij onverhoopte overmacht met kracht van wapenen te protesteeren. Ook dan kan gebroken worden, zooals de Heer TONNET zoo gaarne zou zien en wij hem nazeggen 1), met het thans nog bij ons voorzittende denkbeeld, dat Nederland geene andere verklaring dan van strikte neutraliteit zou kunnen afleggen en zou Nederland in dezen zin op zijn territorium practische politiek kunnen drijven, want dan zou er slechts quaestie zijn van vrijwillig toelaten en zou een voor ons oneervol en gevaarlijk, onvrijwillig dulden uitgesloten zijn.

Terneuzen en Ellewoutsdijk, ik zal daarover nu niet lang meer behoeven uit te wijden, hebben dus voor ons, al waren zij op moderne wijze ingericht, geen nut, zij kunnen ons voor het vereischte doel niet helpen. Bij Vlissingen en ook aan de overzijde, want langs den Zuidwal loopt het belangrijkste vaarwater, moeten goed bewapende kustforten verrijzen. Het fort, aan de overzijde, vorme dan tegelijkertijd een steunpunt voor onze troepen in Zeeuwsch Vlaanderen, zoo een optreden daar noodig mocht zijn. Over de nauwkeurige plaats, waar deze fortten zouden moeten komen en de daarmede in verband staande bewapening, welke zij zouden moeten hebben, wensch ik mij geen oordeel aan te matigen. Hiervoor ontbreekt mij de noodige terreinkennis. De beginselen waarop, naar mijne

1) J. C. C. TONNET. „Nederland en België. Beschouwingen over de al of niet wenschelijkheid van een militair verbond tusschen beide Staten.” *Orgaan* 1906—1907, VIIe Aflering, bladz. 796.

meening, ook de bewapening dezer forten zoude moeten berusten, zijn de zelfde als in het voorafgaande voor onze andere kustbatterijen zijn aangegeven. Zijn deze forten tot stand gekomen, zoo acht ik hier noodig, wat de vloot betreft, 3 groepen van 3 torpedoboeten, elk gesteund door 1 klein beschermd schip en 3 onderzeebooten. Zoo lang deze forten er echter nog niet zijn, zal hunne taak moeten worden overgenomen door de vloot en acht ik het daartoe noodig, eene divisie van 3 kustverdedigers („Piet Hein”, „Kortenaer” en „Evertsen”) op de Westerschelde te stationeeren.

Enkele woorden wensch ik nog te wijden aan de mogelijkheid eener landing op Walcheren of in Zeeuwsch Vlaanderen en wat daartegen dient te worden gedaan. Ook hierbij onderscheid ik den directen oorlog tegen ons land en de neutraliteitsschending. Bij een directen oorlog tegen ons land zie ik er voor geene enkele mogendheid een voordeel in, troepen op de kust van Zeeuwsch Vlaanderen of van Walcheren te werpen; de moeilijkheden, aan de verdere operatiën dier troepen verbonden, zijn zoo groot en de te bereiken resultaten van zoo twijfelachtigen aard, dat ik niet aarzel, eene dergelijke landing als zeer onwaarschijnlijk te kenmerken. Iets anders is het echter, indien eene maritieme mogendheid in oorlog is met België, of indien eene maritieme mogendheid in oorlog is met Duitschland. In die gevallen moet eene landing in Zeeuwsch Vlaanderen, zoo wel als op Walcheren, tot de mogelijkheden worden gerekend en moeten wij die dus kunnen beletten. Daar nu in deze gevallen onze Oostgrens als niet bedreigd moet geacht worden, is ons geheele veldleger beschikbaar en zal, de bewaking aan de landweerbataljons overlatende, het veldleger opgesteld kunnen zijn in geconcentreerde opstellingen aan de kust. Eene divisie voor Noord-Holland bestemmende, twee voor Zuid-Holland, blijft eene vierde beschikbaar voor het Zuiden, die ik wensch te concentreeren bij Bergen op Zoom, met 1 regiment Infanterie en 1 afdeling Veld-Artillerie op Walcheren gedetacheerd.

Ten slotte vraag ik nog enkele oogenblikken Uwe aandacht voor een hoogst belangrijk vraagstuk, betreffende de bezetting der kustversterkingen. Wees ik reeds op het uitnemend belang van eene voldoende vredesbezetting, vooral voor de versterkingen in eerste linie en met het oog op plotseling intredende evenementen, duidde ik reeds aan, dat eene streng doorgevoerde localisatie der militie aan de onmogelijkheid om de kustversterkingen in vredestijd ook op oorlogsvoet te bezetten moest tegemoet komen, vestigde ik ook uwe aandacht op de noodzakelijkheid, de kusttroepen te oefenen in die terreinen, waarin zij zullen moeten optreden, nog rest mij, U mijne meening te zeggen over het al of niet wenschelijke, de kustversterkingen te bezetten door de Marine.

Waar de verdediging eener kuststelling een afgesloten geheel moet vormen, waar de bezetting der kustversterkingen in innig verband zal moeten samenwerken met de maritieme verdedigingsmiddelen der stelling, zal het wel geen betoog behoeven, dat het een voordeel moet geacht worden, indien die samenwerking verkregen wordt, doordat het personeel, werkzaam in die stelling, zoo wel te water als te land, ressorteert onder één departement, het Departement van Marine. Het is dus slechts de vraag, is dit mogelijk? Ik zal mij niet begeven op het glibberige terrein, waar nagegaan wordt, van wie eene betere bediening der kustkanonnen te verwachten is, van land- of zee-soldaten; ik ben overtuigd, dat bij beide onderdeelen onzer weermacht de zelfde toewijding bestaat, even groote vakkennis, als voor hun ambt noodig is, verworven wordt door alle officieren. Ik wil gaarne aannemen, dat de zeeofficier, al zal hem dit niet zoo gemakkelijk vallen als wel eens gedacht wordt, zich vrij spoedig de noodige kennis van den kustartillerist zal eigen maken, ik geloof echter ook, dat eene goede organisatie, die de vele overplaatsingen bij de Kustartillerie zou voorkomen, oorzaak zou zijn, dat aan de noodige kennis van den kustartillerist, ook de nautische, niets zal ontbreken. Onlogisch acht ik het echter, den dienst, nu opgedragen aan het korps Torpedisten, door de Landmacht te doen ver-

richten. Zonder iets af te doen van de uitstekende wijze, waarop dit korps tot nu toe dien dienst verrichtte, moet ik op grond van veeljarige ervaring verklaren, en vereenig ik mij ten deze geheel met het oordeel door den Heer KOLLEWIJN in deze Vereeniging uitgesproken 1), dat deze tak van dienst aan de Marine *moet* worden opgedragen; doch al ware dit niet zoo, al zoude de dienst op de kustbatterijen, op de landfronten, die der vaste versperringen, minder goed door de Marine verricht worden, al zouden ook uit een economisch oogpunt tegen de zaak bezwaren bestaan (wat ik niet geloof), dan zou toch, het groote belang in aanmerking genomen, dat ik op het oog heb, een „*einheitlich*” werken der strijdkrachten in eene kuststelling, de balans naar de zijde der Marine doen overslaan. Eischt dus 's lands belang eene bezetting door de Marine, zoo *moet* deze zorgen, dat aan de verdediging niets ontbreke. Is deze bezetting, ik bedoel de geheele bezetting, *ook die der landfronten*, ook de torpedodienst, *nu* van de Marine te verkrijgen? Kan haar personeel het noodige daarvoor leveren? Op het oogenblik zeker niet, het marinepersoneel is nog niet voldoende voor de bemanning der vloot, dus zeer zeker is het ontoereikend, indien men nog meer daarvan vraagt. Zoekende naar eene oplossing, die mijns inziens *moet* gegeven worden, dan kom ik tot de zelfde slotsom, die ik ontwikkelde in de discussie, die op 12 Februari 1904 gehouden werd in deze Vereeniging, naar aanleiding van de voordracht van den Vice-Admiraal MAC LEOD 2). Men vorme bij de Marine een kustverdedigingskorps, samengesteld uit streng gelocaliseerde militie, uit de militie voortgekomen vrijwillig kader en officieren, die hunne vakopleiding ontvangen op het Instituut der Marine te Willemsoord; het geheele korps zou dan worden, en misschien ware het daarmede te vereenigen, een korps als het korps Mariniers, waarvan de officieren op geregelde tijden overgeplaatst zouden worden van Kustartillerie naar Torpedodienst, Kustinfanterie en Mariniers.

1) *Orgaan* 1903—1904, Ie Aflevering, bladz. 77—79.

2) *Orgaan* 1903—1904, VIe Aflevering, bladz. 635 en 659.

Voor enkele weken werd ons, bij monde van den Minister van Binnenlandsche Zaken, mededeeling gedaan, dat het in het voornemen ligt der Regeering, de noodige voorziening in de kustverdediging ter hand te nemen. Ik verheug mij daarover in hooge mate, ik hoop daarvan het beste, maar voor alles is noodig, dat de Regeering bij haar pogen, een lang verwaarloosden tak van ons verdedigingswezen weder tot bloei te brengen, rekenen kunne op onzen aller steun, op eensgezindheid onder de vaklieden, op toewijding der geheele krijgsmacht, op een begrijpen van de noodzakelijkheid der te brengen offers bij het geheele volk. Dan zal Hare Majesteit, onze geëerbiedigde Koningin er op kunnen rekenen, dat aan de middelen, ons geschonken, niets zal ontbreken tot uitvoering van het devies aan Haar Koninklijk wapen: *Je Maintiendrai*.

De VOORZITTER: Mijnheer ARONSTEIN! Waar de Vergadering reeds op zoo luide wijze hare ingenomenheid en waardeering van Uwe voordracht heeft laten blijken, behoef ik slechts een enkel woord daaraan toe te voegen en wel door U, namens het Bestuur, hartelijk dank te betuigen, dat U wel hebt willen heenstappen over de bezwaren, bij U gerezen bij de aanvaarding van de U gedane uitnoodiging, en nog meer voor de leerrijke en tevens boeiende wijze, waarop U het inderdaad niet gemakkelijke onderwerp van heden avond hebt behandeld. Het laatste gedeelte Uwer voordracht bevatte meer in het bijzonder beschouwingen omtrent de vraag, hoe, naar Uwe persoonlijke meening, de Nederlandsche kust zoude behooren te worden verdedigd. Uit den aard der zaak zal dit gedeelte het meeste aanleiding geven tot wrijving van gedachten. De gelegenheid hiertoe openende, noodig ik de heeren, die den spreker inlichtingen zouden willen vragen of tegenwerpingen maken, uit, zich bij mij aan te melden.

De Heer GIEL: Mijnheer de Voorzitter, Mijne Heeren. Terecht heeft de geachte spreker van dezen avond in zijne zeer

belangrijke voordracht gezegd, dat aan de *qualiteit* van onze kustverdedigingsmiddelen niets mocht ontbreken en, waar nu daarbij in de eerste plaats het woord zal zijn aan het kanon, mag hetgeen hij over het geschut heeft gezegd niet stilzwijgend worden voorbij gegaan.

De spreker toch wenscht hoofdzakelijk gebruik te maken van middelbaar geschut, waarmede men wel is waar niet elk modern slagschip in den grond kan boren, maar toch in ieder geval de dekken kan „schoonvegen”, zoodat de bodems onslagvaardig afdeinzen.

M. i. kan hiermede niet worden volstaan en moet ons geschut zóó krachtig wezen, dat elke bodem, die binnen de dracht komt, tot zinken kan worden gebracht.

Mag toch het onbruikbaar schieten van 's vijands geschut al in den zeeoorlog leiden tot den geheelen ondergang van het schip, daar het alsdan — zooals in den zeeslag bij Toesjima is bewezen — machteloos wordt tegenover torpedo-aanvallen, in den kustoorlog bereikt men daarmede geen ander resultaat dan dat het schip zich terugtrekt buiten de drachtwijdte van ons geschut. Het kanon kan het in dat geval dus niet geheel alleen af.

Maar verder moet men er voor zorgen, dat tot zelfs het zwaarst te verwachten slagschip weet, in de kustbatterij zijn meerdere te vinden in bewapening en pantsering.

Als ons geschut dus in zwaarte niet onderdoet voor dat van den tegenstander en het projectiel eene grootere snelheid verkrijgt, zoo kan en mag een oorlogsbodem er zelfs niet aan denken, den strijd met eene kustbatterij aan te binden.

Met het opvoeren der snelheid alleen zou men er bij het middelbaar geschut maar tot zekere grenzen komen, daar alsdan ten slotte te veel energie aan den luchttegenstand zou worden opgeofferd.

Verder heeft men aan den wal niet de eigenaardige bezwaren van lokalen aard, die de verzwaring van het kaliber en de verlenging van het kanon in die mate belemmeren als aan boord. Daar men nu verder in de moderne, optische richt-

middelen een machtig wapen heeft voor het vuur op groote afstanden, zoo kunnen wij er voor zorg dragen, den vijand steeds op een eerbiedigen afstand van onze batterijen te houden.

En, hoe grooter die afstand is, des te minder effectief zal eene eventueele blokkade zijn; de mazen van het net toch, waar een blokkadebreker tusschen door wil sluipen, worden in dat geval wijder.

Wat de aanbeveling van het *steilvuurgeschut* betreft, ook hiermede kan ik mij niet vereenigen en ik acht houwitsers aan de zee niet op hunne plaats en wel om de mindere juistheid van het schot en de langzamer bediening. De eerste factor zal aldaar worden beïnvloed door den nog speciaal aan de kust heerschenden wind, die niet in alle luchtlagen de zelfde is, zoodat iedere verandering van elevatie niet te voorziene afwijkingen mede zal brengen. Verder behoef ik de heeren artilleristen er maar even op te wijzen, hoe het bij die vuurmonden voorkomende hinderlijke „*terugkruipen*” in dracht oorzaak kan zijn, dat men niet ingeschoten raakt, juist als men reeds alle gegevens daartoe geschoten heeft. Voor het vuren op een bewegend doel acht ik den houwitser absoluut ongeschikt. Ik zou het in het algemeen dan ook ten zeerste betreuren, dat men dien vuurmond aan zee gebruikte, daar waar men nog een vrij schootsveld vóór zich heeft en ik beschouw het steilvuurgeschut dan ook als een noodzakelijk kwaad bij het beschietsen van *gedekte* doelen.

Verder zou ik gaarne, met het oog op den huidigen stand der luchtscheepvaart, van den spreker nog hebben vernomen, welk nut hij zich daarvan voor onze kustverdediging voorstelt.

De Heer TONNET: Mijnheer de Voorzitter: Ik heb enkele oogenblikken het woord gevraagd, om in de eerste plaats hulde te brengen aan het verdienstelijke betoog van den geachten spreker van heden avond. De punten van overeenstemming tusschen de denkbeelden van ons beiden zijn talrijk, veel talrijker dan uit de rede van den Heer ARONSTEIN op het eerste

gezicht wel zou kunnen worden afgeleid. Ware het dan ook niet, dat de spreker mij eenige malen had aangehaald en, als ik goed heb begrepen, ook bestreden, dan zou ik stellig het woord niet gevraagd hebben. Zonder nu met den spreker in debat te willen treden over de door hem op den voorgrond geschoven verschilpunten tusschen ons, zoo wil ik toch van de gelegenheid gebruik maken, om eens uiteen te zetten, hoe er echter in ons uitgangspunt een zeer kenmerkend verschil waarneembaar is. Daartoe moet ik teruggaan tot de discussiën, nu vier jaren geleden, in deze Vereeniging gehouden, over de rede van den Vice-Admiraal MAC-LEON, dien we heden avond weder in ons midden mogen zien.

Ik sprak toen, als mijne meening uit, dat wij ons bij het organiseeren van de kustverdediging tot het volstrekt onmisbare zouden behooren te beperken.

Op welke gronden?

Wel, omdat ik de nooddrift der koloniale maritieme en kustdefensie dermate oordeelde, dat ik *hier* beperking bepleitte, om *ginds* iets tot stand te kunnen brengen.

Daarom vroeg ik toen alleen:

goed beschermd middelbaar en licht snelvuurgeschut;
veel dekking voor troepen;
weinig zwaar geschut;
geene groote schepen; en
veel torpedobooten.

Het zal velen Uwer verwonderen, dat ik voor zulk een standpunt van halfheid bijval kon vinden.

Toch was dit het geval. Maar de bijval was eenzijdig en kwam in hoofdzaak van hen, die bij de koloniale defensie betrokken waren.

En van wie kwamen de aanvallen?

Van hen, die bij onze kustverdediging waren geïnteresseerd. Eenzijdigheid werd op deze wijze tegenover eenzijdigheid gesteld.

Die aanvallen werden zeer verdienstelijk geleid. Ik herinner daarbij aan het zoo kernachtig betoog van den Heer SCHUURMAN,

die eene *krachtige* kustverdediging als een dringenden eisch bepleitte.

De geachte spreker van heden avond stelde zich evenzeer tegen mij partij en sprak zelf de meening uit, dat mijne grondgedachte het karakter eener *utopie* zou blijken te bezitten.

Op die wijze werd ik uitgenoodigd, om mijn akelig tweeslachtig standpunt te verlaten en eens flink partij te kiezen.

Daartoe als het ware uitgenoodigd door den spreker, kom ik thans openlijk verklaren, dat ik mijn standpunt van het *volstrekt onmisbare* nog met overtuiging ben toegedaan. Dat ik het consequent zou zijn getrouw gebleven, durf ik nog maar niet zoo dadelijk te beweren.

Immers, in mijne lezing over een samengaan van Nederland en België heb ik aan eene *krachtige* kustverdediging eene veel ruimere plaats toegekend, dan met bovenstaande stelling feitelijk wel vereenigbaar was. Ik was dus inconsequent. Volkomen terecht; doch houde men in het oog, dat consequentie in de grootere militaire vraagstukken slechts dan mogelijk is, wanneer men het: hoe meer hoe liever en hoe duurder hoe beter, in daden wenscht omgezet te zien.

Ook nu nog is de kustverdediging voor mij niet het schrikbeeld als voor velen en naar het schijnt ook voor den spreker van heden avond. Ik gevoel me niet door de coup-de-main-baccil aangetast. De geachte spreker vergeve mij deze vergelijking, die — hij zal het moeten getuigen — tegenover den door hem in het debat ingeleiden struisvogel nog al bescheiden afmetingen aanneemt.

Ik acht ons land door zijne strategische ligging, door zijne terreingesteldheid, door zijne levende strijdkrachten een allergezochtsten bondgenoot. Behalve de directe dekkingsmiddelen, bezit ons land dus ook sterke indirecte kustverdedigingselementen. Door deze laatste overtuiging geleid, liet ik mij dan ook verleiden onze kustverdediging, ook in haren tegenwoordigen staat nog bevredigend te noemen.

De spreker wees mij, als ik hem goed gevolgd heb, op eene

fout in mijn hiervoren aangehaald betoog. Inderdaad is het gelijk hier aan zijne zijde. De haven van Vlissingen en de zeegaten van Texel schijnen diepere schepen toe te laten, dan ik toenmaals veronderstelde. Toch beschouw ik deze zaak van zeer ondergeschikte waarde tegenover de groote gevaren, die de indringer zich door het najagen van een chimeriek neven-doel op den hals schuift. Als zoodanig beschouw ik toch alle plannen, om zich meester te maken van eene neutrale haven, waarover we heden avond reeds zoo veel hebben gehoord.

Ge gevoelt, Mijne Heeren, hoe de Heer ARONSTEIN en ik de technische zijde van het vraagstuk der kustverdediging eenigszins van verschillend standpunt naderen.

De geachte spreker is daarin, om zoo te zeggen, meer de *agressieve* kracht. Hij komt uit den Helder, waar alle tekort-komingen hem dagelijks spreken. Hij staat in voortdurend verkeer met de Marine, die alleen tot de *directe* dekkings-middelen, tot fort en schepen, in intiemere relatie staat, die met de meer *indirecte* niet onmiddellijk te maken heeft en die nooit in een toestand van halfheid zal kunnen berusten. Ik geloof zelfs, dat de agressieve kracht, door den geachten spreker van heden avond zoo talentvol ontwikkeld, nog in intensiteit zal winnen, wanneer de kustverdediging in haar geheel aan de Marine zal zijn overgegaan.

We leven in een tijdperk van vrijgevigheid voor kustverdediging. Deskundige en leek, allen weten u te vertellen, dat wat er ook geschiede, de kustverdediging boven aan het lijstje staat. Ik juich dat in zooverre toe, omdat voor mij verbetering der kustversterkingen eene quaestie van *vertrouwen* is tegenover het buitenland.

Het verschil in standpunt tusschen den geachten spreker van heden avond en mij zal u echter duidelijk zijn.

Hij begeert groote uitgaven; ik vrees die veeleer.

Hij vindt kustverdediging bij Vlissingen — ik meen zelfs van meer dan één fort gehoord te hebben — op militaire gronden *volstrekt onmisbaar*; voor mij is fortbouw daar slechts politiek bedrijf.

Heb ik den spreker de *agressieve* kracht genoemd. in mijzelf zie ik veeleer eene *remmende* kracht.

Doch waarom dit thans geuit? hoor ik U allicht vragen. Heeft de kustverdediging niet al veel te lang onder remmende invloeden gezocht?

Volkomen terecht. Doch ik gevoel me meer tot spreken uitgelokt, dan daartoe geroepen en ik kan in eere verklaren, dat ik zeker gezwezen zou hebben, wanneer de geachte spreker mij niet door herhaalde aanhaling als het ware tot verweer had uitgelokt.

Waar de spreker eene poging schijnt te doen, mij in den kring binnen te leiden van hen, die in een aanslag op de Nederlandsche kust eene meer van zelf sprekende zaak zien, heb ik gemeend, mijn *tweesluchtig* standpunt in zake kust-defensie nogmaals te mogen uiteenzetten.

Doch wilt daarbij wel in het oog houden, Mijne Heeren, dat twee zaken mij hebben geleid:

de nog immer *kwijnende*, bijna *noodlijvende* maritieme defensie van ons koloniaal bezit en

een onwankelbaar vertrouwen op de ons hier oogenblikkelijk inwonende kracht, een vertrouwen, dat ik mij door niemand wil laten ontnemen en dat mij in een aanslag op de Nederlandsche kust onder de tegenwoordige omstandigheden eene hopelooze onderneming doet zien.

De Heer DELL: Mijneheer de Voorzitter! Met onverdeelde belangstelling heb ik de belangrijke lezing van den geachten spreker gevolgd. In het bijzonder was mijne aandacht hoog gespannen, toen spreker het had over de gewenschte bewapening onzer kustbatterijen, omdat ik van dit vraagstuk studie heb moeten maken en gecenseerd ben, eene meening daarover te hebben. Daarbij zij door hem denkbeelden verkondigd, die in vele opzichten lijnrecht tegenovergesteld zijn aan die, welke ik in het tweede *Wetenschappelijk Jaarbericht* onzer Vereeniging heb ontwikkeld 1).

1) Bladz. 257—264.

Dit noodzaakte mij, het woord te vragen om mijne denkbeelden nog eens, nader toegelicht, naast die van spreker te plaatsen. Voor een groot deel kan ik mij evenwel aansluiten bij het betoog van Overste GIEL. Wat deze gezegd heeft over de noodzakelijkheid om de kustbatterijen in de eerste plaats te bewapenen met lange zware kanonnen en over de onvoldoende trefkans der kusthouwitsers, had ik ook willen zeggen; ik zal dit gedeelte in mijn voorgenomen betoog achterwege laten, om niet in herhalingen te treden. Op één bepaald punt — waarover straks — ben ik het evenwel met Overste GIEL *niet* eens. Ik wil daarom mijn standpunt ten aanzien van de bewapening nog eens nader uiteenzetten.

In het eerste gedeelte zijner voordracht heeft de Heer ARONSTEIN de bewapening *in het algemeen* behandeld en zich daarbij zeer voorzichtig uitgedrukt. Als ik hem goed heb gevolgd, zeide hij: „Het *schijnt*, dat men afgaat van het denkbeeld om de hoofdbewapening der kustbatterijen te doen bestaan uit lange zware kanonnen; doch dat men — naar Russische inzichten — voor de hoofdbewapening wil hebben middelbaar snelvuurgeschut, bijv. 15 c.M. In de tweede plaats deed spreker zich kennen als voorstander van kusthouwitsers; in de derde plaats kwamen dan de lange *zware* kanonnen, enz.

In het tweede gedeelte zijner voordracht heeft hij meer gepreciseerd en getallen genoemd. Die getallen zijn medegevallen, vooral wat de houwitsers betreft, waarvan ik een principieel tegenstander ben. Het aantal lange zware kanonnen, dat spreker in de Stelling van den Helder, bij IJmuiden en bij Hoek van Holland wil plaatsen, acht ik veel te klein; daarentegen is het aantal houwitsers, door hem voorgesteld, mijns inziens te groot.

Hoewel de houwitsers door spreker in de tweede plaats zijn genoemd, wil ik die thans liever eerst nitschakelen. Ik kan daarover kort zijn, omdat de kusthouwitsers door Overste GIEL voldoende zijn afgemaakt, als ongeschikt voor de bestrijding van beweeglijke doelen. De onvoldoende trefkans wordt veroorzaakt door de noodzakelijkheid om tegen de pantsersdekken des vijands onder groote verhoogingen (boven 45°) te vuren,

waarbij de vluchttijd groot wordt en de breedtespreiding sterk toeneemt. Nog nooit hebben de *kusthouwitsers* in de praktijk hunne deugdelijkheid bewezen. Ik ken ten minste geen voorbeeld, dat men daarmee in een der laatste oorlogen succes heeft gehad. Zelfs voor Port-Arthur hadden de *landhouwitsers* der Japanners geen onverdeeld succes 1) en daar lagen de te bewerpen Russische schepen nog wel voor anker. De trefkanscijfers, door spreker van den 28 c.M. houwitsers genoemd, kan ik zoo uit het hoofd 2) niet beoordeelen; daartoe zou men over eene schootstafel van dien vuurmond moeten kunnen beschikken. Doch zelfs zonder schootstafel kan ik wel zeggen, dat de lengte-spreidingen der houwitsers op 5—8 K.M. nog zeer voldoende, daarentegen de breedte-spreidingen (bij gebruik der „oberen Winkelgruppe”) onvoldoende zijn. Noch bij IJmuiden, noch bij Hoek van Holland zal men kusthouwitsers noodig hebben om te beletten, dat 's vijands slagschepen ankeren. Dat zullen zij daar niet doen onder den rook onzer kustbatterijen, daar zij de beschieting kunnen uitvoeren, terwijl zij in beweging blijven; ergo kan men hen alleen buiten gevecht stellen met behulp van lange zware kanonnen.

Wat de Stelling van den Helder betreft, ben ik in de Tesselsche zeegaten niet genoeg bekend, om stellig te kunnen zeggen, dat hier geene kusthouwitsers nuttig zullen zijn, om te beletten, dat de vijandelijke vloot ten anker komt, ten einde op haar gemak de werken te kunnen beschieten. Doch al wist ik eene dergelijke ankerplaats, dan zou het belang van 's lands verdediging mij verbieden, haar hier te noemen.

Nu overgaande tot de lange zware kanonnen, ben ik het met spreker eens, dat de ondervinding heeft geleerd, dat een

1) *Artilleristische Monatshefte* No. 1, bladz. 53.

Mitteilungen über Gegenstände des Artillerie- und Geniewesens 1907, bladz. 367.

2) Bij t'huiskomst van de vergadering heb ik mij overtuigd, dat die trefkanscijfers *niet* voorkomen in mijne bijdrage voor het *Wetenschappelijk Jaarbericht* 1906/1907, zooals spreker bij het debat beweerde. Vermoedelijk zijn ze aan een door mij genoemd tijdschriftartikel ontleend. (Bij interruptie tijdens de repliek vestigde ik hierop de aandacht).

pantserchip nog niet verloren is, al is zijn gordel eens of meermalen door pantsergranaten doorboord. Doch een moeilijk vraagstuk, dat den artilleristen al lang heeft bezig gehouden, wijst hier den weg om beter resultaat te bereiken. Ik bedoel de mogelijkheid om heusche pantsergranaten (geene halfpantsergranaten) van eene brisante springlading en eene bodembuis te voorzien, zoodat eerst doorboring, daarna mijnwerking wordt verkregen. Op dit vraagstuk zal ik niet ingaan, doch wat ik er onlangs van heb gelezen is voor mij eenigzins vaag 1), zoodat ik wel geloof, dat het vraagstuk in N.-Amerika is opgelost, doch geene zekerheid heb.

Nu zou ik willen profiteeren van de gunstige omstandigheid, dat wij hier marine-officieren in ons midden hebben, door aan deskundigen de vraag te stellen of het vraagstuk al is opgelost, dat eerst de pantserplaat doorboord en dan de mijnwerking verkregen wordt. Wanneer dat het geval is, dan ken ik groote waarde toe aan de lange zware kanonnen.

Thans kom ik aan het punt, waaromtrent ik niet alleen met spreker, doch ook met Overste GIEL verschil, te weten het kaliber, dat wij voor de nieuwe zware kanonnen moeten kiezen. De door spreker meermalen aangehaalde Majoor MIELICHHOFER, bekend voorstander van kustworpgeschut — al erkent hij in zijne jongste studie 2) meermalen de ongunstige trefkans der houwitsers — heeft gezegd, dat het *fout* is (de overste GIEL houde mij dit woord ten goede) om de bewapening der kustbatterijen te willen afleiden nit de scheepsbewapening. Daarbij gebruikte hij ongeveer het volgende beeld. Zal men in den veldoorlog bij bestrijding van den vijandelijken infanterist trachten, diens geweer uit de hand te schieten? Immers neen, dat geeft niet veel, want dan neemt hij een ander geweer en begint op nieuw te schieten. De drager van het geweer moet buiten gevecht worden gesteld. Zoo ook moet

1) *Mitteilungen über Gegenstände des Artillerie- und Geniewesens* 1907, bladz. 960 en 961.

2) *Mitteilungen über Gegenstände des Artillerie- und Geniewesens* 1907, bladz. 359, e. v.

de hoofdbewapening der kustbatterijen niet berekend zijn op den strijd met de Scheepsartillerie, doch op de buiten gevechtstelling van de slagschepen zelve; van daar, dat niet de voorrang toekomt aan middelbare snelvuurkanonnen, doch aan de lange zware.

Onze kustbatterijen moeten, naar mijne overtuiging, zoodanig bewapend worden met lange zware kanonnen van bijv. 24 c.M. L/50, dat zij als het ware tot uithangbord hebben: „**Past op, dat gij de territoriale wateren niet schendt, of ik boor U in den grond!**”

Waarom ik nu 24 c.M. L/50 wil en niet 28 c.M. zooals spreker en ook niet 30,5 c.M., als Majoor MIELICHHOFER en Overste GIEL, zal ik hier niet uiteenzetten; ik hoop, dat de leden dit spoedig te lezen zullen krijgen in den derden jaargang van het *Wetenschappelijk Jaarbericht*.

Resumeerende zeg ik, tegenover spreker, meer lange zware kanonnen en zoo min mogelijk houwitser voor onze kustbatterijen!

De Heer WEBER: Mijnheer de Voorzitter. Mijne Heeren. Mij aansluitende bij het waardeerende oordeel van den Heer TONNET, en evenals deze uitgelokt tot het debat, wensch ik te verklaren, dat ik de gelegenheid gaarne benut om mijne meening te zeggen betreffende het afslaan van landingen op onze open vastelands Noordzeekust.

In de eerste plaats zij het mij vergund toe te lichten het standpunt ter zake door mij in 1900 ingenomen, toen ik de eer had in eene vergadering onzer Vereeniging te Breda eene voordracht te mogen houden, luidende: „Maatregelen tegen eene eventueele landing op de Noordzeekust tusschen den Helder en den Hoek van Holland”.

Ik heb toen verklaard, dat ik moest uitgaan van de praemisse: *de landmacht zal bij die zoo moeilijke opdracht niet op den steun der marine mogen rekenen.*

Het zoude van een slecht bestel van zaken getuigd hebben wanneer ik, zonder dwingende redenen, had afgezien van de

hulp onzer zeemacht op het zilte watervlak, op het historische schouwtooneel der roemrijke daden van onze groote vlootvoogden.

Ik werd daartoe evenwel geleid door hetgeen in de jaren 1893, 1897, 1898 en 1900 de verschillende Ministers van Marine in 's Lands Vergaderzaal, hetzij mondeling, hetzij schriftelijk, verklaard hadden betreffende het aandeel, hetwelk onze marine zoude *kunnen* hebben in het afslaan eener landing op ons open Noordzeekustfrontier.

Die nagenoeg eenstemmige verklaringen kwamen in het kort hierop neer: dat daarbij zoo wel de rechtstreeksche hulp onzer groote oorlogsschepen als die onzer torpedoflotille *onzeker* was, terwijl op den verkenningsdienst *niet* mocht worden gerekend, en dat daarvoor op de waakzaamheid der kustwacht moest worden vertrouwd.

Met die wetenschap voor oogen *moest* ik de hulp der marine als een te *onzekere* factor uitschakelen, daarop mocht geen stelsel gebouwd worden.

Met den ernst, welke het vraagstuk vorderde, heb ik een onderzoek ingesteld, waarvan ik de resultaten in de bedoelde voordracht heb medegedeeld, en waarbij ik meende en nog meen overtuigend te hebben aangetoond, dat de landmacht voor de onderwerpelijke taak berekend was.

Het doel, hetwelk ik daarbij beoogde, was: *gewettigd vertrouwen in eigen kracht op te welken*.

En nu vraag ik U, Mijne Heeren, mij aan het practische uitgangspunt houdende, te rekenen met hetgeen wij op dit oogenblik bezitten, of de toestand sinds 1900 veranderd is?

Die vraag wordt mijnerzijds ontkennend beantwoord.

Wel kan ik er op wijzen, dat de onderzeeërs een geducht wapen zijn en dat daarvan voor ons in de toekomst wellicht veel kan worden verwacht.

De in het vorige jaar gehouden kustmanoeuvres, waarbij zee- en landmacht in innige samenwerking optraden, zijn voor ons zeer leerzaam geweest.

Voor al was het nut groot voor degenen, die het voorrecht

hadden te mogen bijwonen de bijeenkomst, waarop de Leider dier manoeuvres, de Generaal DE MEESTER, op zulk eene hoogst leerrijke, zoo sympathieke, wijze ons een beeld heeft gegeven van het groote geheel, van hetgeen te loven viel of te wenschen overbleef.

Dáár hebben wij, door de nittreksels uit de verslagen, maar ook door het levende woord van onze kameraden der marine, veel geleerd, is ons onder meer eerst duidelijk geworden hoe op onze Noordzee de onderzeeboot, door onze bekwame zee-officieren bestuurd, zal kunnen optreden, dáár zijn wij overtuigd, dat die commandanten even kranig onder water als daarop zullen weten te ageeren.

Maar toch moet ik verklaren, dat ik meen, dat de betekenis der onderzeeërs meer moet worden beschouwd als te zijn van *preventieven* aard, d. w. z. dat, als wij in het bezit zijn van een voldoende aantal dier offensieve wapenen, een tegenstander zich wel tweemaal zal bedenken om eene landing op onze kust te ondernemen.

Zonder nu te willen beweren, dat de Heer ARONSTEIN zich in het land van Utopia heeft begeven, wat betreft de middelen om de marine haar aandeel in het afslaan eener landing te verschaffen, acht ik het onnoodig, zich daarvoor kosten te getroosten, omdat de *landmacht in staat is, die opdracht zonder hulp te vervullen*.

Te meer word ik daartoe gebracht wanneer ik bedenk, dat de afstootende kracht der verdediging te land met geringe opofferingen zoo zeer kan worden opgevoerd.

Ik heb hierbij het oog op de mitrailleurs, waarvan de aanschaffing betrekkelijk geringe offers vordert, terwijl het bedienend personeel in zoo korten tijd is op te leiden, en verder op de wielrijdersafdeelingen, snel verplaatsbare, krachtige, reserven vormende.

In de tweede plaats wensch ik te verklaren, dat ik met den geachten spreker *geheel* verschil in de wijze, waarop de bewaking en de verdediging der open kust moet worden geregeld.

Hij toch verlangt in Z.-Holland eene kustbewaking van

enkele landweerbataljons en daarvan geheel afgescheiden, ter verdediging, een, liefst twee, divisiën op enkele punten — den Haag, Leiden, Haarlem — geconcentreerd.

Ik ben beslist overtuigd, dat men bij eene poging tot landing in grooten stijl op die wijze nagenoeg overal *te laat* zal komen om den vijand in zee terug te werpen.

Hierbij ga ik uit van den eisch — en de Heer ARONSTEIN zal dien ook wel stellen — dat alles moet worden aangewend om de zekerheid te verkrijgen, den vijand af te wijzen aan den rand der duinen, ter plaatse dus, waar men de, in de sloepen geladen, op dat oogenblik weerlooze, landsoldaten de volle, vernietigende werking van ons frontaal en flankerend vuur kan doen gevoelen.

Maar om aan dien eisch te voldoen is eene geheel andere wijze van opstelling der troepenmacht noodig.

In de eerste plaats geene scheiding van, integendeel innig verband tusschen bewakings- en verdedigingstroepen.

Verder meer krachten dicht aan de kust — ongeveer de helft — en de overige als algemeene reserve, niet geconcentreerd, maar verspreid opgesteld, de bataljons over alle stations van onzen kustspoorweg verdeeld, niet slechts om snel per trein noord- of zuidwaarts te worden vervoerd, maar tevens om zoo noodig op bevel recht op het strand te kunnen aanrukken.

De mannetjes toch — zooals de spreker zich zoo juist uitdrukte — moeten het doen, maar die moet men dan ook *tijdig* kunnen aanvoeren.

Eene andere wijze van oprukken is slechts „Spielerei.”

Die *verspreide opstelling sluit eenheid van handelen niet uit*; een goed gebruik van ons uitgebreid telegraaf- en telefoonnet, waar noodig te completeeren door onze veldverbindingen, geeft daarvoor de vereischte waarborgen.

Wel hebben de in 1907 gehouden kustmanoeuvres, ondanks de welwillende medewerking van den Directeur-Generaal der Posterijen en Telegraphie, soms belangrijke vertraging in het overbrengen van telegrammen te zien gegeven, o. a. als gevolg

van den voorrang van het gewone verkeer en het seinen over vele tusschenkantoren, in oorlogstijd is evenwel het geheele dradennet ter onzer beschikking en kan op volmaking, waar noodig, gerekend worden.

De constructie van de vereischte grafieken heeft mij doen zien, dat, waar de vijand op onze kust zoude willen landen, de concentratie van de, tot het afslaan vereischte krachten binnen de *twee uren* verzekerd is.

De spreker van heden avond heeft ook gewezen op de noodzakelijkheid, de troepen, welke onze kust in oorlogstijd zullen hebben te bewaken en te verdedigen, ook ter plaatse, waar zij alsdan zullen moeten optreden, te oefenen.

Hierbij sluit ik mij geheel aan.

Wie evenwel, zooals ik, een groot deel van zijn diensttijd in garnizoenen aan de kust heeft doorgebracht, zal weten, dat de gelegenheid daartoe zoo goed als ontbreekt.

Bij de in 1907 gehouden kustmanoeuvres is gebleken, dat er nog zoo vele eigenaars zijn, behoorende tot het intellectueel ontwikkelde of bezittende deel der natie, die van hun jachtgenot niets willen zien opgeofferd om de gelegenheid tot oefening in de kuststreek, nu zoo schaars voorhanden, zelfs bij oefeningen, die zoo veel kosten, ruimer te stellen.

Mocht die gelegenheid tot krachtig oefenen verkregen worden, dan zal met nog meer vertrouwen er op gerekend kunnen worden, dat de landmacht in staat zal zijn, ook zonder de hulp der marine, een vijand, welke eene poging tot landen op onze open kust zoude willen ondernemen, met bebloede koppen te doen afdeinzen.

De Heer NOORDUIJN: Mijnheer de Voorzitter. Slechts eene korte opmerking naar aanleiding van hetgeen de geachte inleider in het tweede gedeelte van zijne voordracht besprak, toen hij behandeld heeft de kustverdediging in verband met de verschillende vaarwaters.

Aangezien in de vergaderingen der Staten-Generaal herhaal-

delijk uitspraken, in onze Vergadering gedaan, als bewijsgronden worden naar voren gebracht, meen ik, dat een woord van protest op zijne plaats is, waar de inleider de verbetering van het Hellegat heeft los gemaakt van het maken van een verdedigingswerk aldaar.

Ik acht dat werk onmisbaar. En wordt misschien een doordringen tot Dordrecht van minder gewicht of onwaarschijnlijk geacht, dan is dat gat, die weg, altijd nog het middel om met een kleinen omweg de Stelling van Hellevoetsluis in den rug te nemen. Reeds uit dat oogpunt zou de verdediging van dat nieuwe vaarwater van het hoogste belang zijn.

De Heer SCHUURMAN: Mijnheer de Voorzitter. Als kustartillerist wilde ik gaarne, naar aanleiding van het door den Kapitein ARONSTEIN gesprokene, enkele opmerkingen maken. Ook mag ik wellicht een paar vragen doen om opheldering van een tweetal punten, die mij niet geheel duidelijk zijn geworden.

Spreker n.l. heeft, bij de bepaling van de bewapening der kustfronten, als beginsel voorop gesteld, dat het voornaamste verdedigingsmiddel van een vaarwater moet worden gezocht in de Kustartillerie, welke in hare taak moet worden gesteund door aangebrachte versperringen. In het „Voorschrift Kustartillerie” van het jaar 1904 wordt daarentegen (punt 87) het standpunt ingenomen, dat: „de eigenlijke afsluiting van een vaarwater wordt verkregen door de daarin aangebrachte versperringen”. Daarna wordt dan aan de Kustartillerie opgedragen om 's vijands pogingen tot opruiming dier versperringen tegen te gaan.

Nu schijnt mij voor ons land het standpunt van ons voorschrift juister dan dat van den Kapitein ARONSTEIN. Ten einde dit toe te lichten, zou ik het overwicht, dat de Kustartillerie moet trachten te verkrijgen over de Artillerie van het vijandelijk eskader, een tweeledig karakter toe willen kennen. Dit overwicht kan namelijk zijn: *onvoorwaardelijk* en *betrekkelijk*.

Eene onvoorwaardelijke overmacht heeft men, wanneer het

vuur van de kustbatterijen zoo krachtig is, dat aan eene vijandelijke scheepsmacht het verblijf binnen vuurbereik ontzegd is, op straffe van zich anders aan vernietiging bloot te stellen. Zulk een toestand is noodig ter verdediging bijv. van eene groote maritieme basis, waar eene slagvloot op elk gewild oogenblik moet kunnen in- of uitloopen en waar zij desgewenscht tot het herstellen van bekomen schade rustig verblijf moet kunnen houden, beschermd door het vuur der kustforten.

Maar dit geval doet zich in ons land niet voor om de eenvoudige reden, dat wij niet over eene slagvloot beschikken, waaraan de bedoelde bewegingsvrijheid moet worden verzekerd. Zij toch zal niet krachtig genoeg zijn om in het gezicht van een blokkeerend eskader uit te loopen, om den strijd daartegen op te nemen.

Aan onze kustforten kan dus eene meer beperkte taak worden opgedragen. Het zal voldoende zijn, den vijand te verhinderen, onze zeegaten binnen te loopen en hem zoo doende te beletten, zich van havens meester te maken, toevlucht op reeden te zoeken (bijv. tegen eventueele vervolging), marine-etablissemten of handelsinrichtingen te vernielen, dan wel, door het afgeven van flankerend vuur, mede te werken bij een aanval van landingstroepen tegen de landfronten der verdedigingswerken. Deze taak nu kan worden vervuld door eene doelmatige versperring der vaarwaters, terwijl dan de Kustartillerie kan volstaan met den vijand te beletten, die versperringen op te ruimen. Men moet daartoe aan lichte vaartuigen een verblijf nabij de hindernis onmogelijk kunnen maken en aan enkele grootere gepantserde schepen een eenigszins langdurig verblijf binnen vuurbereik kunnen beletten. Hier voor nu kan men volstaan met een betrekkelijk vuuroverwicht, hierin bestaande, dat ons vuur door den vijand niet kan worden uitgedoofd en het dus op elk gewild oogenblik moet kunnen worden afgegeven, terwijl het alleen krachtig genoeg behoeft te zijn voor het hierboven omschreven doel.

Voor het bestrijden der pantserscheppen zullen vuurmonden

van groot kaliber niet kunnen worden ontbeerd, voor het bestrijden der versperringen zullen kanonnen van licht kaliber kunnen volstaan.

Vuurmonden van groot kaliber schijnen mij noodig toe, omdat, naar het mij wil voorkomen, de laatste oorlog wel heeft geleerd, dat de voornaamste werking der artillerieprojectielen moet worden gezocht in springwerking, maar niet, dat tegen goed gepantserde schepen projectielen van klein kaliber met eene kleine springlading, die eene zeer plaatselijke werking hebben, voldoende zullen blijken. Integendeel schijnen juist de verhalen, die men van ooggetuigen kan lezen, alsmede het feit, dat ook de Japansche marine medegaat in het versterken van de zware ten koste van de middelbare Artillerie, er op te wijzen, dat de vernietigende uitwerking juist werd verkregen door de brisante granaten van groot kaliber met groote springladingen.

Met *enkele* van deze zware vuurmonden zal kunnen worden volstaan, mits zij zoo zwaar zijn, als maar eenigszins mogelijk en voldoende aan alle eischen, die volgens de allerlaatste vorderingen der techniek kunnen worden gesteld.

Zwaar moeten deze vuurmonden zijn, met zelfs een overschot aan vermogen, opdat men niet bij de eerste de beste verbetering in den scheepsbouw voor het feit kome te staan, dat zij niet krachtig genoeg zijn. Aan *alle* te stellen eischen moeten zij voldoen, omdat alleen dan *enkele* stukken voldoende kracht zullen kunnen ontwikkelen. Opgemerkt mag hier nog worden, dat hiertoe niet alleen het kanon goed moet zijn, maar dat de affuitage het vlugge en juiste gebruik er van mogelijk moet maken, dat de munitieaanvoer berekend moet zijn op de grootste vuursnelheid, die het kanon toelaat, dat de munitievoorraad zeer ruim moet zijn berekend, en dat moet kunnen worden beschikt over eene afstandmeting, goed gedekt en op alle te gebruiken schootsafstanden zóó juist werkende, dat het juiste schot en de kleine spreiding van het projectiel tot hun recht kunnen komen. Ook de beschikking over voldoende en krachtige zoeklichten vormt met de genoemde

eischen één onbreekbaar geheel, waaruit geen enkele schakel kan worden gemist, zonder het gansche samenstel zijne waarde te doen verliezen.

Aanbeveling verdient het nog om, bij eventueele plaatsing in pantseringen, elken vuurmond afzonderlijk op te stellen. De mogelijkheid van het onklaar worden van het bewegingsmechanisme toch blijft altijd bestaan en, bij het geringe aantal beschikbare stukken, zou men alsdan, bij samenkoppeling, bijv. 2 aan 2, een te groot gedeelte van de vuurkracht buiten werking gesteld zien.

Voor de bestrijking der versperringen kan worden volstaan met een vuurmond, zwaar genoeg voor den strijd tegen ongepantserde vaartuigen. Hiertoe is voldoende een automatisch kanon van 8,8 of 10,5 c.M., dat aan groote vuursnelheid, gemakkelijke handelbaarheid en lichte bediening paart.

Bij toepassing van het aldus omschreven beginsel van vereeniging van goede versperringen met enkele goede vuurmonden heeft men het groote voordeel van te verkrijgen eene oplossing, die niet alleen tactisch en technisch mogelijk is, maar ook finantieel uitvoerbaar. Versperringen toch zijn goedkooper dan vuurmonden met hun volledig toebehooren en zij zijn minder aan de wisselingen der techniek onderhevig. Goedkooper dus in aanschaffing en langer bruikbaar. Eene der grootste fouten, die een ontwerp kan hebben is, wanneer het te duur is, te duur in verband met de beschikbare gelden, te duur in verband met hetgeen elders nog moet worden verricht.

Wat betreft het gebruik van kusthouwitsers, hierin schaar ik mij gaarne aan de zijde van den Kapitein ARONSTEIN, die er een krachtig wapen voor de Kustartillerie in ziet. Echter mag worden opgemerkt, dat een kusthouwitsers alleen dan dien naam verdient, wanneer de opstelling en uitrusting voldoen aan volmaakt de zelfde hooge eischen als voor de lange kanonnen zijn gesteld. Ook hier moet men dus hebben een harmonisch geheel van vuurmond, affuitage, munitie, munitieaanvoer, richtmiddelen, bewegingsvrijheid, afstandmeting enz. Is zulks

het geval, dan is eene goede vuurleiding evenzeer uitvoerbaar als bij eene kanonbatterij.

Blijft over de vraag of van deze vuurmonden eene behoorlijke uitwerking mag worden verwacht. De spreiding der nieuwere houwitsers is op de grootere afstanden, waarop zij hoofdzakelijk toepassing vinden, zoo gering, dat de totale spreiding meer afhankelijk is van de afstandmetingspreiding dan van de vuurmondspreiding.

Bij toepassing nu van de nieuwste afstandmeting met horizontale basis is die totale spreiding volstrekt niet van dien aard, dat — ook op schepen in beweging — niet voldoende trefkans zou worden verkregen, terwijl schepen in rust het binnen bereik van dit vuur niet kunnen uithouden. Uit den aard der zaak heeft, bij gelijke lengtespreiding van kanon en houwtser, eerstgenoemde door den kleineren invalshoek, op een zelfde doel, meer trefkans dan de laatste. Op de groote afstanden echter wordt de uitwerking zeer zeker in hoofdzaak door springwerking verkregen. In dit opzicht hebben nu de projectielen der houwitsers, onder groote invalshoeken op de dekken invallende, gemiddeld meer uitwerking dan die der kanonnen, welke door den kleinen trefhoek voor een groot deel op de pantseringen vallen. Alzoo is het zeer wel mogelijk, dat de totale uitwerking van het houwtservuur niet achterstaat bij die van het kanonvuur. En dan hebben die korte vuurmonden het groote voordeel van zonder veel kosten zoo gedekt te kunnen worden opgesteld, dat hun vuur door marinegeschut niet kan worden uitgedoofd.

Mag ik thans wellicht den spreker van heden avond nog vragen, wel te willen mededeelen, hoe hij zich de opstelling denkt der door hem gewenschte kusthouwitsers, die hij te IJmuiden en Hoek van Holland buiten de forten geplaatst wil zien? Vreest hij geene overvallingen door kleine gelande afdeelingen? Wat gebeurt er mede, wanneer in de buurt van een dier forten eene landing plaats vindt en de bewakingstroepen worden teruggedreven?

Eindelijk de overgang der kustverdediging naar de Marine.

Het heeft mij altijd toegeschenen, dat hiertegen vele bezwaren waren, zooals daar zijn : de verschillende grondslagen, waarvan het schieten bij de Marine en bij de Kustartillerie uit moet gaan ; de geheel verschillende eischen van nauwkeurigheid, die aan afstandmeting en schietmethode op schepen en kustbatterijen kunnen en moeten worden gesteld ; het bezwaar, dat het marinepersoneel bij overneming der landfronten (en dit zal toch noodig zijn, al ware het alleen omdat de marine-officieren op zoo veel jeugdiger leeftijd de verschillende rangen bereiken, dan bij de landmacht het geval is) bij hunne reeds zoo veel omvattende taak nog de studie van den vestingoorlog en het gebruik en het wezen der Vesting-Artillerie (krombaanvuur) ter hand zal moeten nemen, enz. enz.

Eene krachtige strooming ten gunste der overneming is echter, zij het op zeer verschillende motieven, zeer zeker waar te nemen. Het krachtigste argument daarvoor aangevoerd is zeker wel dat, reeds genoemd door den Kapitein TONNET in eene vroegere vergadering dezer Vereeniging, n.l. dat in Indië eene krachtige vloot noodig is, dat het personeel daarvoor op vaste tijden, om gezondheidsredenen, een verblijf in Nederland niet kan ontberen en dat voor dit personeel, dat bij de inkrimping van het aantal der kustverdedigingsvaartuigen te water niet meer noodig is, op den wal bezigheid moet worden gezocht. Welnu, als dit zoo is, dan moet wat het zwaarste is, het zwaarste wegen. Een krachtig eskader in Indië is onmisbaar.

Nu heb ik den spreker van heden avond echter hooren opsommen, wat hij aan oorlogsschepen noodig acht voor de Nederlandsche kustverdediging. Dat waren een aantal groepen torpedobooten, elk met een beschermenden kruiser, onderzeebooten, kanonneerbooten op de Zuiderzee, een stel kustverdedigers op de Schelde en last not least een eskader kustverdedigers in zee. Dat vormt echter te zamen eene gansch niet onaanzienlijke macht, meer dan waarover thans kan worden beschikt. En zal nu de marine, na al deze vaartuigen te hebben bemand, nog kunnen voorzien in de bezetting der

kuststellingen? Het komt mij onwaarschijnlijk voor. Mag ik dus ten slotte nog vragen, van waar de Kapitein ARONSTEIN het personeel wil halen voor zijn korps kustverdedigings-troepen? Hij wil het officiers-personeel opleiden te Willemsoord, maar dat is verre toekomstmuziek. Hoe zal de overgangstoestand zijn? Op hoogen prijs zal ik het stellen, hieromtrent zoo mogelijk nog iets naders te vernemen.

De Heer SMIT: Mijnheer de Voorzitter, ook ik behoort tot hen, die met aandacht de voordracht van den Heer ARONSTEIN gevolgd hebben, maar ik moet eerlijk erkennen, dat het moeilijk is, een algemeenen indruk weer te geven, hetgeen naar ik vertrouwd beter zal worden als wij het verslag gelezen hebben. Toch hebben mij enkele punten gefraspeerd, welke ik gaarne eenigszins nader zag toegelicht. Omtrent het standpunt der bewapening met houwitsers zal ik niet veel meer zeggen na hetgeen de Overste GIEL en Kapitein DELL daarover hebben gezegd.

Het bezwaar van de onnauwkeurigheid der afstandmeting pleit tegen de houwitsers. De afstandmeting is bij het vlakbaangeschut van ondergeschikt belang en gemaakte fouten kunnen gemakkelijk gecorrigeerd worden. Bij een steilbaan hebben zelfs kleine fouten grooten invloed; daarom ben ook ik tegen het gebruik van houwitsers voor de kustverdediging.

De cijfers, welke genoemd zijn, zijn vermoedelijk slechts tijdschriftcijfers, afgeleid uit proeven onder bijzonder gunstige omstandigheden, die in de practijk niet voorkomen. Ik weet, dat er andere cijfers zijn, waaruit blijkt, dat de trefkans niet zoo groot is als de Heer ARONSTEIN heeft aangegeven.

Wat de vraag aangaat of er pantsergranaten zijn, die, na het pantser doorboord te hebben, tot springen worden gebracht, kan ik antwoorden, dat dit vraagstuk reeds is opgelost. Die granaten bestaan.

Door den Heer ARONSTEIN is ook gesproken van torpedobooten in de Zuiderzee. Ik ben daarvan geen voorstander, want ik begrijp niet, wat die torpedobooten in de Zuiderzee moeten

doen. Het vaarwater is daar niet diep en dus op vele plaatsen voor vischtorpedo's niet geschikt. Daar kan men meer doen met snelvuurgeschut.

Wat de onderzeebooten betreft bij Texel en in de Goereesche zeegaten, die zouden daar naar mijn oordeel minder doelmatig zijn. In nauwe vaarwaters vol banken en ondiepten wordt de navigatie met onderzeebooten zeer moeilijk. Wanneer zij onderduiken kan de waarneming, die reeds van uit den toren zoo moeilijk is, alleen geschieden met de periscoop. Volgens mijne meening ligt de taak der onderzeebooten dan ook meer buiten de zeegaten en voor IJmuiden en den Hoek van Holland. De Heer ARONSTEIN wil voor IJmuiden en den Hoek van Holland torpedobooten gebruiken, maar deze lijken mij voor deze havens met nauwe uitgangen minder geschikt, omdat zij door de vijandelijke destroyers daarin zullen worden opgesloten. De kans voor torpedobooten om in en uit te komen is niet groot. Met onderzeebooten is dat wat anders; die kunnen zich geheel aan de waarneming onttrekken.

De Heer ARONSTEIN wil de werf te Hellevoetsluis laten vervallen, maar dat zou ik niet kunnen goedkeuren. Die werf is al niet meer dan eene reparatie-inrichting en kan haast niet minder worden dan zij al is. Bovendien, als men die werf ging verlaten zou men haar ergens anders moeten oprichten en dat zou nog meer geld kosten.

Ik wil van deze gelegenheid gebruik maken om den Voorzitter te bedanken voor zijne uitnoodiging aan de marine-officieren om deze vergadering bij te wonen en den Overste WEBER voor diens sympathieke woorden ten aanzien van onze Zeemacht. Ook ik heb mij verblijd over de aangename samenwerking bij de kustmanoeuvres en hoop, dat die in gelijke mate zal blijven bestaan in het belang van landmacht, marine en vaderland.

De Heer MAC LEOD: Mijneheer de Voorzitter. Met het oog op het reeds ver gevorderde uur, en omdat veel van hetgeen ik heb opgemerkt reeds door anderen gezegd is en ik dat

niet wensch te herhalen, zal ik mij bepalen tot het stellen van een paar vragen en enkele opmerkingen. De geachte inleider schijnt als type der verdediging van elken onzer toegangen uit zee aan te nemen: een paar zware verdragende kanonnen in pantserkoepels, eenige middelbare kanonnen en houwitseren, en een drietal torpedobooten met een schip. Voor de Westerschelde zouden, aan den mond dier rivier, de drie schepen van het type-Kortenaer gebruikt worden, maar de Schelde zou niet, door verbetering van Ter Neuzen en Ellewoutsdijk, worden afgesloten. Het komt mij voor, dat het denkbeeld van de „kosten” veel invloed op het kiezen van dit stelsel heeft gehad; ik spreek daarover nu echter niet, en vraag slechts: Hoe stelt de inleider zich voor, den mond der Schelde met 3 Kortenaers te kunnen verdedigen?

Hoe lang zullen zoo'n paar kanonnen in koepels het kunnen uithouden tegen het vuur van eenige groote pantserschepen, die natuurlijk niet ten anker gaan, maar steeds in beweging blijven?

Hoe stelt de inleider zich de verdediging door middel van torpedobooten voor? Waarom zij in de Zuiderzee een minder geschikt wapen en ook minder noodig zijn, is door den vorigen spreker reeds gezegd; maar ook op de kust kunnen zij m. i. alleen 's nachts en misschien bij mist van eenig nut zijn, daar toch eene vijandelijke vloot door torpedojagers en licht snelvuurgeschut voldoende gedekt mag geacht worden tegen aanvallen van torpedobooten over dag; ik merk op, dat de inleider die ook tot het afweren van eene landing zou willen aanwenden.

Eindelijk vraag ik nog, of de inleider, die een voorstander is van het bemannen der kustverdedigingswerken door de Marine, daarvoor niet het gewone scheepsvolk der Marine zou willen gebruiken, namelijk de „kanonniërs” en anderen, die gewoon zijn met het scheepsgeschut om te gaan. Het komt mij voor, dat het voordeel van eene marine-bemanning voor een deel zou verloren gaan wanneer daarvoor de militie werd bestemd, die de Heer ARONSTEIN er voor zou wenschen op te leiden.

De Heer VAN ROSSUM: Mijnheer de Voorzitter! Ondanks het late uur zou ik gaarne over een enkel punt een paar woorden zeggen; ook in verband met eene vraag, door een der vorige sprekers gedaan. Met veel genoegen vernam ik, dat de geachte inleider beslist voorstander er van is om de kustverdediging, voor zoover betreft den torpedodienst en de bezetting der versterkingen, geheel over te dragen aan het Departement van Marine. Niet vereenigen echter kan ik mij met zijne meening, dat het *misschien* wenschelijk zou wezen, een kustverdedigerskorps te vormen. Dit is bepaald ongewenscht en onnoodig, want afgescheiden van alle andere redenen, welke pleiten voor bedoelden overgang van „Oorlog” naar „Marine”, moet het Departement van Marine met de geheele zorg voor de kustverdediging belast worden — ik wees er reeds zoo dikwijls op — omdat er nuttig werk verschaft moet worden aan het personeel der zeemacht, wanneer die binnenslands is. De getalsterkte hiervan is zóó groot, dat het zelfs mogelijk zou wezen, de vloot, door den inleider gedacht, te bemannen en toch nog een aanzienlijk aantal koppen over te houden. Voor een belangrijk deel zal die bemanning immers bestaan uit miliciens, evenals de bezetting der versterkingen. Vergrooting van het aantal zeemiliciens zal noodig wezen, maar kanonniers en leidend personeel zullen steeds aanwezig zijn, als onmiddellijk gevolg van den dienst in O.-I.; quantitatief ten minste. Door de oprichting van een korps kustverdedigers zal niet alleen zeer weinig economisch gehandeld, maar tevens geene rekening gehouden worden met het belang der Zeemacht. Eisch is, dat een ieder steeds nuttig werk heeft te verrichten, dat niet naar bezigheden gezocht behoeft te worden met het onvermijdelijk gevolg, dat toch velen feitelijk leegloopen. Dat dit van zeer ongunstigen invloed is, behoeft dunkt mij geene nadere toelichting.

De Heer ARONSTEIN: Mijnheer de Voorzitter! Mijne Heeren! Met het oog op het ver gevorderde uur, zal ik de verschillende sprekers, die mij de eer eener bestrijding aandeden, maar

per sneltrein beantwoorden en dus aan elk station maar even halt houden.

De Overste GIEL is begonnen, eene lans te breken voor het lange, zware geschut en de Heer DELL is hem hierin gevolgd. Mijn standpunt tegenover hunne beweringen, omtrent het lange, zware geschut, is het volgende. Was tot nu toe het gevolgde systeem bij de bewapening der kustbatterijen, vrij wel gegrond op de gedachte, dat deze in hoofdzaak moest bestaan uit lang, zwaar geschut, ik meen, dat, al is dit lange, zware geschut noodig, de hoofdkracht moet worden gezocht in middelbaar snelvuurgeschut. Met enkele projectielen, geschoten uit lang, zwaar geschut, kan men een vijandelijk schip, al doorboren zij de pantsering, niet tot zinken brengen, wel zwaar beschadigen. Zelfs al bestaan er nu pantsergranaten, die, zooals de Overste SMIT ons mededeelde, tot springen worden gebracht na de pantsering te hebben doorboord, dan is het nog zeer de vraag of eene enkele of slechts weinige van die granaten het getroffen schip tot zinken zullen brengen. Op dezen grond en in verband met het feit, dat het langzame vuurtempo van het lange, zware geschut het afgeven van slechts enkele schoten op eene *voorbijvarende* vloot toestaat, wensch ik daar, waar het vuur der Kustartillerie moet dienen om op te treden tegen eene forceerende vloot, daarvoor geene lange, zware kanonnen, doch middelbaar snelvuurgeschut. Bij gebruik van dit geschut, dit bewijst de ervaring uit den Russisch-Japanschen oorlog, bestaat groote kans, dat eene vloot, die forceert, zoo weinig vuur op de kustversterkingen zal kunnen afgeven en eene vloot, die geforceerd heeft, zoo geleden zal hebben in gevechtswaarde, dat alleen de wetenschap, dat de kustbatterijen rijkelijk voorzien zijn van dit geschut, eene vijandelijke vloot van deze oorlogsbehandeling zal terughouden en dit is mijn hoofdwensch, ten einde schending der neutraliteit te voorkomen. Doch om die schending te voorkomen, is dit niet voldoende, daarvoor moet ik den vijand het binnendringen in onze territoriale wateren beletten of minstens zeer gevaarlijk maken; overal nu, waar dit van uit den wal kan geschieden, dient daarvoor lang, zwaar geschut aanwezig

te zijn, doch slechts in beperkte hoeveelheid, zooals ook de Heer SCHUURMAN terecht heeft opgemerkt. Niet echter behoeven deze vuurmonden zoo zwaar te zijn, als maar eenigszins mogelijk is, zooals de Heer SCHUURMAN vermeent of zoo zwaar als de zwaarste bewapening der schepen, zooals de Overste GIEL verlangt. De Heer SCHUURMAN wil dit, omdat niet de eerste de beste verbetering in den scheepsbouw ons voor het feit zal doen staan, dat zij niet krachtig genoeg zijn; maar de zekerheid, dat dit niet zoo zal zijn, erlangt hij toch niet door die kanonnen, zoo zwaar als *nu* mogelijk, te maken. Hij meent, niet krachtig genoeg om te doorboren, maar wie zegt hem, dat de scheepsbouw niet op eens een sprong maakt, waardoor ook zijne kanonnen niet doorboren kunnen. Hij staat hier feitelijk op het zelfde standpunt als de Overste GIEL, door den Heer DELL terecht afgekeurd, dat hij zijne bewapening grondvest op den aard van het wapen van den tegenstander. De inrichting en de bewapening der slagschepen worden niet vastgesteld met het oog op den strijd tegen kustversterkingen, doch tegen andere schepen, die in het zelfde element werken. De basis voor de bewapening en de inrichting der kustversterkingen is eene geheel andere. Waar ik nu met lang, zwaar geschut, vijandelijke schepen op groote afstanden nog ernstig beschadigen wil, waar ik hen wil nopen, bij hunne beschieting op groote afstanden te blijven, daar stel ik er mij mede tevreden, over kanonnen te beschikken, die *nu* in staat zijn, de pantsergordels der schepen, die verwacht kunnen worden, op de door mij gewenschte afstanden te doorboren. Is dit door verbetering van den scheepsbouw niet meer mogelijk, zoo blijft toch zeker de kans voor ernstige beschadiging bestaan.

Nu het korte kustgeschut; het kamp der sprekers is hier verdeeld. Overste GIEL, Overste SMIT en de Heer DELL zijn tegenstanders van dit geschut, de Heer SCHUURMAN schaart zich aan mijne zijde. Ontmoet ik hier den eenigen collega kustartillerist, die over dit punt het woord voerde, mij doet dit groot genoeg, vooral omdat daaruit m. i. blijkt, en ik ervoer dit ook uit vele gesprekken met kustartilleristen, dat

het gemis aan kort kustgeschut bij de Kustartillerie wordt gevoeld. Ik wensch de beschikking over kort kustgeschut, doch slechts in zeer geringe hoeveelheid, in elke kustversterking, ten einde door zijne groote trefkans op groote afstanden 1), op stil liggende doelen en zijne geringere trefkans op bewegende doelen, vijandelijke schepen te nopen zich te bewegen, ten einde zich niet aan eene zekere vernietiging bloot te stellen, terwijl het hun daardoor onmogelijk wordt, in door het lange geschut onbestreken gedeelten van het vaarwater, ten anker te gaan. Dat bij het vlakbaangeschut de afstandmeting van ondergeschikt belang is, zooals de Overste SMIT beweert, zou ik niet gaarne onderschrijven, evenmin als zijne bewering, dat de onnauwkeurigheid der afstandmeting pleit tegen het gebruik der kusthouwitsers. Bij het vuur op stil liggende doelen is deze onnauwkeurigheid geen bezwaar, daar de fouten der afstandmeting door inschieten, in verband met de waarnemingen uit daartoe bestemde waarnemingsposten, kunnen worden geëlimineerd.

Aan den Heer TONNET heb ik niet veel te zeggen. Wij hebben uitgepraat. Hij stelt Indië op den voorgrond, wil in Nederland slechts het volstrekt onmisbare.

Ik wil ook slechts het m.i. volstrekt onmisbare, wat wellicht meer is dan wat de Heer TONNET wil, maar eisch dit, afgescheiden van elke overweging met het oog op onze koloniën. Ik verwijs hiertoe naar hetgeen ik omtrent de finantieele zijde van het vraagstuk zeide. De Heer TONNET blijve remmen, ik zal van mijne zijde des te agressiever optreden, om te bereiken hetgeen ik volstrekt onmisbaar acht.

De Overste GIEL zou gaarne, met het oog op den huidigen stand der luchtscheepvaart, hebben vernomen, welk nut ik mij daarvan voor de kustverdediging voorstel. Ik kan hem niet anders daarop antwoorden, dan dat het mij, bij den huidigen

1) De door mij medegedeelde gegevens stann in het *Wetenschappelijk Jaarbericht* der Vereeniging ter beoefening van de Krijgswetenschap 1906—1907 op bladz. 307; de bijdrage „Vestingoorlog en Vestingbouw, waarin zij voorkomen, is echter vermoedelijk niet van de hand van den Heer DELL.

stand daarvan, geheel onvruchtbaar toeschijnt, dit toekomststrijdmiddel in den kring onzer beschouwingen te betrekken.

De Heer DELL meent, dat noch te *IJmuiden*, noch te *Hoek van Holland* kusthouwitsers zullen noodig zijn, omdat de vijand daar niet onder den rook onzer kustbatterijen ankeren zal. Ik ben dit niet met hem eens, het is altijd gevaarlijk zonder *zekere gronden*, en die bezit de Heer DELL niet, eene voor ons voordeelige handelwijze van den vijand aan te nemen.

De Heer SCHUURMAN vroeg mij, hoe of ik de kusthouwitsers bij *IJmuiden* en *Hoek van Holland* wil opstellen, buiten de forten. Ik antwoord hem daarop, in den binnensten duinrand, op betrekkelijk korten afstand van de forten. Heeft eene landing plaats gehad en worden de bewakingstroepen teruggedreven, dus is dit eene landing in grooten stijl dan is de rol der kusthouwitsers uitgespeeld, daar de landingsvloot weer zee zal kiezen. Ik heb als eisch gesteld, dat kleine ondernemingen door de bewakingstroepen *moeten* worden afgewezen, overvalling dier kusthouwitserbatterijen mag dus niet kunnen plaats hebben.

De Heer SCHUURMAN heeft, onder verwijzing naar het „Voorschrift Kustartillerie” 1904 (punt 87), gezegd, dat bij de *afsluiting* van toegangen meer nadruk moet worden gelegd op de versperringen, dan door mij is gedaan, dat hij mijne stelling, dat de Kustartillerie het voornaamste verdedigingsmiddel van een vaarwater is, minder juist acht, dan het beginsel van het „Voorschrift Kustartillerie”. Waar de Heer SCHUURMAN, wat de bewapening betreft, tot vrij wel gelijke resultaten komt als ik, alleen aan het lange, zware geschut, dat toch niet dient voor het tegengaan van opruiming van versperringen, nog hoogere eischen stelt dan ik, moet ik eerlijk zeggen, dat mij eigenlijk het verschillende standpunt, waarvan wij uitgaan, onverschillig laat.

Alleen wil ik er toch de aandacht op vestigen, datersperringen nimmer op zichzelf verdedigingsmiddel kunnen zijn, wat wel het geval is met de Artillerie. Ook kan de Artillerie steeds ter plaatse gereed zijn, wat hoofdzaak is bij de verdediging

van vaarwaters; versperringen kunnen in het algemeen eerst aangebracht worden, kort vóór, of bij het intreden van den oorlogstoestand en zijn dus een hulpmiddel, waarop niet met absolute zekerheid te rekenen valt.

Wat de vraag van den Heer SCHUURMAN betreft, omtrent het personeel voor het korps kustverdedigingstroepen, is mijn antwoord, dat dit korps, wat het mindere personeel betreft, op de zelfde wijze uit de militie gevormd kan worden, als nu bij de landmacht geschiedt. Het vrijwillig kader van de landmacht kan daarbij overgaan. Wat het officierspersoneel betreft, kan de overgangstoestand verkregen worden door overgang van officieren der Kustartillerie, desgewenscht bij dit korps en zoo dit aantal niet voldoende is, door detachering van officieren der landmacht bij dit korps, tot de noodige sterkte door de nieuwe aanvulling bereikt is. Ook zullen bij dit korps officieren der marine over kunnen gaan, die, ongeschikt geworden voor den dienst in de tropen of om andere redenen, nu den dienst moeten verlaten.

De Overste WEBER en ik gaan van een geheel verschillend standpunt uit. Hij houdt rekening met den bestaanden toestand, wat de marine betreft, en zegt, wat ik volkomen met hem eens ben, dat daarbij niet op hulp van de marine voor het afslaan van landingen te rekenen valt, ik heb trachten aan te toonen, dat de marine *zoodanig moet* worden, dat zij dien hoogst noodigen steun *wel* verschaffen kan. Die steun bestaat daarin, dat bij aanwezigheid van eene Hollandsche „fleet in being” in de Noordzee, voor ons de noodige tijd gewonnen wordt om onze maatregelen te nemen, daar de vijand deze vloot, alvorens eene landing te beproeven, onschadelijk moet maken. Bij het afslaan der landing zelve, die, zooals ik ook gezegd heb, door de landmacht alleen moet kunnen verijdeld worden, zal echter de steun van onderzeebooten niet te versmaden zijn.

Wat nu de splitsing van de troepen aan de kust in een bewakingskorps en een verdedigingskorps betreft, zoo wil ik gaarne aan den Overste WEBER toegeven, dat er in algemeenen zin, uit een tactisch oogpunt, wel iets voor te zeggen is, dat

de troepen, die den bewakingsdienst verrichten en die de verdediging voeren, een geheel vormen, althans in den zuiveren landoorlog. Niet zoo echter aan de kust, daar is die bewakingsdienst iets zeer speciaals, ik wil daarvoor menschen hebben, die aan de kust wonen, daar lokaal bekend zijn en onmiddellijk ter beschikking staan. Ik neem daarom de Landweerbataljons, voortkomende uit de Landweerdistricten aan de kust gelegen. De kust moet van den aanvang af steeds bewaakt worden. Hoe moet dit geschieden als het veldleger op de Veluwe is? Moeten dan van den aanvang af, de noodige bewakingstroepen (door mij worden daarvoor 10 bataljons gebruikt) van dit veldleger afgenomen en de verbanden verbroken worden? Mij lijkt dit systeem niet aanbevelenswaardig.

Ook ben ik een groot tegenstander van de verspreide opstelling, door Overste WEBER aanbevolen; kunstig in vredes-tijd ineengezette grafieken en regelingen om de troepen, in elk denkbaar geval, daar te brengen waar zij wezen moeten, zullen m.i. in oorlogstijd tot groote teleurstellingen aanleiding geven. Ik blijf de voorkeur hechten aan geconcentreerde opstellingen, tijdige waarschuwing door de vloot en een goeden bewakingsdienst.

In hooge mate stem ik in met de afkeurende wijze, waarop Overste WEBER sprak over die eigenaars van gronden aan de kust, die, ter wille van hun jachtgenot, het houden van oefeningen aan de kust zeer bezwaarlijk maken. Het ware te wenschen, dat op wettelijke wijze hierin werd voorzien.

De Overste NOORDUYN vreest, dat mijne uitspraak over het vastkoppelen van den bouw van een fort in het Hellegat aan de verbetering van den Dordtschen waterweg als bewijsgrond naar voren gebracht zal worden in de vergaderingen der Staten-Generaal. Ik hoop, dat zijne vrees niet ongegrond zal zijn, want ik zou deze vastkoppeling zeer betreuren. Wordt de Dordtsche waterweg goed, dan moet de verdediging van dezen toegang toch plaats hebben aan de monding, ter handhaving van de neutraliteit. Het in den rug nemen der Stelling van Hellevoetsluis lijkt mij weinig belangrijk toe; is de

Dordtsche waterweg goed en is men tot het Hellegat doorgedrongen, dan behoeft men niet meer naar Hellevoetsluis, waar een minder goede toegang naar Dordrecht wordt afgesloten. In elk geval heb ik niet gezegd, dat een fort in het Hellegat bepaald onnoodig is, doch alleen, dat daarover eerst dient te worden beslist, nadat alles wat noodig is tot handhaving der neutraliteit in orde is. Is de nieuwe Dordtsche waterweg tot stand gekomen, beschikt men over voldoende geldmiddelen, zoo bouwe men het fort, de verdediging tegen een aanval op ons land van de zeezijde zal daardoor zeker krachtiger worden.

Tusschen Overste SMIT en mij bestaat een misverstand, ook ik acht voor de verdediging van de kom der Zuiderzee genee torpedobooten noodig en ook niet geschikt. De torpedobooten, die de toegangen tot de Zuiderzee zullen verdedigen, heb ik gerekend te behooren tot de Zuiderzeeflottilje en heb ik mij daardoor onduidelijk uitgedrukt.

Ofschoon mij mededeelingen bereikten, dat het optreden met onderzeebooten in de Texelsche en Goereesche zeegaten niet aan zulke groote bezwaren onderhevig is, als de Overste SMIT aangeeft, wil ik ter verduidelijking toch nog even mededeelen, dat ook ik van meening ben, dat de onderzeeboot haar eigenlijk werkingsveld vindt buiten de drempels der gaten. De indeeling der onderzeebooten voor verschillende gaten geschiedde slechts om haar een bepaald terrein aan te geven en een norm te bepalen voor het benoodigde aantal. In die vaarwaters, waar de onderzeeboot niet zal kunnen werken (aanvallen), verwacht ik echter ook genee vijandelijke groote schepen, zoodat zij deze wegen om buiten te komen zullen kunnen volgen, zonder onder te duiken.

De werf te Hellevoetsluis is zooals zij nu is, afgescheiden van het feit of zij al niet meer is dan eene reparatie-inrichting, wat ik gaarne aanneem, door hare ligging en inrichting zeer nadeelig voor de verdediging, daarom moet zij vervangen worden door een etablissement, dat deze bezwaren niet oplevert en hoogst eenvoudig kan wezen, omdat het slechts eene reparatie-inrichting behoeft te zijn.

De Vice-Admiraal MAC LEOD heeft mij verkeerd begrepen. Ik heb voor de neutraliteitshandhaving op de Schelde, zoo lang er nog geene fortten bij Vlissingen en aan de overzijde zijn, 3 Kortenaers aangewezen. Niet dus ter verdediging van de Schelde. Ik meen genoeg aangetoond te hebben, dat ik geene waarde hecht aan verdediging van vaarwaters door schepen. Dat het denkbeeld van de „kosten” geen invloed heeft gehad op mijne plannen, meen ik duidelijk te hebben aangetoond. Zijne Excellentie houde het mij ten goede, maar ik geloof, dat de kanonnen, in pantserkoepels opgesteld, het zeer lang kunnen uithouden tegen het vuur uit groote pantserschepen, onverschillig of zij voor anker liggen of wel in beweging zijn.

Het voordeel der bemanning onzer kustbatterijen met marine-troepen is m. i. volstrekt niet gelegen in eene betere uitoefening van den kanonniersdienst, die van het scheepsvolk zou te verwachten zijn; de landmacht, die daartoe miliciens opleidt, kan dit minstens even goed. Ik geloof, dat ook bij de marine de miliciens tot goede kanonniers zouden kunnen worden opgeleid.

Op hetgeen de Kolonel VAN ROSSUM heeft medegedeeld, moet ik antwoorden, dat het mij niet bekend is en ik zelfs met verbazing heb vernomen, dat de marine zulk een overvloed aan personeel heeft en zoo veel menschen feitelijk leeg loopen. Is dit werkelijk zoo, wat ik niet voetstoots kan aannemen, dan wordt de overgang van de bezetting der kustversterkingen bij de marine natuurlijk een veel gemakkelijker op te lossen vraagstuk.

Ik heb gezegd.

De VOORZITTER: Het is werkelijk ditmaal bijzonder laat geworden, maar dat is, dunkt mij, het beste bewijs voor de groote belangstelling in het onderwerp. Ik dank den spreker en de heeren, die aan de discussie hebben deelgenomen. Moge hetgeen wij heden avond gehoord hebben, bijdragen, om een eenigszins juisten blik te krijgen op de eischen onzer kustverdediging, zoo wel wat de vloot als de landmacht betreft. Zeer juist is daar straks gezegd, dat het niet gaat om de

quantiteit, maar voornamelijk om de *qualiteit*, en dat geldt zoo wel voor het *materieel* als voor het *personeel*. Om evenwel het personeel aan zijne eischen te kunnen doen beantwoorden, moet het in 't bijzonder *geoeffend* worden, zoo wel de manschappen als het kader en de officieren — en wel van leger en vloot in *onderlinge samenwerking* — in de wijze, waarop eene eventueele landing op onze kust kan worden afgeslagen en hoe bij eene bedreiging van onze zeegaten dient te worden gehandeld.

Ik stel er prijs op, hier nog te releveeren, dat alleen, wanneer *allen* in ons land doordrongen zijn van hun plicht om mede te werken tot de vervulling van *onze* taak, namelijk in tijd van vrede onze strijdkrachten en strijdmiddelen goed in te richten, de Nederlandsche krijgsmacht te land en te water eerbied zal kunnen afdwingen in het buitenland, daardoor zelfs een oorlog zal kunnen voorkomen en de onderling oorlogvoerenden zal weerhouden, een strijd te voeren in onze territoriale wateren.

Thans sluit ik de vergadering.

BIJLAGE I.

—

**Conventie omtrent de rechten en plichten te land
van onzijdige Staten en personen.**

HOOFDSTUK I.

Rechten en Plichten der neutrale mogendheden.

Art. 1.

Het grondgebied van onzijdige Staten is onschendbaar.

Art. 2.

Het is aan oorlogvoerenden verboden, om over het grondgebied van een onzijdigen Staat troepen of convoaien, hetzij van munitie, hetzij van oorlogsvoorraden, te doen trekken.

Art. 3.

Het is eveneens aan oorlogvoerenden verboden :

a. op het grondgebied van een onzijdigen Staat een radiotelegraphisch station of eenig ander toestel op te richten, dat bestemd is om tot gemeenschapsmiddel te dienen met de strijdkrachten ter zee of te land van oorlogvoerenden ;

b. eenige instelling van dien aard door dezen, vóór den oorlog, op het gebied van den onzijdigen Staat opgericht, te benutten.

Art. 4.

Op het grondgebied van een onzijdigen Staat mogen, ten bate van een oorlogvoerende, troepenkorpsen gevormd, noch aanwervingsbureelen geopend worden.

Art. 5.

De onzijdige Staat mag op zijn gebied geen der handelingen, bedoeld in de artikelen 2—4, toelaten.

Hij is niet gehouden, handelingen in strijd met de onzijdigheid, te bestraffen, tenzij die op eigen terrein zijn gepleegd.

Art. 6.

Een onzijdige Staat is niet verantwoordelijk voor het feit, dat personen afzonderlijk de grens overtrekken, om dienst te nemen bij een der oorlogvoerenden.

Art. 7.

Een onzijdige Staat is niet gehouden, den uit- of doorvoer van wapens, munitie, en, in het algemeen, van al wat ten nutte kan strekken van een leger of vloot, voor rekening van den eenen of den anderen oorlogvoerende te beletten.

Art. 8.

Een onzijdige Staat is niet gehouden, aan oorlogvoerenden het gebruik te ontzeggen of te beperken van telegraphische of telefonische kabels, alsmede niet van toestellen voor de telegraaf zonder draad, welke toebehooren, hetzij aan hemzelve, hetzij aan maatschappijen of aan particulieren.

Art. 9.

Alle beperkende of verbodsmaatregelen, welke door den onzijdigen Staat ten opzichte van onderwerpen, beoogd bij de artikelen 7 en 8, genomen worden, moeten door hem gelijktijdig op de oorlogvoerenden worden toegepast.

De onzijdige Staat zal er voor waken, dat deze verplichting evenzeer worde nagekomen door maatschappijen of particulieren, welke telegraphische of telefonische kabels of toestellen voor draadloze telegraphie bezitten.

Art. 10.

Het feit, dat een onzijdige Staat, zelfs door geweld, de aanslagen op zijne onzijdigheid heeft afgeweerd, kan niet als eene daad van vijandelijkheid worden aangemerkt.

BIJLAGE II.

Conventie betreffende de rechten en plichten van onzijdige mogendheden tijdens een zeeoorlog.

Art. 1.

De oorlogvoerenden zijn gehouden, de soevereine rechten van onzijdige Staten te eerbiedigen, en zich in de onzijdige wateren of in onzijdig territoir van alle handelingen te onthouden, welke van de zijde van Staten, die deze zonden toelaten, eene tekortkoming op hunne onzijdigheid zouden uitmaken.

Art. 2.

Elke oorlogsdaad, met inbegrip van het prijsmaken en het uitoefenen van het visitatierecht, verricht door oorlogsschepen van oorlogvoerenden in de territoriale wateren van een onzijdigen Staat, maakt uit eene schending van de onzijdigheid en is strikt verboden.

Art. 3.

Wanneer een schip is prijsgemaakt in de territoriale wateren van een onzijdigen Staat, moet die Staat, indien de prijs zich nog in zijne jurisdictie bevindt, de noodige maatregelen nemen, opdat hij met zijne officieren en bemanning worde losgelaten en de manschappen, welke door den prijsmaker aan boord zijn gebracht, worden geïnterneerd.

Indien de prijs buiten de jurisdictie van den onzijdigen Staat is, moet de Regeering, tot welke het oorlogsschip, dat den prijs maakte, behoort, dezen met zijne officieren en bemanning op de aanvraag van den onzijdigen Staat loslaten.

Art. 4.

Door een oorlogvoerende kan geenerlei prijsgericht op een onzijdig territoir of op een schip in onzijdige wateren worden ingesteld.

Art. 5.

Het is aan oorlogvoerenden verboden van de onzijdige havens en wateren de maritieme operatiebasis te maken tegen hunne tegenstanders, met name er op te stellen radio-telegraphische stations of elk ander toestel, bestemd om tot gemeenschap te dienen met de strijdkrachten te land of te water van oorlogvoerenden.

Art. 6.

Het ter beschikking stellen, uit welken hoofde ook, directelijk of indirectelijk van oorlogsschepen, munitie of oorlogsmaterieel, hoe ook genaamd, door een onzijdigen Staat aan eene oorlogvoerende mogendheid is verboden.

Art. 7.

Een onzijdige Staat is niet gehouden den uit- of doorvoer voor rekening van den eenen of den anderen oorlogvoerende te beletten, van wapens, munitie en, in het algemeen, van al wat ten nutte kan strekken voor een leger of vloot.

Art. 8.

Eene onzijdige Regeering is gehouden alle middelen, waarover zij kan beschikken, aan te wenden om in hare jurisdictie de uitrusting of de bewapening te beletten van elk schip, dat zij op zedelijken grond gelooft bestemd te zijn om te kruisen of om mede te werken aan vijandige operatiën tegen eene mogendheid, met welke zij in vrede is, en ook gelijk toezicht uit te oefenen om het vertrek uit hare jurisdictie te beletten van elk schip, bestemd tot kruisen of om mede te werken aan vijandige operatiën, wanneer dat schip in die jurisdictie geheel of ten deele geschikt gemaakt is tot oorlogsgebruik.

Art. 9.

Een onzijdige Staat moet aan beide oorlogspartijen gelijkelijk de voorwaarden, beperkingen of verbodsbepalingen toepassen,

welke door hem zijn uitgevaardigd ten opzichte van de toelating in zijne havens, reeden of territoriale wateren, van oorlogsschepen van oorlogvoerenden of van hunne prijzen.

Een onzijdige Staat kan echter den toegang tot zijne havens, reeden of territoriale wateren ontzeggen aan elk oorlogvoerend schip, dat verzuimd mocht hebben zich te gedragen naar de bevelen en voorschriften, welke door hem zijn uitgevaardigd, of dat de onzijdigheid mocht hebben geschonden.

Art. 10.

Aan de onzijdigheid van een Staat wordt geen afbreuk gedaan, door den eenvoudigen doortocht van zijne territoriale wateren, door de oorlogsschepen en prijzen van oorlogvoerenden.

Art. 11.

Eene onzijdige mogendheid kan de oorlogsschepen van oorlogvoerenden toelaten, zich te bedienen van zijne gebreveteerde loodsen.

Art. 12.

Bij gebreke aan andere bijzondere bepalingen der wetgeving van de onzijdige mogendheid, is het aan oorlogsschepen van oorlogvoerenden verboden, in de havens en reeden of in de territoriale wateren van die mogendheid langer dan 24 uren te verblijven, tenzij in de gevallen bij deze conventie voorzien.

Art. 13.

Indien eene mogendheid, die bericht heeft ontvangen van het begin der vijandelijkheden, verneemt dat een oorlogsschip van een oorlogvoerende zich in een van hare havens, reeden of territoriale wateren bevindt, moet zij aan dat schip doen kennen, dat het binnen 24 uren heeft te vertrekken of binnen een tijd door de plaatselijke wet voorgeschreven.

Art. 14.

Een oorlogsschip van een oorlogvoerende kan zijn verblijf in eene onzijdige haven niet verlengen over den wettelijken

termijn, dan ter zake van averij of wegens de gesteldheid van de zee. Het zal moeten vertrekken zoodra de oorzaak der vertraging zal hebben opgehouden.

De regels voor de beperking van verblijf in onzijdige havens, reeden en wateren zijn niet van toepassing op oorlogsschepen, welke uitsluitend gebezigd worden voor eene wetenschappelijke, godsdienstige of liefdadige zending.

Art. 15.

Indien de onzijdige Staat het maximum getal oorlogsschepen van een oorlogvoerende, dat zich gelijktijdig in een van zijne havens of reeden kan bevinden, niet te voren heeft bepaald, is het getal bepaald op drie.

Art. 16.

Indien oorlogsschepen van de beide oorlogspartijen zich gelijktijdig in eene onzijdige haven of op eene onzijdige reede bevinden, moeten er minstens 24 uren verlopen tusschen het vertrek van aan elkander vijandige schepen.

De order van vertrek wordt bepaald door de order van aankomst, tenzij het eerst aangekomen schip verkeere in het geval, waarvoor eene verlenging van den wettigen duur van verblijf is aangenomen. Een oorlogvoerend oorlogsschip kan eene onzijdige haven of reede niet binnen de 24 uren na het vertrek van een koopvaardijship, dat de vlag van zijn tegenstander voert, verlaten.

Art. 17.

In de onzijdige havens en reeden kunnen oorlogvoerende oorlogsschepen hunne averijen niet herstellen, dan in de mate als voor de zekerheid van hun vaarvermogen onmisbaar is, en niet om op eenigerlei wijze hun strijdvermogen te vermeerderen. De onzijdige autoriteit zal de soort der uit te voeren herstellingen vaststellen, welke zoo snel mogelijk zullen moeten worden uitgevoerd.

Art. 18.

Oorlogvoerende oorlogsschepen kunnen van de onzijdige havens, reeden en territoriale wateren zich niet bedienen om hunne militaire voorraden of hunne bewapening te vernieuwen of te vermeerderen of om hunne bemanning aan te vullen.

Art. 19.

Oorlogvoerende oorlogsschepen kunnen zich in onzijdige havens en reeden niet van leeftocht voorzien, dan om hunne normale proviandeering voor vredeestijd aan te vullen.

Evenzeer kunnen zij geene brandstof nemen, dan om de naastbijgelegen haven van hun eigen land te bereiken. Overigens kunnen zij de noodige brandstof nemen om hunne daarvoor bestemde bunkers volledig te vullen, indien zij zich in neutrale landen bevinden, welke die wijze van bepaling voor de te leveren brandstof hebben aangenomen.

Indien de schepen, volgens de wet van de onzijdige mogendheid, geene kolen ontvangen dan 24 uren na hunne aankomst, wordt die tijd met 24 uren verlengd.

Art. 20.

Oorlogvoerende oorlogsschepen, welke in de haven van eene onzijdige mogendheid brandstof hebben ingenomen, kunnen hun voorraad in de haven van dezelfde mogendheid niet dan na drie maanden vernieuwen.

Art. 21.

Een prijsgemaakt schip kan in eene onzijdige haven niet worden binnen gebracht dan wegens onzeewaardigheid, den slechten toestand van de zee, gebrek aan brandstof of levensmiddelen.

Het moet weer vertrekken zoodra de oorzaak, welke zijn binnenkomen heeft gerechtvaardigd, heeft opgehouden. Zoo de prijs het niet doet, moet de onzijdige mogendheid hem dadelijk het bevel tot vertrek schriftelijk aankondigen; in geval hij zich daar niet naar gedraagt, moet de onzijdige mogend-

heid gebruik maken van de middelen, waarover zij beschikt, om den prijs met zijne officieren en bemanning vrij te laten en de manschappen, die door den prijsmaker aan boord zijn gebracht, te interneeren.

Art. 22.

De onzijdige mogendheid moet ook den prijs vrijlaten, welke binnengebracht zou zijn in strijd met de voorwaarden, gesteld bij art. 21.

Art. 23.

Eene onzijdige mogendheid kan den toegang tot hare havens en reeden aan geëscorteerde of ongeëscorteerde prijzen toestaan, wanneer die zijn binnengebracht om daar in bewaring te worden gelaten, in afwachting van de beslissing van het prijsgerecht. Zij kan den prijs in eene andere van hare havens doen brengen.

Indien de prijs door een oorlogsschip is geëscorteerd, zijn de officieren en manschappen, welke door den prijsmaker aan boord zijn gebracht, gemachtigd om op het escorteerd schip over te gaan.

Doet de prijs de reis alleen, dan wordt het door den prijsmaker aan boord geplaatst personeel vrijgelaten.

Art. 24.

Indien een oorlogvoerend oorlogsschip eene haven niet verlaat na de bepaalde termijnen, ongeacht daartoe van de onzijdige autoriteit de aanzegging te hebben ontvangen, heeft de onzijdige mogendheid het recht de maatregelen te nemen, welke zij noodig zal kunnen oordeelen om het schip ongeschikt te maken zee te kiezen gedurende den oorlog, en moet de commandant van het schip de uitvoering van die maatregelen gemakkelijk maken.

Wanneer een oorlogvoerend oorlogsschip door eene onzijdige mogendheid wordt teruggehouden, worden de officieren en de bemanning evenzeer teruggehouden.

De alzoo teruggehouden officieren en manschappen kunnen in het schip gelaten of wel ondergebracht worden, hetzij op een ander schip, hetzij aan den wal, en zij kunnen onderworpen worden aan de beperkende maatregelen, welke noodig geacht mochten worden hen op te leggen. Men zal echter altijd op het schip de noodige manschappen moeten laten om het te onderhouden.

De officieren kunnen vrijgelaten worden, wanneer zij zich op hun woord verbinden het onzijdig territorium zonder machtiging niet te verlaten.

Art. 25.

Eene onzijdige Regeering is gehouden de waakzaamheid uit te oefenen, welke de middelen waarover zij beschikt toelaten, om in hare havens en wateren elke schending van de voorgaande bepalingen te verhinderen.

Art. 26.

De uitoefening door een onzijdigen Staat van de rechten, bij deze conventie omschreven, kan nimmer door den eenen of anderen oorlogvoerende, die de artikelen, welke er op betrekking hebben heeft aangenomen, aangemerkt worden als eene weinig vriendelijke handeling.

Art. 27.

De Hooge contracteerende Partijen zullen elkander, te gelegener tijd, alle wetten, ordonnantiën en andere beschikkingen mededeelen, welke regelen stellen op oorlogvoerende oorlogsschepen in hare havens en wateren, door eene mededeeling gericht aan de Regeering van Nederland en onmiddellijk door deze aan de andere contracteerende partijen overgebracht.

Art. 28.

De bepalingen van deze conventie zijn slechts van toepassing tusschen de contracteerende mogendheden en alleen indien de oorlogvoerenden allen partij zijn in de Conventie.

BIJLAGE III.

**Conventie betreffende het plaatsen van automatische
onderzeesche contact-mijnen.**

Art. 1.

Het is verboden :

1o. niet-verankerde automatische contact-mijnen te plaatsen, welke niet onschadelijk worden binnen een uur nadat hij, die haar geplaatst heeft, er de contrôle over heeft verloren ;

2o. verankerde automatische contact-mijnen te plaatsen, welke niet onschadelijk worden, zoodra zij hare verankering hebben verbroken ;

3o. torpedo's te gebruiken, welke niet onschadelijk worden, als zij haar doel hebben gemist.

Art. 2.

Het is verboden automatische contact-mijnen voor de kusten en de havens van een tegenstander te leggen alleen met het doel om de handelsvaart te beletten.

Art. 3.

Wanneer verankerde automatische contact-mijnen worden gebezigd, moeten voor de veiligheid van de vreedzame vaart alle mogelijke voorzorgen worden genomen.

De oorlogvoerenden verbinden zich om er, in de mate van het mogelijke, in te voorzien dat die mijnen, na eene begrensde tijdruimte, onschadelijk worden, en om voor het geval zij mochten opgehouden hebben te kunnen worden gadegeslagen, de gevaarlijke plaatsen aan te wijzen, zoodra de militaire eischen dit zullen toelaten, door eene waarschuwing aan de zeevaart, welke langs diplomatieken weg moet worden medegedeeld aan de Regeeringen.

Art. 4.

Iedere onzijdige mogendheid, welke automatische contact-mijnen voor hare kusten plaatst, moet dezelfde voorzorgen nemen als aan de oorlogvoerenden zijn opgelegd.

De onzijdige mogendheid moet aan de scheepvaart, door een voorafgaand bericht, de streken doen kennen waar automatische contact-mijnen te water zijn gelaten. Dit bericht moet langs diplomatieken weg met spoed aan de Regeeringen worden medegedeeld.

Art. 5.

De contracteerende mogendheden verbinden zich, als de oorlog is geëindigd, alles wat van haar afhangt te doen, om ieder van haar kant, de mijnen weg te nemen, welke zij hebben gelegd.

Ten aanzien van de verankerde automatische contact-mijnen, welke de eene oorlogvoerende mocht hebben gelegd langs de kusten van den anderen, zal de plaats, waar dat is geschied, door de mogendheid die haar heeft gelegd, aan de andere partij worden bekend gemaakt, en moet iedere mogendheid binnen den kortsten tijd overgaan tot het opruimen der mijnen, welke zich in hare wateren bevinden.

Art. 6.

De contracteerende mogendheden, die nog niet over zoodanig verbeterde mijnen beschikken, als in deze conventie zijn bedoeld, en die, bijgevolg, zich thans niet kunnen gedragen naar de regelen, vastgesteld in de artikelen 1 en 3, verbinden zich om haar mijnenmateriaal, zoo spoedig mogelijk, te vervormen, opdat het aan bovengemelde voorschriften beantwoorde.

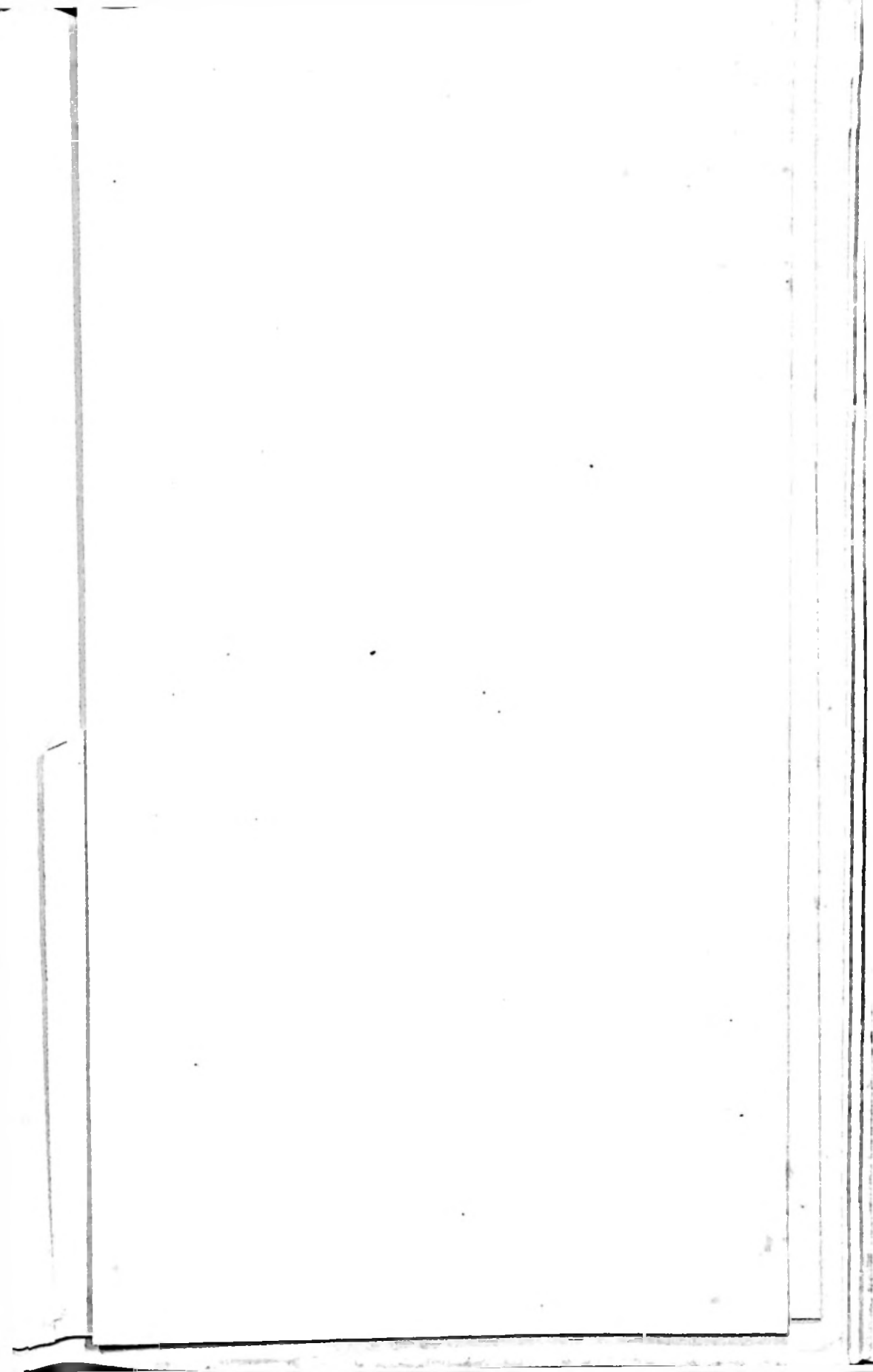
Art. 7.

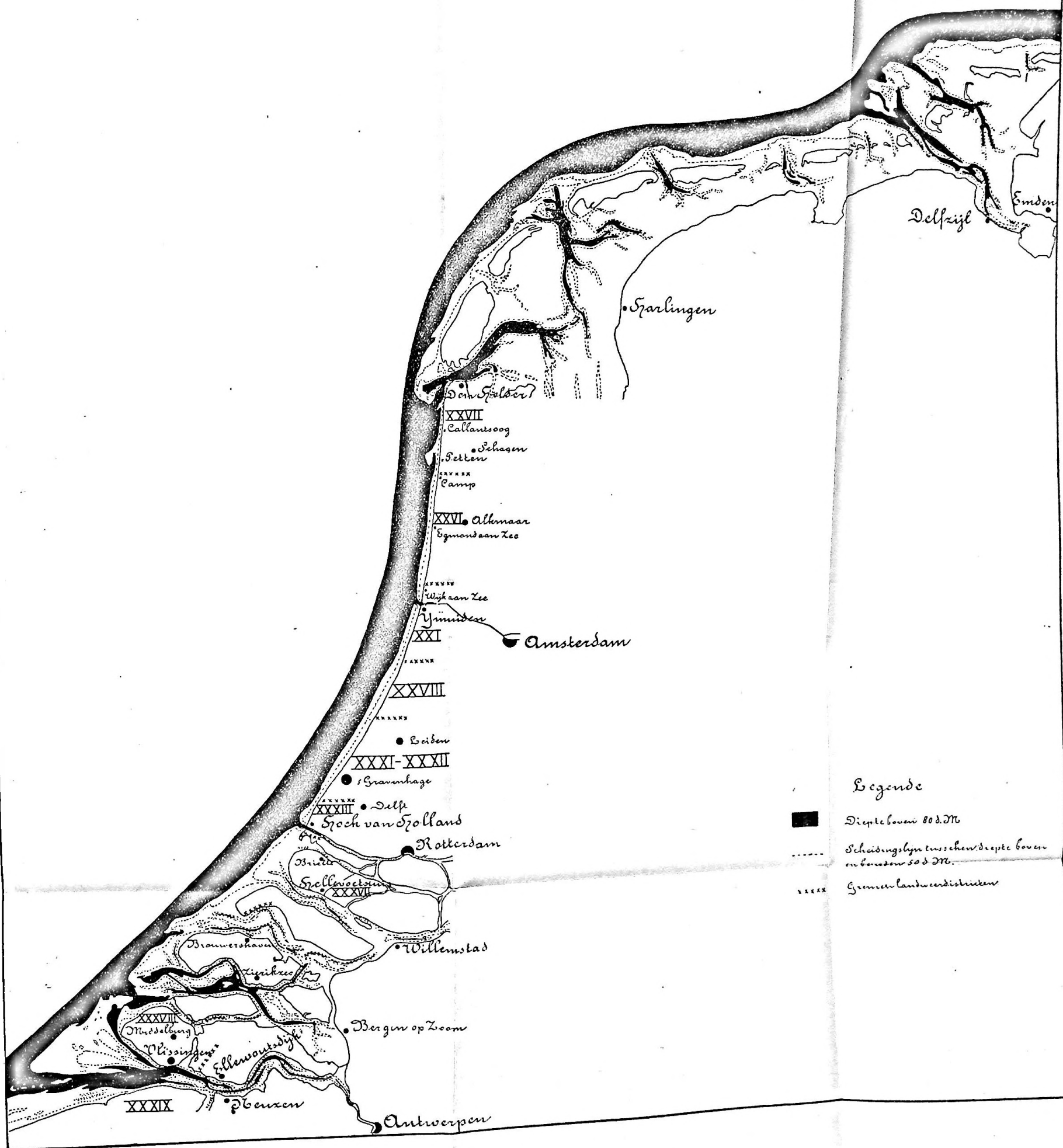
De bepalingen van deze conventie zijn slechts van toepassing tusschen de contracteerende mogendheden en alleen indien de oorlogvoerenden allen partij zijn in de Conventie.

BIJLAGE IV.

Opgave van Duitse, Engelse en Fransche oorlogsschepen,
wier diepgang eene nadering tot Harlingen toelaat.

NAAM.	SOORT.	Displacement tonnen.	Snelheid Z. m.	Bewapening.	Diepgang M.	OPMER- KINGEN.
DUITSCHLAND.						
Eber	Kanonner- booten.	1000	13	2—10,5 L/40	3,0	Ongepant- serd.
Panther		»	»		3,0	
Luchs		900	»	6—3,7	3,3	
Tiger		»	»	2—Mitr.	3,3	
Jaguar		»	14	4—8,8	3,3	
Iltis		»	»	6—3,7	3,3	
				2- Mitr.		
ENGELAND.						
Halcyon, Harrier, Hazard, Hussar, Dryad	Torpedo- gunboats	1080	$\frac{18,5}{20,5}$	2—12 L/40 4—5,7	2,8	
Speedy, Circe, Hebe, Jason, Leda, Niger	Torpedo- gunboats	820	$\frac{19,0}{22,0}$	2—12 4—4,7	2,6	
Gossamer, Skipjack, Spanker, Speedwell, Seagull, Sharpshooter	Torpedo- gunboats	740	$\frac{19,0}{20,8}$	2—12 4—4,7	2,6	
FRANKRIJK.						
Geene.						

Legende

- Diepte boven 80 d.M.
- Scheidingslijn tusschen diepte boven en beneden 50 d.M.
- Grenzen landwerdistrieten